

BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és Kiadóhivatal
Kerepesi-ut 25.

Főszerkesztő:
VÉSZI JÓZSEF.

Felolvasó szerkesztő:
BRAUN SÁNDOR.

Kiadja:
A SZERKESZTŐSÉG.

Égész évre 28 k., (14), 1/2 évre 14 k., (7), 1/4 évre 7 k., (3.50), egy hónapra 2 k. 40 fillér, (1.20 ft.).
Egyes szám Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

A felmelegített program.

Budapest, november 6.

(v.) Taktikai csel volt-e, vagy az erőpocskolástól való félelem, ami az ellenzéknek tovább obstruáló részét az elnökválságról kezdett vita hirtelen abbahagyására bírta: — gróf Tisza Istvánt ez a nem várt esemény mindenestre kellemesen lephette meg. Így legalább tulessen már ma ama hálátlan feladaton, hogy a legnagyobb körülménységgel terjeszsen elő egy olyan programot, amelyet már mindenki az utolsó betűig ismert, még mielőtt szólásra emelkedett volna. Kétszeri hallás után is megmaradunk első benyomásunk mellett: ez a program inkább gazdag, mint egységes, továbbá túlnyomóan konzervatív, noha szabadelvűnek mondja magát. A legértékesebb rész benne még a katonai kérdés megoldása. Ez nem elégíthet ki mindenkit, szigorú felfogással talán még a jogos kívánalmakat sem, de legalább van benne kétségbevonhatatlan haladás. A haladásnak ez a mértéke adta a miniszterelnöknek a jogcimet az ellenzék oly értelmű aposztrofálására, hogy térjen ki a további harc elől, amely csak meghasonlást okozhatna a nemzet és a korona közt, s adja vissza az országnak azt, amire az egyre súlyosbodó viszonyok közepette sürgős szüksége van: a belpolitikai állapotok megszilárdulását s a törvényhozási munkának zavartalan menetét. Ez a felelkezés a higgadság fórumához nem tévesztette el hatását a Ház baloldalán. De konstatálnunk kell, hogy a

csillapító hatás az ellenzéknek csak egy részén volt észlelhető. Talán a nagyobbik részén. De a tábor, amely még ma is szerfelett harciasnak mutatkozott, elég erősnek látszik, hogy a parlamentí küzdelmet még jó hosszú ideig folytathassa.

Ez az egyik hippokrateszi vonás a kabinet helyzetén. Vagy talán a képviselőházén. Mert ha a higgadtabb felfogás — valamely váratlan csoda révén — nem tesz meglepő arányú hódításokat az ellenzéknek, akkor vagy a parlamentnek kell ettől a kormánytól, vagy pedig a kormánynak ettől a parlamenttől megszabadulnia. Ez a második eshetőség egyelőre valószínűbbnek látszik. De nem tartható kizártnak a másik fordulat sem. Támaszkodik pedig ez a prognózis a többség belső állapotára. A kabinetalakítást megelőző események nem suhantak el nyom nélkül a kormánypárt felett. Az a bizonyos kibékülés a régi elem és a volt nemzeti-párt között, ugye lehet, csakhamar csalódnak fog bizonyulni. Ami békekötésnek látszott, legfeljebb *fégyverszűnet* lesz. *Még pedig alighanem rövid lejárata.* Talán csak az unjoncjavaslat megszavazását követő napig tartó. Akkor aztán kigyulad újra a régi viszálykodás, talán hevesebben, mint valaha. Ilyesmit jósolt legalább a kormánypárt ma észlelt érzésseli megoszoltsága a programbeszéd alatt. A híres pártegység vékony hártýája alatt háromféle szakadozottnak mutatkozott a többség. Volt egy lelkes tábor a jobbszárnyon, egy tétovázó csoport a középén, aztán egy fagyos hangu-

latu ott a néppárt szomszédságában. Vagyis: világosan kitapogatható volt még mindig a többség három alkotó eleme, — az ószerekek, a disszidensek és az Apponyisták. Kivált az utóbbiakat volt érdekes szemlélni. Amint Apponyival élükön hidegen és némán asszisztáltak a kormány bemutatkozásának, egy vulkán ormához voltak hasonlatosak, amelynek jégkérgé alatt izzó láva lappang. A Tisza-kabinet tehát égő vulkán felett táncol, legalább a féllábalával.

Magáról a programról kevés a feljegyezni való. A katonai kérdés megoldását kivéve, nem bukkanunk benne sehol a *haladás* momentumára. *Kormányzati teendők* felsorolásának mondanók az egészet inkább, mint a *szabadelvű progresszió* szerves programjának. Hiányzik belőle az állami és nemzeti fejlesztés egységes koncepciója s a szabadelvű irányzat érvényesítésére szolgáló haladó intézményeknek jól átgondolt tervezete. Ezt a programot — tökéletesen úgy, amint van — elmondhatta volna Apponyi Albert is, sőt Zichy János is. Ők is vehetnének súlyt a takarékságra; ők is felhathatnak a pénzügyi egyensúlyt; ők is ragaszkodhatnak a felekezeti iskolához; ők is kitolhatnak és csonkíthatnak az állami tisztviselők fizetésrendezését; ők is kérhetnék a mostani jogállapot biztosítása fejében a nemzetiségek testvéri szeretetét. Politikának ez politika ugyan, de nem lüktet benne demokratikus szellem, hiányzik belőle a haladó törekvés minden impulzusa, a szabadelvű irány pedig éppenséggel nem domborodik ki

TÁRCA

Ujabb veszedelem.

(Première a Nemzeti Színházban.)

— A Budapesti Napló eredeti tárcája. —
Irtá: *Abrányi Emlé.*

Ha ép bõrrel kimenekültünk az égõ bazárból és másnap verekednünk kell, mert egy ott ácsorgó gavallérnak véletlenül a tyukszemére hágtunk: ez újabb veszedelem. Ha sikerült loránzuk pumpoló jóbarátunkat, aki szerény kölcsön erejéig akart becsapni bennünket, és egy óra múlva tiz jótékony előkelőség állít be hozzánk, akik különböző nemes célokra totemes summákat iratnak alá velünk: újabb veszedelem. Ha özvegy ember, aki elhunyt feleségében egy marakodó hárpíát temetett mélyen a föld alá, másodsor is megházasodik és a második asszonyban egy nőstény tigrist hoz a házába: újabb veszedelem. Ha tavaly hetven pályaművet kellett elolvasnunk és az idén — furor dramaticusban szenvedő suszterek és vámorok jóvoltából — nyolevanöt tragédia fut versenyre a Mészáros-pályázaton: senkimen tagadhajta, hogy ez is újabb veszedelem. Még pedig a leggonoszabbak közül való.

Szorosan véve: életünk minden órája egy újabb veszedelem. Egyik veszedelemből kimegyünk, a másikba belézuhanunk. Veszedelem környékezi a halandó embert mindenütt, amíg él és mozog ezen a földön. Saját boldogságaival tömérdek veszedelmet idéz föl; és a maga szármarságain kívül ott van a véletlen szeszélye. Ott vannak az előre nem látott, a kiszámíthatatlan nagy és apró maltrók. Minden utcasorok, minden szabad tér, minden vasuti vonat, minden lift,

minden lépeső, minden lapdarugás, minden omnibusz, sőt minden rosszkedvű konstábler és hevesvérű konfiss-ló: száz és száz veszedelmet zudíthat rá.

De ha jól a szemébe nézünk annak a veszedelemnek, amit az *Autre danger* szerzője, Maurice Donnay dramatizált a ma bemutatott darabban: szenteseuse úgy találjuk, hogy ez az „Ujabb veszedelem” nem is olyan nagy veszedelem, amilyennek a francia szerző feltünteti. Sőt — ahogy a dolog Donnay darabjában áll — egyáltalán nem látok benne semmi veszedelmet. Ha veszedelem az, hogy az ember hat esztendeig viszonyban él a gyönyörű mamával, kiélvezi utolsó cseppig, ami ebben az édes kehelyben lappang, azután feleségül veszi a mama leányát, aki talán még szebb — tizenhét évvel mindenestre fiatalabb — a gyönyörű mamánál: ennél kívánatosabb veszedelem nincs a világon.

Igaz, hogy a szép mama rendkívül nehezen és tömérdek könnyhullatás után mond le a szeretőről; nagy lelkirázkódáson megy át — de lege artis — mielőtt a szeretőjét átengedi a leányának. Igaz, hogy a kis leány szivgöngyöket kap, amikor véletlenül a fülibe jut, hogy *Freydières* ur, az imádott ideál, kedvese az anyjának, akit a kisasszony szintén imád; igaz, hogy a kis leány halálosbeteg lesz és csak akkor gyógyul föl, amikor a mama megesküszik — tulajdon leányának az életére és boldogságára! — hogy *Freydières* ur sohasem volt a szeretője. Igaz, hogy *Freydières* urat dekórum, lelkiifuradás és halaszthatatlan hivatalos ügyek Tuniszba szölitják, ahonnan csak hónapok múlva fog visszatérni. De a dolog vége mégis csak az lesz, hogy visszatér és feleségül veszi Madeleineit: a kiélvezett mama kiélvezendő leányát.

Nem azt kérdjük: hol van itt az, amit *erkölcsnek* titulál a törvényhozó emberi társadalom?

Azt kérdezzük: hol van itt a veszedelem? Ne pszichológus legyek, hanem gesztenyesütő vagy sarki hordár, ha ennek a hallatára száz férfi közül kilencvenkilenc nem így kiált fel: „Hol ez a veszedelem, hadd rohanok belé!” Ez nem veszedelem. Ez főnyeremény!

Anyá és leány, akik a szerelemben vetélytársakként állanak egymással szemközt, már többször megfordultak a színpadon. Drámairók többször nyultak ehhez a kényes témához és kétféleképpen végeztek vele. Vagy úgy, hogy a hódító férfi először a mamának udvarolt, de az udvarlás idején korlátok közt maradt és a gavalér utóbb nyugodt lelkiismerettel vette feleségül a leányt. Vagy úgy, hogy komoly összeütközések állottak elő: a férfi mélyebb viszonyt kötött az anyával és a leány nyomára jött a bűnös viszonynak. Ebben az esetben vagy a férfi vált öngyilkossá, vagy az anya ölte meg magát, vagy a leány vonult kolostorba. Ahol ilyen konfliktus lépett föl, ott a darab mindenesetre tragikusan végződött.

Donnay darabjában az az új, hogy a bűnt nem halál követi, hanem házasság. A leány férjhez megy az anyja szeretőjéhez, — és pedig az anyá hamis esküje alapján. Az anyá házasságot tör, hazudik, hamis esküt mond és a darab mégis halál nélkül végződik. Nemesak halál nélkül, de aránylag boldogan, mert a beteg leány fölgyógyul és rövid idő múlva boldog felesége lesz annak, aki az anyját szerencsétlenné tette, — aki az anyjának büntársa volt.

Amikor Donnay ezt a bevégzést választotta, bizonyosan az életet tartotta szem előtt. Az életben gyakran megtörtént, hogy férfiak viszonyt kötöttek az anyával és utóbb feleségül vették az ilyen anyá fölserdült leányát, aki sohasem tudta meg, hogy az anyja szeretőjével vitórlázott a szent házasság kiktőjébe. A természet elnézőbb a szerelem iránt, mint az ember. A természetben nincse-

belőle. Van ebben a programban valami fakóság, valami vérszegénység, valami irány-bell semlegesség. S nekünk legalább az a benyomásunk, hogy aki ilyen programmal jó, az inkább akar sok szívóssággal adminisztrálni, mint ragyogó sikerrel kormányozni.

És talán ez magyarázza meg ama fel-tűnő jelenséget, hogy Tisza István a maga szabadelvűségének még általános definíciójától is tartózkodik. Csupán azt hangsúlyozza, hogy az ő szabadelvű politikája nem lesz doktrinárius jellegű. Ezzel a negatív meghatározással nem jutunk el messzire. Nem minden doktrinér politika egyszerűen rossz politika is, aminthogy semmiféle politikának nem kölcsönöz valami különös értéket az, ha elvből fitymál minden elméletet. Azt mondta Tisza István, hogy az ő szabadelvűsége nem állít fel apriorisztikus tételeket, hanem a mindenkor felmerülő kérdések helyes megoldásában fog érvényesülni. Am jöhetnek kérdések, amelyek sokféleképp lehet helyesen megoldani. Például szabadelvűben, de a hatalom birtokának kockázatával; vagy pedig a kivívható liberális haladásra való tekintet nélkül, de a hatalom további élvezésének biztosításával. Ha egy kormány esetenként akarja eldönteni, melyik megoldás a liberális, akkor már előre eldöntötte, hogy politikájának szabadelvűségét kész a hatalmi szempontnak alárendelni. Mi azt hámozzuk ki ebből a programból, hogy Tisza István a konkrét kérdések felmerülésekor a szabadelvű megoldást eléggé biztosítottan fogja látni azzal, ha a döntés nem tartalmaz engedményt a visszaesés irányzatának. Ámde az ilyen politika hiába nevezi magát szabadelvűnek, jellege azért mégis határozottan *konzervatív* marad. A haladást, a demokratikus fejlődést *akarni* kell, még pedig céltudatosan és erősen, nem pedig a legjobb esetben is *tűrni*.

A politikát pedig némelyek *tudománynak* mondják, mások *művészetnek*, de helyesen senki sem tarthatja *mesterségnek*. Akik tudománynak mondják, az elmélet kincseiből me-

ritet eszméket helyeznek beléje. Akik művészetnek tekintik, élénk koloritra, ihletett lendületre, a lelkeket magával ragadó szárnyalásra törekcsenek benne. Nagyon tartunk tőle, hogy az a politika, amelyet a ma hallott program jósol, nem lesz sem tudomány, sem művészet, hanem *mesterség csupán*.

Tul a programmon.

Budapest, november 6.

A fekete sereg taktikája ma váratlanul tulajdonított Tisza Istvánt a programbeszédén. Napról-napra változik annak a seregnek a taktikája s ma reggel az volt a jelszó:

— A Kossuth-pártnak színt kell vallania!

Ezt pedig így kell érteni. Kossuthék támogatása nélkül a klerikális obstrukció egy hajítófát sem ér. Teng-leng, de látjátja nincs és nem is lehet. Ámde a Kossuth-párt két folytatódó konferencián úgy határozott, hogy míg az új kormány programját meg nem ismeri, állást nem foglal. A főrendiházban kifejtett program nem számít. Már most, ha a klerikális obstrukció megakadályozza Tisza Istvánt programjának elmondásában, akkor Kossuthék se az obstrukció mellett, se ellene nem nyilatkozhatnak. Tehát nem támogathatják a klerikálisokat, de másrészt — legalább nyíltan és formászerint — le sem szerelnek. Már pedig vagy egyike vagy másika föltétlenül szükséges van a fekete tábornak. Ha Kossuthék az obstrukcióhoz szegődnek, akkor vívát, ott vagyunk, ahol voltunk. Ha pedig nyíltan leszerelnek, akkor kiszolgáltatják magukat ország-világ előtt a gyanúsításnak s a klerikálisok nem is fognak késni a rájuk nézve kedvező szituáció kellő kihasználásával.

Tegnapi-mára ezért változott a taktika s ez magyarázza az új jelszót:

— A Kossuth-pártnak színt kell vallania!

Előbb az ülés elején személyes kérdések vártak lebonyolításra. *Polónyi Géza* Rakovszkyval, *Balla* Géza Zborayval szemben nyilatkozott személyes kérdésben, azonfelül pedig az ülés folyamán *Rakovszky* István is visszavonta azt a mentelmi bejelentést, melyet a minap *Daniel Gábor* és *Szöts Pál* ellen tett. Ha még hozzáveszszük, hogy *Holló Lajos* rövid felszólalása után befejeződött az Apponyi lemondása körül megindult vita s a tervezett névszerinti szavazások

eljejtésével egyszerű szavazással tudomásul vették Apponyi lemondását (persze a báró *Dániel-féle* labdacseles megédesítve): akkor elmondottuk az összes előzményeket.

Pont dőlben pedig szóhoz jutott gróf *Tisza István*.

Programbeszédét elmondotta s lényegben, beosztásban, néhol még szavakban is egyszerűen megismételte azt, amit a főrendiházban már elmondott. Ugyanaz a száraz, hideg, józan beszéd volt s a fogadtatásban mégis mekkora különbség! Időben kifejezve ez a különbség: egy kerek óra. A méltóságos Házban egy óra alatt elmondhatta Tisza ugyanazt, amire a tisztelt Házban két teljes órára volt szükség. Ezt az órákülönbséget a közbeszólások, a közbeszólások elhárítása, a különböző glosszák, helyeslések, gyűlöletadások és évdések töltötték ki s a mai programbeszédnek érdekessége éppen ezekben a körülötte lerakódott megjegyzésekben rejlett. A krónikás, aki ugyanis föl van mentve a tulajdonképpen való program ismertetéstől és méltatástól, egyszerűen az érdekes külsőségek, epizódok és intermezzók leírására szorítkozhatik.

A t. Ház atmoszférájában még sokkal kísértetiesebb volt a hasonlatosság Tisza István és Tisza Kálmán között. Nem arról a hasonlatosságról van szó, melyet az elbeszélő emlegetni szokott s melyely politikai gyermekeket lehet csak ijeszteni. Tengerész-közmondás, hogy: „kétyszer ugyanabba a hullámba nem merítheted eveződet!” Ennek az az értelme, hogy szituációk sohasem ismétlődnek s ugyanazok az emberek sem viselkedhetnek másodszor úgy, mint először. Ha *Bánffy* ma visszajönne, nem volna ugyanaz a *Bánffy*, de ha *Tisza Kálmán* támadhatna fel, ő is más volna ma, mint volt husz esztendővel ezelőtt. Egészen értelmetlen beszéd tehát, hogy *Tisza Istvánnal* visszatér a *Tisza-korszak*. Ez is *Tisza-korszak* lesz ugyan, mert hiszen *Tisza István* a saját képére fogja teremteni korszakát, ha az megadatik neki, — de ez nem lesz a régi *Tisza-korszak*, a *munus*. De kísérleties volt a hasonlatosság igenis külsőségekben. Ez a pár nap máris öreggét tette *Tisza Istvánt*. Már pápaszem kell neki. Már megöng pilóságára áll a szeme. Már foltozik az arca. Már kilátszik belőle a fehérhaju, koravén ember. S hasonlatosak a gesztusai, meg küzdésének módja. Mi még láttuk és hallottuk az öreg *Tiszát*; az se volt nagy szónok, de tudott úgy beszélni, hogy mindenki szédhessen belőle neki tetszőt és

nek konvenciói a szerelemnek. A természetben nincs vérfertőzés, nincs bűnös paráznaság. A természet nem ismeri azt, amit a szerelemben erkölcsnek nevez a társadalmi törvény. A természet nem sűt bélyegget annak a homlokára, aki válogatás nélkül élvezi a szerelem gyönyörét mindenütt, ahol erre alkalom nyílik; aki ma boldog széptevője az anyának és holnap a leánynyal folytatja, amit az anyával kezdett. Meglátszanak-e az anya csókjai a férfiu ajkán, aki a leány csókjait szomjazza? Büntető-e halállal a természet annak a vállalkozását, aki egyik asszonytól a másik asszonyhoz pártol, nevezék bár anyának az egyiket és leánynak a másikat?

Donnay nem akart jobb lenni a természetnél. Az élet szempontjából témáját igazabban dolgozta föl, mint mások. A bűnös anyára csak egy bűnhődést mér: a szakítás nagy fájdalmát, a lemondás keserűségét. Ez jó. A leányt nem fosztja meg a boldogság lehetőségétől. Ez még jobb. Madeleine ártatlan, nemes gyermek. Nem felelős az anyja tetteiért. De helyeslő szavam elnémul, ha *Freydières* urra gondolok. Mondják az erkölcsi érzést konvenciónak, vagy akárminnek: valami elpirul az arcunkon és valami fölháborodik a szívünkben, ha elképzeljük Madeleine-t ennek az urnak a karjai közt. Madeleine megérdemli a boldogságot, de *Freydières* méltatlan arra, hogy ezt a boldogságot ő szerezeze meg neki. Itt váltik előttem világossá, hogy *Donnay* természetes kibontakozása mégsem a helyes, mégsem a kielégítő, mégsem a megnyugtató kibontakozás. Itt váltik bizonyossá, hogy az ilyen nagy, kínos disszonanciákat más nem oldhatja föl, csak a halál. *Claire*nek, az anyának, kegyelmet adnék, de *Freydières* urat tuniszi utazása közben a tengerbe fullasztanám. Ocsmány gondolatok támadnak bennem, amíg ezt az embert életben tudom. Mi lesz, ha *Tuniszból* visszajön és feleségül veszi Madeleine-t? Lehet, hogy egy ideig turbékolni fog vele és kerüli az alkalmat, hogy találkozzék a volt szeretőjével. De megtörténhe-

tik, hogy évek múlva megint találkoznak, hogy talán közös Jakabna kerülnek. Mi lesz akkor? Hátha ez a cavallér, aki Madeleine friss báijaival már betelt, megint buja vágyat érez az elhagyott szerető érett szépsége iránt; hátha egy éjjel ösztéveszti Madeleine alcove-ját az anyosa hálószobájával?

Ettől az embertől kitelik minden. Az első felvonásban szemünk láttára és fülünk hallatára csábitja el *Claire*-t, a ki tizenkét éve *Jadain Etienne* vasuti mérnök felesége. Régóta ismeri *Claire*-t. Ő volt az első udvarlója, de ártatlan flirtelés után elváltak. *Claire* férjhez ment. Nem tulboldogan, de elégedetten él férje és tizenkétéves leánya oldalán. *Jadain* morózus ember. Első emiens volt az iskolában és túrelmetlenül követeli, hogy az életben is ő legyen az első. Csakhogy az életben azok az első, akik életrevalók és szerencsések. Ezt a morózus, pedáns embert, aki napról-napra keserűbb lesz, *Claire* nem szereti. *Freydières*, amikor tizenkét év múlva *Ernstein*, gazdag vállalkozó párisi villájában találkozik *Claire*-rel, a férj gyöngöségét rögtön a maga hasznára aknázza ki és a maga szeretetméltségét ajánlja föl a szép asszonynak kárpótlásul. A véletlen is a kezére játszik. *Ernstein*nak szintén szemet szur a gyönyörű asszony és *Jadain*, a vidéki mérnököt, megbizta egy párisi gyárának a vezetésével, hogy *Claire* állandóan *Párisban* lehessen. A párisi tartózkodás nem *Ernstein*nak, hanem *Freydières*nek váltik a javára. Hatévi időköz választja el az első felvonást a második felvonástól. Ez alatt *Freydières* a férj házi barátja és a feleség szeretője lett. A második felvonásban érzékiségük lángolva lobog. Ölelik, csókolják egymást, amíg a szomszéd-szobákban a férj építotervek összeállításával kenyeret keres és egy tizenhétéves kisasszony — a *Claire* felnőtt leánya — naplójegyzetekben árulja el: mennyire szereti, mennyire imádjja... *Freydières* urat, az anyja szeretőjét! Hát bizony a kis Madeleine szépecskén felnőtt. Hatesztendei szerelmeskedés után

Freydières ur szétne és gyönyörködve szemléli Madeleineben szeretőjének a második kiadását. Eleinte rendkívül tartózkodó. Talán még magával is elhitheti — nemcsak a ragyogó szépségű mamával — hogy a bájos hajadont ki nem állhatja. De mi már sojtjuk, hogy ez a finom taktikus megkívánta Madeleine-t. Eszrevette, hogy a kisasszony szereti és közönyt mutat, hogy annál inkább magába szeretesse a rajongó bakfist. Nem csalódnunk. A harmadik felvonásban, *Ernstein* bálján, ahol sokan táncolnak a szépséges leánynyal: *Freydières* olyan melankolikus, mint *Lucifer*. Félti Madeleine-t. Annnyira félti, hogy nem tud urakodni magán és szemérem hányja, hogy bálit öltözékének a kivágása túlságosan liberális. Ez a szemrehányás tulboldoggá teszi Madeleine-t. De boldogsága nem sokáig tart, mert egy Anából visszatér, hallatlanul frívól és ügyetlen fiatal ur, aki a társaságot kritizálja, kiejti előtte a végzetes szót, hogy *Freydières* ur a *Jadain Etienne*-nél szeretője. Madeleine-t félhalva viszik ki a bálból.

A negyedik felvonásban Madeleine sorvad, mint a beteg virág. *Claire* kétségbe van esve, mert éppen úgy nem tudja, mint az orvosok, hogy mi az oka Madeleine hervadásának. Végre *Claire* nénjének, *Chenevas* asszonynak a tanácsára kilopják a szunnyadó beteg párnája alól a naplót, ahová Madeleine bejegyezte titkos gondolatait. Elolvassák és minden kiderül. Madeleine most berohan és zokogva tilakozik a napló-rablás ellen. Anya és leány közt nagy jelenet támad. Madeleine hosszas unszólásra bevallja, hogy a bálom mit hallott. *Claire* érzi, hogy az igazság megölné Madeleine-t. Az anyai szeretet óriás erővel ébred fel benne és habozás nélkül feláldozza magát, hogy a leánya életben maradjon. Rágalmának mondja a bálit feleségül beszédét. És mikor Madeleine esküt követel: megesküszik a leánya életére, boldogságára, hogy sohasem fog *Freydières* szeretője. Azután megengedi Madeleine-nek, hogy a *Freydières* ur felesége lehessen, ha *Freydières* ur is viszonzozza szerelmét. *Freydières* ur a követ-

ne mondjon olyat, mely senkinek se tetszik. Ez mindig fontosabb volt neki, mint az, hogy olyat mondjon, ami mindenkinek tetszik. S ezzel már meg is rajzoltuk a mai program külső hatásának képét. Nem volt olyan mondata, melynek valahol ne helyeselt volna. Mindig máshol helyeselték, de mindig helyeselték. Egyszer a szabadelvűpárt, egyszer a szélsőbal, egyszer a néppárt, egyszer a horvátok, egyszer a nemzetiségek helyeselték, de valahol és valakik mindig helyeselték. Hát ez igazi Tisza-módszer s ezt az öreg is így tette.

A módszer mulatságos epizódokat szült.

Tisza a felekezeti iskolák egészséges versenyéről beszélt s a néppárt, mint Zichy Nándortól tanulta, zajosan helyeselt.

S ekkor Polónyi évődve szólott:

— Paktum a néppárttal.

Aztán Tisza olyasmiről beszélt, ami a szélsőbalnak tetszett s akkor a néppárt visszaadta a kölcsönt:

— Ahá! Paktum a szélsőballal.

Mikor pedig a horvátokról s a nemzetiségekről beszélt a miniszterelnök, akkor az összes ellenzéki matematikusok hangosan számlálgatták:

— Ez negyven volt... ez husz...

Egymással és egymás között évődtek az ellenzéki hallgatók, de ezenkívül figyelemmel meghallgatták Tisza Istvánt. Sőt egyszer-mászor rajtakapták magukat, hogy olyasmire is kíváncsiak, amit Tisza esetleg csak — tiz esztendő múlva csinálhatna meg. S akkor nevetve konstataáltak:

— Ez hosszú időre rendezkedik be.

S mi türes-tagadás, a program külsőségei nem is festettek úgy, mintha az ellenzék kételkedné az új kormány hosszú életében. Ha komolyan hinné, hogy a Tisza-kormány jött és megy, hogy letérnek, mielőtt gyökeret verhetett volna: akkor bizony nem kérdészködött volna igazán távoli kérdések iránt. Pedig kérdészködött. Az ellenzék észre sem vette talán, de egészen úgy viselkedett, mintha nem is gondolna arra, hogy obstrukciójával ugyanis hamar elsöpri ezt a kormányt. Mindent meghallgatott, minden iránt érdeklődött, új meg új részletek után kutatót s egyetlen közbeszólás se árulta el, hogy mindez csak akadémikus érdeklődés, mert hiszen a kormánynak ugyanis buknia kell. S ha volt Tiszának ma komoly sikere: ez volt a legkomolyabb.

Különben a mód, melylyel bizonyos közbeszólásokat el hagyott a füle mellett surranni,

melylyel az alkalmas közbeszólásokat elkapta s céljaira felhasználta, melylyel az ellenzék egymás közt való évődéseit ügyesen kiaknáta: az is kiserőteljesen emlékeztetett a nagy generálisra.

Egyszer valaki a nagy takarékosági intelemre közbeszólt:

— Az ifju sparmeister!

— Igenis spórolok, felelt Tisza. *Spórolok a frázisokkal és a jelszavakkal.*

Aztán volt jellemzőbb epizód is. Ez már hibáját és ügyességét egyaránt illusztrálta. Botlott s mindjárt fölségesen helyreütötte botlását. Gyermekes volt botlása s végtelenül ravasz a helyreütése. Arról beszélt, hogy kár Chlopyt, miután közmegnyugvára el van intézve, még mindig felhánytorgatni. Nincs ez az ügy érdekében.

Barta Ödön közbeszólt:

— Közmegnyugvás akkor lesz, ha Koerbert elcsapják.

Tisza István csóválta a fejét s nagy csodálkozással szólt:

— Nem hiszek a szememnek, hogy ezt Barta Ödön mondja!

Abban a pillanatban az egész klerikális tábor, melynek Barta Ödön ezer és egy okból szálka a szemében, tüntető és gyanúsító tapsban tört ki. A szituáció az volt, hogy a klerikálisok Tisza István nyilatkozatában megerősítést tapasztaltak annak az ostoba gyanúsításnak, hogy Barta több más politikussal együtt a paktumot egyengeti. S a klerikálisok vadul, ujjongva tapsoltak.

Tisza István egy másodpercig sem gondolkodott. Emelt hangon szólt:

— Kár az én megjegyzéseimből olyasmit magyarázni, amit nem mondtam és nem mondhattam. Igenis, esodálkoznom kell, hogy olyan kaliberű ember, mint Barta Ödön, egy másik állam miniszterelnökének elcsapásáról beszél. Hát mit szólna ahhoz, ha a Reichsrathban valaki a magyar miniszterelnök elcsapását követelné?

— Oh be sokszor követelik! — zajongott az ellenzék.

Tisza most már helyben volt.

— Persze, hogy követelik. De kik? — Olyanok, akiket fajsúly és jelentőség szerint nem is szabad Bartha Ödönnel egy napon emlegetni.

— Hát nem vagyunk mindnyájan egyformák? — üvöltött Pozsgay.

— De nem ám! — nevetett az egész Ház.

Tisza pedig most volt csak igazán ügyes és igazán Tisza. Az epizód befejezéseül így szólt:

— Csodálkozásom ugyanaz lett volna, ha nem

Barta Ödön, hanem gróf Zichy János vagy Ugron Gábor mond ilyet!

Csőnd lett. Most már nehéz tovább gyanúsítani. Ki vannak péceze pártkülönbség nélkül az okos, a súlyos emberek. Barta Ödön be van állítva olyan társaságba, hogy a megjegyzés minden félremagyarázása ellen meg van oltalmazva.

Máskor snájdig volt.

Arról beszélt, ne feledjük, hogy mindnyájan magyarok vagyunk. Ugron Gábor élesen szólt közbe:

— *Bécsben ne feleddje!*

S Tisza abban a minutumban kettévágta ezt a kis fegyvert, mondván:

— *Bécsben is vagyok olyan magyar ember, mint Ugron ur!*

Az a kis fakard bizony eltörtött. A nevetők Tisza pártjára szegődtek.

Hát szó, ami szó: ha egészben sovány, száraz, sőt unalmas is volt a nagy program, de a debatter diadala nem volt csekély. S két teljes óra múltán, mely a miniszterelnököt láthatólag jobban kifárasztotta, mint a Házat: a külső sikert meg lehetett állapítani. A gratulások ugyan egy új és nem egészen meglepő alakulásról regéltek, mert az őt-szabadelvűek, a horvátok, a szászok sietek üdvözölve gratulálni, holott Apponyi és táborára saját hidegségétől helyéhez fagyott: de zajos és meleg volt az ováció így is. Ami pedig az ellenzékkel illeti: a zajongás, a közbeszólás, az évődés és gnyulódás dacára is meghallgatta Tiszát és — *elfelejtett hoholni*. Igenis, elfelejtett hoholni! Az obstruáló ellenzék nem hoholta meg Tisza Istvánt programbeszéde után. Nagy sor ez.

Percek múltán Barta Ödön egy rövid nyilatkozatra kért szót:

— *En bizony nem akartam a miniszterelnök urnak megszereni azt a diadalt, hogy a néppárt először és talán életében utóljára megtapsolja.*

Ezzel a megjegyzéssel megkacagatta az összes liberálisokat. Aztán így szólt:

— Azt pedig a magyar parlament nivójának féltése nélkül ismétlem, hogy nincs addig elégtétel, míg el nem csapták azt a Koerbert, aki megsértette a magyar királyt, föltételezván és hirdetőn róla olyasmit, mintha esküjét megszeghetné.

Ezzel tapsra ragadta a szélsőbal. A klerikálisokkal pedig nem törődött.

Az ülés végén még egy kis mulatságos esetepatód volt a hólnapi ülés napirendjének megállá-

kezdő esténában pironkodva vallja be Clairenek, hogy hát igenis... hiába harcolt a fátum ellen... egy kissé szerelmes lett a leánya!... De azért örökké az anyát fogja szeretni! Feloldozza magát Claire parancsának és — mint életmentő — elveszi feleségül Madeleineit, (nehogy a kicsike meghaljon!) ha majd Tuniszból visszatér.

Irtóztos dolog, amikor az anya hamis esküt tesz a tulajdon leánya életére és jövő boldogságára. De Clairenek éppen az a bűnhődése, hogy kénytelen ilyen esküt tenni, különben megölné a gyermekét. A dilemma borzasztó. És Claire az anyai szeretet heroizmusával úgy vágja ki magát belőle, hogy Madeleine életben marad. Az anyai szeretetnek ebben a hatalmas túlságában van valami megrázó és kiengesztelő vonás. Szörnyű hazugsága nemesak bünteti, hanem részben expiálja is ezt az asszonyt.

Amire nincs melegség, ami hitvány marad Tunisz előtt épp úgy, mint Tunisz után: az Freydières ur alakja. Ha ebben az alakban a feminista-ferfiú végtelen silányosságát akarta felmutatni a francia szerző, akkor művész-munkát végzett. Van okom hinni, hogy ezt akarta, mert Claire a darab végén keserű yádakat dob a menetetődő esábitó szemébe. És a dráma többi himnusz személye is arról tanuskodik, hogy Maurice Donnay nagyfokú megvetést érez a párisi férfiak iránt. Ernstein, a gazdag vállalkozó, akinek a felesége rosszabb egy kokotnál, (bizonyosság rá, hogy mivé sülyed az asszony a léha férj oldalán) azután Luynais, Heybens, Clementier Prabert és De Maillan, akik nem tudnak másképp nőkhöz és nőkről beszélni, csak a szellemskedő frivolitás szemérmelenségével: mind arra valók, hogy a mai hangadó gavallérokat kompromittálják.

A darab szatirikus része Donnayt elsőrangú írónak mutatja. Művészet van abban is, ahogy egy pár alakot rajzol. Ezek közt talán a legjellemzőbb és legigazabb Jadain Etienne, az első emínsen, aki az iskolában dolgozott a rossz tanu-

lók helyett és az életben is a szerencsés szamarak vagy az ügyes szedelgők dicsőségét mozditja elő. A dialog mindenütt természetes és a helyzete virtuóz módon vannak előkészítve, megokolva. Csak az ellen van kifogásunk, hogy a darab túlságosan elterped. Sok benne a beszélgetés. Minden felvonást erősen meg lehetne rövidíteni.

Hegyesi Mari ma először játszott olyan anyát, akinek felnőtt leánya van. Igaz, hogy ez az anya esábitóan szép. Érettsége a kinyitott rózsás. Amikor a harmadik felvonásban megjelent, olyan volt, mint egy bál rubába öltözött Vénusz. De a szerep lelki tartalmát is kiemelte. Elégedett közönyéből lassan siklott át a zaklatott szerelem boldogságába, mint egy álomjáró, aki hipnotikus erőnek engedelmesskedik. S amikor ebből az álomból fölébredt: erős és meggyőző hangjai voltak, hogy az anya kitörő szeretetét és a szerelemről való lemondás fájdalomát illusztrálja. *Török* Irmának csak az utolsó felvonás adott alkalmat arra, hogy tehetségét kitüntesse. Az előbbi felvonásokban Madeleineiről úgy beszélnek, mint édes anyja másáról, aki Páris gavalléjaiban érzi gondolatokat kelt. Szépség dolgában *Paulayné* versenyzett Claire-rel, mint Chevenas asszony, aki édes testvére Madeleine anyjának. Amikor ez a két testvér egymás mellett állott, a színpad szépségkiallításá vált. *Lányai* Ilka ismeretes diszkreiciójával játszotta Ernstein kokotszerű feleségét és *Gerő* Lina kedvesen, pajkosan adott egy fecsegő dámat, akinek minden szava megszólás. A férfiak közt *Cezár* vezetett. A Freydières-féle alakok jellemzésére brilláns színei vannak. Kiténő volt *Mihályi*, a mogorva első emínsen, *Gyenes*, mint Ernstein és *Gál*, aki az öreg Jadainból csinált egy pár mesteri vonással kibetalakot. A frivol gavallérokat *Dezsi*, *Horváth* Zoltán és *Náday* Béla élenként, mulatságosan játszották.

A kiállítás szép, különösen a harmadik felvonás szalon-diszlete. De a bálózó csoportoknak több fesztelenséggel, uribb gráciával kellene mozogniok.

Fenntartás nélkül élveztem *Sebestyén* Károly kitűnő fordítását. Az eredeti szöveg minden szépsége és fíomsága, a szatirikus ötletek minden csattanója csonkítás nélkül benne van.

Salamon Ödön.

Ma délután három órákor a novemberi nap-sugárban a Margit-sziget komor platánjai egy halálos-ágy körül suttogtak és az utolsó virágok illatával szállt a magasságokba a lelke egy jó fiúnak, édes testvérünknek, aki pedig még nagyon is itt szeretett volna maradni közöttünk, a vidám teli életnek nekiinduló Budapestben, mert nagyon szeretett bennünket is, Budapestet is, ah, az életet is. De a haláltól megremült szemérléesselt a monokli, még egyszer körültekintett kis szállodalai szobájában: itt néhány könyv, ott a naftalintól megszabadult frakk, azután a tiszta kéziratpapiros, — aztán utóljára sóhajtott és kinyújtózott az örök álomra, idegen ágyban, idegen lepedőn, idegen párnán, amiképpen az illik is a mi édes testvérünkhez, az utolsó cigányhoz, a bohém világfőfogás virtuózához, a stréberség analfabétájához, a klubok vándormadarához: Salamon Ödönhöz.

Most, hogy e sorokat írom, késő éjjel, viszik el a holttestét a Margit-szigetéről, patyolat-lepedőben, rideg koporsóban. Ilyenkor szokott hazamenni, ki a szigetre, az ő kedves szigetére, a „Margitsziget ögrófia”, aki már úgy odatartozott ebbe a kies tartományba, mint a vizeses vagy a romok. Most meg viszik.

Negyvenéves lett a jó fiu, — istenem, be korán halt meg. Csak egy sikere volt az életben: mindenki szerette, aki csak ősmerte. Egyebekben pedig tényleg üldözte a „pech”, az ő pecheje, amelyről rajongó megadással úgy tudott beszélni,

pitása körül. **Daniel Gábor** azt indítványozta, hogy az elnök és alelnök megválasztásán kívül a további intézkedések megbeszélése legyen napirenden. **Erre Ugron** azt jegyezte meg, hogy ilyen általános szótlatot az használni, aki nem tudja, hogy mit mondjon. Tessék világosan megállapítani, hogy a kormány programja lesz napirenden. **Gróf Tisza István** ekkor felolvasta az régi naplót, mely a Khen-kormány bemutatkozását örökíti meg. *E napló szerint Apponyi volt az, aki az elnöki székben az inkriminált általános szótlatot használta.* Most már **gróf Apponyi** is szót kért s megmagyarázta, hogy az általános szólamra azért volt szükség, nehogy precedens teremessék, mintha a kormány-program okvetlenül napirendre volna tűzendő.

Az ellenzék ugyan morgott, de látván, hogy voltaképpen — Apponyit puffólné, elhallgatott. A t. Ház pedig jóízűen mosolygott Tisza ravaszágán, aki az elnökség minden intézkedéséhez Apponyi analóg intézkedéseiből szedeti elő a szavakat s így Apponyival fűdi az elnökség minden eljárását. Nagyon jól áttanulmányozta Tisza Apponyi elnöki formáit s a precedensek gyűjteményét mindig kéznél tartja.

Jó lesz nem támadni Danielt, se az új elnököt. Mert azok ezentul Apponyi szavait fogják csak citálni...

A képviselőház ülése november 6-án.

— Kezdeté délelőtt 10 órakor. —

Elnök: **Daniel Gábor.**

A kormány részéről jelen vannak: **Gróf Tisza István** miniszterelnök s a kormány összes tagjai.

Elnök: Megnyitja az ülést. Főolvasást és hitelesítik a múlt évi jegyzőkönyvét. A irományok előterjesztése után elnök jelenti, hogy **Reich Aladár** ellen összeférhetlenségi bejelentést tettek, de ezt, mint tárgyalant, a Ház iratárába teszik.

(Az Apponyi-vita.)

Földnyel Géza: Személyes kérdésben felel **Rakovszky** egy tegnapi enyegítésére, melyben azt mondta, hogy szülő hamisan esküdött Kézdí-Vásárhelyen. Privát beszélgetés közben mondta **Bartha Miklós** szónoknak, hogy ha leszerelne, akkor azt kelene rámondani, hogy hamisan esküdött. **Barthán** ezt a szólását hozta ide **Rakovszky** a Házba. Nem ismeri el, hogy **Rakovszky** döntő bírő legyen szülő és választói között. Harcolt eddig s harcolni fog ezután is, ha szükségét látja. Nem tartja helyesnek, hogy **Rakovszky** ilyesmit idehozzon. (Helyeslés a szélsőbalon.)

Ballagi Géza: Sajnálattal veszi tudomásul Apponyi lemondását.

Olay Lajos: Kálvinista jezsuita vagy! (Tetszés az ellenzéken.)

Pap Zoltán: Azt mondd el, amit **Sárospatakon** mondált!

Ballagi Géza: Elfogadja báró **Daniel** indítvá-

nyát. **Zboray** tegnapi beszéde alatt közbeszólt, hogy tisztelt Apponyit...

Olay Lajos: No ezt már nem hallgatom. Megyek ki! (Zajos derültség az ellenzéken.)

Ballagi Géza: **Zboray** visszavágott neki, **Holló Lajos** meg ráduplázott, amikor azt mondta, hogy ismételte meg a sárospataki nyilatkozatot. Sem **Zboray**, sem **Holló Lajos** nem tudják ezt a nyilatkozatot előkeríteni. Tönlre akarták tenni politikailag, azért klopportáltak ezt a nyilatkozatot. Nem is Sárospatakon, de **Bodrog-Sárán** tette a nyilatkozatot s ott ezt mondta: Mindig híve volt a 67-es kiegyezésnek (Zaj). De ha azt tapasztalja, hogy a 67: XII. t-cikk útját állaná a nemzeti állam kiépítésének, akkor otthagyná ezt az alapot s csatlakoznék azokhoz, akik a 67-es alap ellen küzdenek.

A legnagyobb politikai buk encet követné el, ha éppen ma hagyná oda pártját, mikor reformok vannak a hadseregben kiltatásba helyezésre.

Gáll Sándor: Süssek meg a reformotokat!
Gabányi Miklós: Szabott elvű maradt! (Zaj.)
Ballagi Géza: Gyanusitás az, amit vele szemben tettek. Epp úgy gyanusíthatna ő is s mondhatná, hogy **Hollók** azért tüntetnek Apponyi mellett, hogy megbontsák a szabadelpvűpárt egységét. (Zaj.) De nem áll elő gyanusításokkal. Ha pozitív adatai vannak, nyilvan fel fog lépni vádjaival a néppárt ellen. (Zaj.) Kijelenti, hogy csatlakozik báró **Daniel** indítványához. (Helyeslés a jobbról.)

Holló Lajos: Tiltkozik a Ballagi felszólalásból kiérzhető azon vád ellen, mintha az ellenzék most vallási okok miatt tüntetne Apponyi mellett és harcolna a kormány ellen, mert az ellenzék harcolt Széll és **Khen** ellen is, akiről ugyanis senki sem mondta, hogy az ellenzéknek igyekeztek volna a kedvében járni. Visszapillantást vet a Széll-kormány ellen megindult pártkonspirációkra, amelyeknek folytatását látja ma is Apponyi eltávolításában. Igaz, hogy a miniszterelnök tegnap loyális nyilatkozattal igyekezett megnyugtani az elnöki székűl eköve-telt erőszakosság olyian felizgatott kedélyeket. De nem tette volna meg ezt a nyilatkozatot a miniszterelnök, ha már a pártokkal megegyezett volna, de most még félt attól, hogy talán nem jön létre a béke. Tiszta fogás volt az egész a miniszterelnök részéről, mert már később fogja látni mindenki, hogy Apponyi eltávolításával egy oly elnök kellett helyet csinálni, aki tud majd alkalmazkodni a kormány feltevésekre és annak eszköze lesz. Minden tagja a Háznak egyazon feltételekkel van, hogy Apponyi **Albert** csak díszet adott az elnöki széknek. Az egész Háznak általános óhaját tejezi ki tehát **Szedekényi Nándor** indítványa és reméli, hogy azt minden tagja a Háznak el is fogadja. (Helyeslés a baloldalon.)

Rosenberg Gyula: Személyes kérdésben arra kéri **Kubik Bélát**, hogy a tegnapi ülésen tett közbeszólását magyarázza meg.

Elnök: Az elnöki lemondás felett fejlődött vitát bezárja. Szavazásra teszi fel a beadott hat indítványt. Határozatképpen kimondja, hogy a Ház egyhangulag elfogadja **Daniel Ernőnek** indítványát, mely szerint a Ház samálattal veszi tudomásul Apponyi lemondását, valamint **Hellebronth** Ház indítványát, mely szerint a Ház elvárja, hogy az elnöki teendő a jövőben is az eddighez hasonló szellemben fognak kezeltetni. A többi négy indítványt szótöbbséggel elvetik. Az ülést tíz percere felfüggesztik.

Szünet után:

Igy lett belőle az ötlet-ember. Irásból hiányzott a kifejlesztett gondolatmenet világossága, a nyugodt elmélkedés és az evidens boncolás, de bőven kárpótlót érte az igazság egyetlen fölvilágosítása: az ötlet. Ebből a szempontból kell méltányolni könyvet, amelyek ránk maradtak (*Kocsin és gyalog, Montecarlo-i élmények*) és az **Uránia-Színház** számára írt két darabját.

Igazi művészi értéket egyet hagy ránk: az ő egyéniségének emléket.

Frakkos nomádként ment át az életen és lakkeipőjével sohase léphetett olyan helyre, amely az övé lett volna. Se rögre, se padlóra. Övé volt, e vándormadáré, a levegő-vonal a **Hotel Royal** mansardszobájá s a **Margitsziget** terasza között, továbbá azok az európai vasutonylak, amelyekben újságíró-ember szabadjegygyel utazhatik.

Tűzhely melegsége sohase vetette rá biztató fényt. Egyébiránt — monddam már — negyven-éves lett a jó fiu.

És sohase láttam még embert, akinek a lelke oly epedő kinnal szomjuhozta volna a szeretetet, mint az övé, a minden köteléktől ment cigány. Főkevesztetten tudott hálás lenni minden meleg szóért és a barátság legkisebb jelétől állagyuult.

Ez az ő meg nem élt családi érzése a klubban talált kielégülést. Mi a fészék a madárnak, feleség a jó polgárnak, — az volt neki a klub, — a Fészék. Szeme kigyúlt, testtartása biztosabb, megszólván háziuri lett, amikor átlépte a Fészék küszöbét; itt lobogott az ő tűzhelye.

Jól esett tudnia egy helyet, ahova tartozik. Mikor a klub kiszolgáltá pincére kérdés nélkül kitalálta az ő óhaját, boldogan elpirult, mint akit valami szeretetteljes simogatás ért. A pincér figyelmessége reá nézve is jószézt jelentette a közvetlen gyöngédségnek, amelyet az élet magános embereknek juttat.

A negyvenéves jó fiut végtelenül szeretették a klubban, szinte becézgették, akárcsak abban a sok uri társaságban, ahol **Salamon Odón** a szeszny folyamán zsiron, bílon, estélyen megjeleni

Elnök az ülést: újból megnyitja.

Rakovszky **István:** Visszavonja a Ház elnöke és jegyzője ellen bejelentett mentelmi esetet. (Általános helyeslés.)

Tisza programja.

Gróf Tisza **István** miniszterelnök: Elérkezettnek látja a pillanatot arra, hogy a Házat a kormány programja iránt kellő tájékozásban részesítse. Első sorban a momentán politikai helyzethez és azon kérdésekhez fűzi feleletét. Amelyek a mostani politikai helyzetet előidézték. A közös hadsereg berendezésével, szervezésével kapcsolatos kérdések azok, amelyek lézas igazgatótságra hozták a nemzeti közvélemény igen tetemes részét és egyuttal kiindulási pontját és döntő okát képezték annak, hogy ezen rendkívüli parlamenti helyzet állott be. Az országban lefolyt események és észlelhető tünetekből ma, hónapokkal e köztelmed megkezdése után igyekszik tanúságotk levonni, a nélkül, hogy egyéb szándéka volna, mint az, hogy oly tényeket konstátáljon, amelyek a helyzet megértése szempontjából szükségesek és a nélkül, hogy most bármely irányban, bárkivel szemben és bármint tekintetben kritikai megjegyzések tárgyává kívánna tenni egyeseknek vagy pártoknak a múltban való magatartását. (Helyeslés a jobb- és baloldalon.) Konstátálhatja azt, hogy a nemzeti közvéleménynek igen széles rétegeiben él a vágy aziránt, hogy a közös hadsereg vezényleti és szolgálati nyelve magyar legyen.

Földnyel Géza: Az egész nemzet kívánja.

Holló Lajos: Nem is engedünk addig. (Zaj.)

Halljuk! **Halljuk!** a jobboldalon.)

Polozner Jenő: Önálló külön hadsereget kíván a magyar közvélemény! (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)

Várady Károly: Nem is magyar ember, aki nem kívánja. (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Elnök: Csendet kérek, t. Ház!

Gróf Tisza **István:** Ké tény, mely előtt sem szemet hunyni nem akarunk, sem azt letagadni nem akarjuk. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) De azt hiszi, hozzáfűzheti azt a másik észleletet, hogy a nemzeti közvélemény egyhangulag visszarad a nemzet és korona közti konfliktus mélyrehatóbb következményeitől... (Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon. Nagy zaj a baloldalon.)

Holló Lajos: Adják meg a magyar vezényleti és szolgálati nyelvet! (Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Gróf Tisza **István:**... és nem kívánja ezen óhajának megvalósítását erőltetni, oly időben, midőn az konfliktusra vezet. (Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a baloldalon.)

Ugron Gábor: A néméttől nem kaptunk semmit, ha nem erőltetjük! (Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Holló Lajos: Majd belepótyján az önkübe! (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Élénk esenget.)

Gróf Tisza **István** miniszterelnök: Jólörman általánossá vált az a meggyőződés, hogy ezen kérdések a mai pillanatban az ország javára meg nem oldatók. (Nagy zaj a baloldalon.)

Ugron Gábor: Szégyen-gyalázat! (Zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)

Gróf Tisza **István** miniszterelnök: A maga álláspontjáról beszél s konstátálja azokat a nyilatkozatokat, amelyekkel igemis hallunk olyanok részéről,

kénytelen volt. **Kártyánál** úgy ült, mint az élet asztalánál: kibicolt és örült, ha kicsinyeg bevették.

Embereket, helyzeteket senki nálánál jobban nem jellemezhetett. Minden bőbeszédűség nélkül. Egy szóval. Béna kezének egy mozdulatával. Minden szava ötletes, éles, bájos, kifejező; pazar szinességgel ömlik belőle a sok érdekes história, egyszerre elnémul —

Miért? Konokul hallgat és elsavanyodik a diadalmas causeur, szórakozott, — miért?

Mint a vizsla a vadat, megérezte, hogy valaki jelen van, aki őt nem szereti, — aki szeretetlennül, kajánul hallgatja. Szenzibilis lelkének levegője a szeretet volt és a rosszakarat vagy székszis rá rögtön árnyat vetett, míg a szeretet, a hit gazdagga, elméssé tette.

— Egy íróasztalt akarok, és hacsak akkorka is, egy íci-pici íróasztalt, ahonnan el ne kergethessenek, ahol a magam ura vagyok és senki más nem parancsolhat nekem! — szólt egyszer, két év előtt hozzám.

És megalapította a *Journal de Budapest* című francia hetilapot. Így lett ő szerkesztő és kiadó is, szegény. De tervezett egy nagy francia napilapot, amely Budapesten jelenik meg, élő organumaképpen a francia-magyar barátságának, amelyről ő már Párisban álmodozott valamikor, rózsás ifjúságban, reménydus napokban, grizettés hercegnofi szerelmek közepette, amikor még nem tudta, hogy holta napjág szegény, de reménydus cigány marad, kinek bohémisége nem nyakkendő-kérdés, de világfölfogás.

Meghalt az utolsó bohém, — kontár, aki megmaradt.

Vizsnek, vizsnek utolsó utadra, hideg halottas-kamrába, te fekete napimádó, jó, öreg cigányom, — van-e virág gombyukában? Nem tudom, édes, jó testvér, küldhetek-e majd koszorut vasárnap a temetésedre. Tetszett volna elején meghalni. Te értesz, és ha beszélhetnél, így felélnél!

mint valami létező szellemről, valakiről, aki van, bejön hozzá és leül melléje. A pech! Ezt úgy mondta, mint például azt, hogy: **Kovács János.** A pech, az van.

Fekete hája alatt sárga arcában mély tűző szempár izzott és karsu, szikár alakjának eleganciája mindenütt feltűnt. Olyan volt, mint egy arabus, aki pompásan viseli a frakkot, de akire színtes rákivánczolnak a fehér burnusz. Halk, le-tompított hangjában megvolt a tartózkodó előkelőség, amely irtozik attól, hogy másnak terhére essék.

Még halálában is ilyen maradt. Halkan, nesztelenül ment el közülünk, mintha csak az előszobába sietne, mert a bundájában fejeztette a zsebkendőjét. Nem zavarta meg a pártit.

Senki emberfia nagyobb grandezzaival nem tudta elviselni a szegénységet, mint ez a monoklis bohém, aki gazdagoktól — ahol pedig sürin megfordult — soha semmit se kért, a maga fajtájától pedig csak olyan szivességet, amelylyel esetleg ő is visszontozgálhatott. Oh, előkelő volt a márké, nem a cilindere, frakkja, monoklija révén, — az ő nobilitása bevélről származott. Virág a gombyukában mindig díszlett, ahhoz pedig, hogy miből állt a vacsorája, senkinek semmi köze.

Újságírónak született és holta napjág az is maradt. Sok tehetséggel indult neki pályájának és egyéni tulajdonságai folytán különös sikerei voltak az interjúok mezején. Ez a műfaj azóta nagyot lendült, de elvitáztatatlan, hogy **Salamon Odón** volt a magyar sajtónak első — európai értelemben vett — interjúolója. Éles szeme, biztos ösztöne, briliáns megfigyelőképesége becses munkatársává tette az előkelő napilapoknak.

Aztán egy párhajban elválták a jobbkezt és a karrierjét. A közönséges fizikai munka, amelylyel ezután az irásnál meg kellett küzdenie, egyszersmindenkora megfosztotta attól a képességtől, hogy gondolatait szabadon, formásan, egyöntetűen leírhasa.

akik ezt az óhajt határozottan hangsúlyozzák. (Felkiáltások a baloldalon: Kik azok?)

Molnár Jenő: Báró Beck? Koerber?

Holló Lajos: Osztrákok! (Zaj a jobboldalon.)

Felkiáltások: Halljuk! Halljuk!

Gróf Tisza István miniszterelnök: Áthatotta a közvéleményt ma már az a tudat, hogy ilyen viszonyok közt meg kell elégedni azzal... (Nagy zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Foelssner Jenő: A ohlpy-i hadiparancsossal nem elégszünk meg! (Zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)

Báró Kaas Ivor: Tisza Pista Világosnál! (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök cseppet.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: ... ha azon kérdések oldatnak meg, amelyek megoldása a korona és nemzet teljes egyetértésével lehetséges. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

lehetőségek, hogy azért kössük a nemzeti politikának egyik lényeges sarkkövét; egyik mellőzhetetlen alapelvet: a korona és a nemzet közti teljesen harmonikus együttműködést. (Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon. Mozgás és zaj a baloldalon.)

Ugron Gábor: Keresse a korona is a nemzettel az egyetértést! Miféretünk van a korona és nem a koronáért a nemzet! (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Elnök: (Cseppet.) Csendet kérek.

Madarász József: Mienk a korona! (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: A korona igenis a mienk és éppen mert a mienk s mert a koronában a magyar állam, a magyar nemzet hatalma érvényesül... (Zaj a baloldalon.)

Holló Lajos: Tehát magyar nyelvre kell lenni! (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Ugron Gábor: A magyar király nem lehet német! (Zaj a jobboldalon. Elnök cseppet.)

Holló Lajos: Nekünk nincs német királyunk! Nekünk magyar királyunk van! (Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Semmiféle igazságot lehurrogni a képviselő urak nem loznak.

Madarász József: Rendrel! (Zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Halljuk! Halljuk! Elnök cseppet.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Tessék érveikkel lépni fel állítással szemben. állók elébe. De ha érvek helyett zajgással lépnek fel, hát elfojthatják szavaimat itt ebben a Házban. de az igazság szavát el nem fojthatják (Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.) és csak arról állítanak ki bizonyítványt, hogy milyen gyengének tartják az ügyet, amelyet képviselnek. (Éljenzés a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)

Langyel Zoltán: Igazság a magyar nyelv és azt temetik el. (Nagy zaj a bal- és szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Ha biznak a képviselő urak ügyüknek erejében, akkor keressék a mérvet az érvek terén, egyben kölcsonös meghallgatása és a kölcsonös megcáfolása útján. (Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Egy hang balfelől: Egy év óta keressük.)

Elnök: (Zaj. Elnök cseppet.) Csendet kérek.

Gróf Tisza István miniszterelnök: T. képviselőtársam egy éve keresi, de sohasem fogja megtalálni, ha ki nem hallgatja az övétől eltérő álláspont képviselőjét.

Foelssner Jenő: Amíg ilyen lóhaduagyok lesznek miniszterelnökök, addig nem találjuk meg. (Nagy zaj. Halljuk! jobbfelől.)

— Hála az istennek, hogy nem elsején haltam meg, legalább nem veritek magatokat költségbe!

Es most hadd beszéljek még csak veled, csak veled, öreg.

Oh ha láthatnád volna ma este a redakciót, amikor behozták halálod híreit! Minden szemben könny ragyogott és végtelen szomorúság fogott el bennünket, — ha ezt láthatnád, te, aki úgy szeretted, ha szerettek! Olyik könny az arcra csordult ki, olyik könny meg be a szivbe. És aztán elkezdünk beszélni rólad, mit mondtál akkor, mit tettél akkor.

Aranyos lett a levegő, egyiknek az jutott eszébe, másinak más és egyszerre csak kiderült minden arc, mosoly, nevetés fakadt a multból, derült mosoly, hangos nevetés. Ez a te legnagyobb diadalod, — te értesz és én csak veled beszéllek.

Most, hogy eltávozó lelked után tekintve, annak visszfénye ismét bearányozza lelkünket, keserűség nélkül siratjuk benned, oh márkí, akárhányan önmagunkat, akik szintén idegen ágyban, idegen lepedőn, idegen párnán várjuk az utolsó nagy álmot.

Mindégy, mégis szebb volt az élet, mint másként. Es én, hűséges társad sok margitszigeti ragyogásban, éjjeli tivornyában, anyagi gondban és — első sorban — az imádott mesterségben, valahogyan olyasmit érezek, hogy mégis csak mi ismertük fel az élet igazi értékét.

De kár, hogy előre mentél. Ezuttal nem voltál udvarias, márkí.

Gergely István.

Gróf Tisza István miniszterelnök: A kormány abban a tudatban van, hogy a mai szituációból a kibontakozást a nemzet megnyugvásával és az ország érdekeinek minden térer való megőrzésével úgy találhatjuk meg, hogy ha a hadsereg körül felsorolt kérdések közül a nemzet óhajátának figyelembevételével megoldjuk mindazokat, amelyek megoldása ma az öszhangnak, a békének veszélyeztetése nélkül lehetséges. (Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)

Báró Kaas Ivor: Ausztriával!

Gróf Tisza István miniszterelnök: Est igyekeztek a kormányok elérni azon katonai program által, amelynek tartalma ismeretes már a t. Ház előtt.

Ugron Gábor: Nem ismerjük!

Gróf Tisza István miniszterelnök: Ugy véli, elég lesz, ha egész röviden rekapitulálja.

Foelssner Jenő: Jó lesz azt bővebben tárgyalni. (Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Hízen majd bővebben fogjuk tárgyalni. Nem beszéltek most minden kisebb, inkább adminisztratív természetű kérdéstől. Nagyon természetes, hogy igyekeznünk kell és igyekezni fogunk a hadsereg körül felmerülő összes kisebb-nagyobb kérdéseket akként megoldani, hogy a megoldás a jogosult magyar szempontoknak a hadsereg közönsége által volt halárokon belül teljesen megfeleljen. (Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)

Ugron Gábor: Melyek azok a szempontok?

Gróf Tisza István miniszterelnök: ... A kormány fenntartja hivatalbeli elődjének azon álláspontját, hogy a hadseregben és általában a közös intézményeknél használt jelvények az országos közjogi helyzeteknek meg nem felelnek. Köteleességének fogja tehát ismerni közreműködni a kérdés olyan rendezésében ...

Ugron Gábor: Halljuk! Halljuk!

Gróf Tisza István miniszterelnök: ... amely az ország közjogi állásának megfelel.

Ugron Gábor: Milyen lesz? (Zaj.)

Foelssner Jenő: Kizárólag magyar nemzeti, háromszínű lobogók legyenek!

Bakonyi Samu: Az 1848. évi XIV. t. cikk!

Ugron Gábor: Nem szó kell nekünk, hanem nemzeti lobogó! (Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Elnök: Csendet kérek!

Gróf Tisza István miniszterelnök: Egy másik fontos kérdés, (Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Zaj a szélsőbalon.) amelynek megoldását már régóta sürgeti a törvényhozás, a katonai büntető-eljárásnak kérdése. Ebben a tekintetben a törvényjavaslatot előkészítő munkálatok meglehetősen előrehaladt stádiumban vannak. A kormány óhajtja, hogy a javaslat mielőbb előterjesztésük (Mozgás a szélsőbaloldalon.) és hogy a javaslatban a követelésre, a szóbeliségre és nyilvánosságra iektett eljárásban a magyar nyelv érvényesüljön. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

Zboray Miklós: És az írásbeliek? (Zaj. Egy hang a szélsőbaloldalon: Hát a felsőbb fórumoknál? Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök cseppet.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Ez érvényesül és a betervezendő törvényjavaslat lesz hivatalos megállapítás. A kormány hivatalbeli elődei még egy harmadik irányban is vállaltak kötelezettséget a Ház előtt. t. i. abban az irányban, hogy a nem magyar csapatoknál szolgáló magyarhonos tisztek az 1868-ban kibocsátott legelőbb kizárólag értelmében lehetőleg mielőbb magyar csapatokhoz helyezzenek át. (Nagy mozgás és zaj a bal- és szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)

Kubinyi Géza: Hát tessék meghallgatni!

Gróf Tisza István miniszterelnök: Természetes dolog, hogy ezen kötelezettséget a kormány a maga részéről átveszi és fenntartja. De egyuttal hozzátesszi azt is, hogy ezen intézkedés megtételével maga a baj, amely tulajdonképpen ezen intézkedés kiindulási pontjává szolgált, t. i. a magyar tiszthiány kérdése megoldást nem nyer. A hadsereg kebelében és a hadsereggel kapcsolatban felmerülő nemzeti törekvéseknek leglényegesebbek, legértelmesebbek éppen a magyar csapatoknak magyar tisztekkel való szaturálásában áll. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.) Ez az a pont, ahol a magyar nemzeti szempontokat, a magyar nemzetnek jogosult törekvéseit meg lehet valósítani, meg lehet pedig valósítani úgy, hogy ezek messzeható hatással legyenek a gyakorlati életben ... (Helyeslés a jobboldalon.)

Foelssner Jenő: Ezt több, mint száz esztendő óta ígérik és soha nem tartják meg. (Felkiáltások a jobboldalon: Most azonban meglesz!) 1773 óta ígérik. (Zaj balfelől. Halljuk! Halljuk!)

Gróf Tisza István miniszterelnök: ... és meg lehet valósítani úgy, hogy ezzel nemcsak csorbát nem ejtünk a hadsereg harcképességén és a legerősebb katonai szakszemponatokon sem, hanem ellenkezéleg, lényeges szolgáltatást teszünk a hadsereg harcképességének is, mert a hadsereg harcképességét okvetlenül csak előmozdithatja az, ha a magyar erdek, a magyar csapatok tisztikara és legénysége teljes fajbeli és érzelmi öszhangban vannak egymással. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)

Ezt tart a kormány a hadsereg kérdése körül a legfontosabb ügynek és legfontosabb, legkardinálisabb céljának és köteleességének, hogy ezen ügy megoldásánál működők közre. Ezen cél elérésére szükséges lesz mindenekelőtt az, hogy ez ország által szervezendő alapítványi helyek által biztosításuk az, hogy ...

Thaly Kálmán: Fizesse magyar német nevelés!

Gróf Tisza István miniszterelnök: ... hogy a tiszt növények körülbelül oly hányada magyar legyen, amely a legénységi arányszámak megfelelő. (Helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől. Halljuk! Halljuk!)

Ha Thaly Kálmán azt mondja, hogy fizesse magyar, hát az igaz, hogy ez csakugyan olyan tér, ahol fiasztunk kell.

Ugron Gábor: Az ausztriai iskolákat a mi pénzünkön is állították fel, az ausztriai iskolákat a mi pénzünkön is tartják fenn és a növényekből mind németet nevelnek. (Nagy zaj balfelől. Halljuk! Halljuk jobbfelől.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: A tanügy továbbfejlesztése a tanintézetek megfelelő szaporítása által is eszközölhető. Azt hiszi, hogy már régi álláspontja a magyar delegációnak, hogy amennyiben új tanintézetek szükségesek merül fel, azok megfelelő arány helyreállítás Magyarországon állítassanak fel. Terve van véve egy főreáliskolának felállítására (Helyeslés jobbfelől.) és terve van véve egy kadétskólának a felállítására (Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás a bal- és szélsőbaloldalon.) amivel szemben az ország területén elhelyezett három a reáliskola közül egy valószínűleg Ausztriába fog áthelyeztetni, miután az öt a reáliskola közül ma három van Magyarországon területén.

Harmadik csoportja az intézkedéseknek, amelyek ugyanazon eszmékben mozognak, a katonai intézetekben használt tananyagok kérdése, amire névbe kijelenthetem (Halljuk! Halljuk!), miszerint az ország területén elhelyezett összes katonai intézetek összes osztályaiban a tananyag és a vizsgálati a tananyag jelentékeny részére névbe a magyar lesz. (Helyeslés jobbfelől. Mozgás és felkiáltások a bal- és szélsőbaloldalon: Est taxatívát kell felsorolni!)

Holló Lajos: E tananyagok lesznek: a szépirodás, a torna stb. (Mozgás a baloldalon.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Legalább oly mértékben, hogy a belépő magyar ijak előmenetelét a nyelvkerés ne akadályozza és hogy mindazok, akik a tanintézetek elvégzését, a magyar nyelvet teljesen bírják. (Helyeslés jobbfelől.) Ebben kellő garancia rejlik arra névbe, hogy itt tényleg a lényeges és fontos tananyagokról lesz szó, különben teljes meggyőződéssel állíthatja, hogy ha a tanterv, amely most még nincs megállapítva, véglegesen meg lesz állapítva, ez teljes megnyugvást fog kelteni arra névbe, hogy itt tényleg fontos, lényeges és jelentékeny számú tananyagok magyarul való tanításáról van szó. (Helyeslés jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.) Ezek főbb vonásaiban azok a katonai reformok, amelyeknek keresztülvitelére a kormány vállalkozott. (Felkiáltások a baloldalon: Leültással. Mozgás jobbfelől.) Nyugodt lélekkel állíthatom, (Halljuk! Halljuk!) hogy ez a „kevés” dolog sokkal több, mint amennyit felszámolóval ezelőtt köztünk bárki is remélhetett volna. (Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj és mozgás a bal- és szélsőbaloldalon.)

Holló Lajos: De önök akkor sem akarták, hogy a harcot tovább folytassuk. (Zaj és mozgás jobbfelől.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: És soha a magyar nemzet közügyének ezen utolsó feljebb, amelybe beleszótartott, így eredménytelenül ki nem bontakozhatott volna, ha e tekintetben a nemzetnek a korona a maga atyai szíve egész melegségével segítségére nem jött volna. (Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)

Holló Lajos: Ha ez a harc nincsen! (Mozgás.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Nem hiszi, hogy az ország érdeke kívánja azt, hogy itt minduntalan felelevenítsenek olyan eseményeket, amelyek kinos lélekretekre szolgáltatnak alkalmat, (Ugy van! jobbfelől.) de amelyekre vonatkozólag a félreértések teljesen és megnyugvást kelto módon eloszattak. (Élénk ellenmondások a bal- és szélsőbaloldalon.)

Báró Kaas Ivor: Eljen Koerber!

Holló Lajos: Mi most akarjuk befejezni a harcot eredménytelen, nem csak pohintással. (Zaj.)

Barta Ödön: Majd ha Koerber elcsapják akkor lesz eléglet. (Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)

Bakovszky István: Igaza van!

Gróf Tisza István miniszterelnök: Nem akarok a szememnek binni, hogy ezt Barta Ödön mondja. (Hosszantartó helyeslés és taps a jobboldalon.)

Bakonyi Samu: En meg a füleimnek nem hiszek. (Nagy zaj.)

Bakovszky István: Igaza van! Eljen! (Zaj. Elnök cseppet.)

Foelssner Jenő: Rossz a szeme! (Zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Egészen hiába való fáradság ebbe a kijelentésbe olyat belemagyarítani, ami nincs benne.

Bakovszky István: Semmi sincs benne. Ez csak kizsuzott. (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Ennek a kifejezésnek más értelme nincs, mint az, hogy kinosan lep meg engem az hogy ennek a Háznak oly jelentékeny sulyu tagja, mint Barta Ödön, beszél itt egy más állam miniszterelnökeinek elcsapdításáról.

Hallgat Géza: Mindenki így értete.

Gróf Tisza István miniszterelnök: Mit azólana t. barátom ahhoz, hogy ha valamelyik osztrák politikus az osztrák Reichsrathban a magyar miniszterelnök elcsapdításáról beszélne? (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)

Téli gyógyfürdő Sanatorium Szt.-Margitszigeten. Mindenem gyógy- és edző-fürdő, kényelmesen berendezett szobák, jó ellátás.

Polczner Jenő: Más egyebet is beszélnek ott fölül!

Véss József: A magyar alkotmány elcsapatásáról beszélnek.

Gróf Tisza István miniszterelnök: Beszéltek, hogyné beszéltek volna! (Zaj. Felkiáltások a baloldalon: Széll Kálmánról megtrónt!) De beszéltek ily hangon olyanok, akiknek egyéni sulvárló egészen más véleményem van, mint aminővel Barta Ödön t. barátomról vagyok. (Igaz! Ugy van! jobboldal.)

Hozzátehetem, hogy meglepetésem épp oly kínos lett volna, ha ily kijelentés akár Gróf Zehy János, akár Ugron Gábor, akár a t. Ház bármely más t. tagja száján csuszott volna ki.

Fosszay Miklós: Hát nem vagyunk mind egyformák? (Ellentmondás a jobboldalon és nagy derűltség.)

Kubinyi Géza: Vannak vizsgáztalan emberek is. (Derűltség.)

Fosszay Miklós: Nem a személyt értettem, hanem a basafiságot. (Nagy zaj.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Meg vagyok róla győződve. (Halljuk! Halljuk!) hogy oly kijelentések, amelyek a parlamentban (Zaj. Elnök csengett.) más állam miniszterelnökeinek elcsapatásáról szólnak, sem az ügynek előnyére nem válnak, sem pedig ennek a parlamentnek nem előnyösek. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)

Hadarász József: Hát Bécsben szabad?

Gróf Tisza István miniszterelnök: Szabad itt is de okosabb, ha nem tesszük. (Ugy van! jobboldal.)

(A kibontakozás.)

Ez az a szituáció. — Így folytatta ezután a miniszterelnök — ez a kibontakozásnak az a módja, amellyel a t. Ház és a nemzet elé lépnek és én annak a nyugodt meggyőződésemnek adhatok kifejezést, hogy ily viszonyok közt sem a közvélemény, sem az ország érdeke nem kívánja hogy a t. képviselői urak az ellenzék akcióinak ama csakis egyszerű kivételése körülmények által indokolható extrém egyezményre lépjenek tovább is, amellyel hónapok óta vívják az ütközetet. Mi nem akarunk semmi egyebet a t. képviselői uraktól, mint azt, hogy teljesen megmaradva meggyőződésük mellett, az állam folyó szükségleteinek lefedését, az indemenny megszavazását, a változatlan önönlétszám megajánlását rendkívüli eszközöknek igénybevétele által a többség ellenére, mesterséges uton meg ak akadályozzák. (Helyeslés jobboldal.)

Ugron Gábor: A magyar nyelvet mindent!

Gróf Tisza István miniszterelnök: Méltóztatassanak nekem megengedni, én nem beszélek a multiról, de a jövőre vonatkozólag nem hiszem azt, hogy a t. képviselői urak helyesen tennék, ha elválnának azt az óriási felelősséget, amellyel járna az, hogy ilyen szituáció mellett, ilyen küzdelemi objektumokért, a kibontakozásnak ilyen eszközei mellett továbbra is megállítsák az alkotmányosság gépezetét, továbbra is tehetetlenségre kárhoztassák a magyar államot. (Élnék helyes és jobboldal.) Zaj a baloldalon.) és abba a helyzetbe juttassanak bennünket, hogy éppen a jelen pillanatban midőn oly fontos, különösen pénzügyi és közzgazdasági bajok nyomása alatt állunk. (Igaz! Ugy van! jobboldal.) midőn oly fontos, messzeható érdekek az országunk forognak kockán, midőn a leglényegesebb elhatározások előtt áll minden állam a maga kereskedelmi viszonyait illetőleg, hogy éppen ily körülmények között magunkat tehetetlenségre kárhoztassuk, megkössük saját kezünket, magunk kezérszerítjük azokat is, akik szívesen egyezkednének velünk, akik szívesen oltandák meg közzgazdasági kérdéseket velünk egyetértőleg, mi kényszerítjük őket saját eljárásunkkal arra, hogy a lejjük lelett másokkal lépjenek e tekintetben szerződésre és a mi érdekeink legyenek kiszolgáltatva. (Eljenzés és taps a jobboldalon.)

Rossz szolgálat az, bigyják meg nekem t. képviselőtársaim, ha tovább is ebben a zsek-utóban tartanál vissza a nemzet közügyeit. És legyenek meggyőződve — hiszen most is bizonyos elégtelével hangsúlyozták — elismeri azt mindenképpen, hogy az elért eredmények mindenesetre a leolytatott hosszú küzdelemnek befejezését és eredményét képezik. És ha a t. képviselői urak ma visszavetetik a maguk ellenzéki küzdeleimet abba a normális, alkotmányos keretbe, amelynek áthágását csak egészen rendkívüli okok tehetik indokolttá, ha módot nyitnának arra, hogy az alkotmányosság teljesen helyreállítsák, az ország hasznára hívóson funkcionáljon, felemeit fölve tehetik azt, nem kell lennie az ország közvélemény hibáztatásától, ellenkezőleg, részolgnak a magyar nemzet köszönetére. (Ugy van! jobboldal.) Zaj a baloldalon.) Én nem vagyok kétségben aziránt, hogy ha bármint tiszteletreméltó indokokból is tovább ragadtatják magukat azon küzdelem ténen, amelyen eddig haladtak, a nemzeti közvélemény azoknak fog igazat adni, akik meg akarják állítani az állam és a nemzet hajóját azon veszedelmes tengeren, amelyre kiragadták a hullámok (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.) az alkotmányos, a konszolidált viszonyok, az hívós működés részpartjába igyekszünk bevezetni. (Élnék helyeslés és taps a jobboldalon.) Zaj a szélsőbalon.)

Én nem is bíthetem el, nem is akarom hinni, hogy érért megintolás után a t. képviselői urak ne nyujtsanak a kormányknak segítséget arra, hogy az országot ebből a rettenetes helyzetből kivessze. (Ugy van! a jobboldalon.)

Polczner Jenő: Öngyilkossághoz nem nyujtunk segítséget. (Helyeslés a jobboldalon.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Éppen ezért kérem, hogy az öngyilkosságot ne kövessék el a nemzetben. (Helyeslés a jobboldalon.) Zaj a szélsőbaloldalon.) Én nem kétem — és engem az első napok némileg kedvezőtlen jelenségei sem ingatnak meg ebben a meggyőződésben — hogy lehetővé válik le-

bonyolítani azon sorozatát a függő ügyeknek, amelyek szükségesegek, hogy az állam gépezete ismét rendes kerékvágásba jöjjen.

Zmeskál Zoltán: Egy kis jóindulattal a miniszterelnök részéről sikerülni is fog. (Felkiáltások a jobboldalon: Meg van!)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Próbáljon a t. képviselőtársam az én jóindulatomhoz fordulni én azt hiszem, kelemesen fog ocsádni. Egy egész sorozata az intő kedésekre, amint említettem, szükséges elsősorban a folyó évre kiállítandó újonek megszavazása és a folyó évi költségvetéssel összekötött kérdések rendezése.

(Irányelvek.)

Ami az irányelveket illeti, talán felesleges is mondanom, hogy a kormányknak két kardinalis irányelve van, a szabadelvűség és a nemzeti szempont. (Élnék helyeslés a jobboldalon.) Az a szabadelvűség, amely nem apriorisztikus. Általános igazságot hangsúlyoztatásban szükséges küll napirendjezataiban ez elhamarodott megvalósításában relik... (Helyeslés a jobboldalon.)

Báró Raas Ivor: Az egyházpoltika ilyen volt! **Gróf Tisza István miniszterelnök:** ... hanem, amely számol az élet gyakorlati irányelveit és azokat a kérdéseket igyekszik megoldani, amelyeknek megoldását a nemzet gyakorlati érdekei valóban szükségessé tesznek és amelyek a megoldásra megérték (Helyeslés a jobboldalon.) de azutan minden egyes kérdés megoldását határozott szabadelvi szellemben fogja meg, vagyis úgy, hogy azoknál a szabadság, a jogtiszelet szempontjai valóban érvényesüljenek. (Helyeslés a jobboldalon.)

Ugron Gábor: A választói joggal mi lesz?

Gróf Tisza István miniszterelnök: Másik irányvado sarkpontunk a nemzeti szellem. (Helyeslés jobboldal.) **Ugron Gábor:** A választói joggal mi lesz? (Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Csak lassan! Türelem! Zaj. Elnök csengett. Halljuk! Halljuk!) Nem patika ez, ahol nagy papirosokba kicsi pilulákat tesznek bele. (Derűltség a bal- és szélsőbaloldalon.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Én azt gondolom, hogy a kormány programját mégsem célszerű kiskaté módjára kérdésekben és feleletekben elcádni. (Helyeslés a jobboldalon.) Méltóztatassék türelemmel bevárni amíg bejejezem előadásomat. Méltóztatassék azután kérdéseket tenni mindazon pontokra nézve, ahol hézagokat talál a képviselő ur, én a magam részéről azután is teljes nyitással állok a Ház rendelkezésére. (Helyeslés a jobboldalon.) Halljuk! Halljuk! baloldali.) Első kardinalis irányelvünk a szabadelvűség, a második a nemzeti szempont, a magyar nemzeti politika igénye. (Élnék helyeslés a jobboldalon.) mert a magyar nemzet ereje fokozásának, növelésének és fejlesztésének igénye a magyar nemzeti állam teljes kiépítésének igénye, hátérbe nem szoríthatnak egyetlen egy fontosabb kérdés megoldásánál sem. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)

Polányi Géza: Ezt akarják elérni a telegezeti oktatóssal. (Zaj és morgás jobboldal.) Elnök csengett.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Én sohasem a látszatot nézem, mert azt tartom, hogy komoly politikusknak, kivát annak, aki vállalkozik az ország ügyeinek vitelére, nem szabad a kirakat számára dolgoznia (Helyeslés a jobboldalon.), hanem azon intézkedéseket kell megvalósítania, amelyek a tényeges, a husból és vérből való erőviszonyokat javítják magyar nemzeti szempontból. (Igaz! Ugy van! jobboldal.) Ezt az államot a magyar nemzet alkotta meg, erre az államra a magyar nemzet nyomta reá a maga sajátos egyéni jellegét. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon és a szélsőbalon.)

Ugron Gábor: Ez igaz!

Gróf Tisza István miniszterelnök: ezután áttért nemzetiség politikáának ismertetésére s ebben a kérdésben, valamint a Horvátországra vonatkozó kérdésekben is ugyanazt mondotta el, amit a főrendiház tegnapé otti ülésén fejtegetett.

Zmeskál Zoltán (a nemzetiség felé fordulva): No segíts, da nabts es!

Popovics Vazul István: Kikérjük magunknak. Megértjük magyarul is, nem kell nemzeti szőlmi hozzáunk. (Élnék helyeslés és éljenzés jobboldal.)

Gróf Tisza István: Átér pénzügyi politikáának fejtegetésére s első sorban konstatalja kiadásaink szeretlen nagyságát, miért is így szól: itt megajlit kell kiállatnom. (Egy hang a baloldalon: Halt, főhadnagy ur!)

Kérem, ha én főhadnagy vagyok is, honvéd főhadnagy vagyok, tehát én a magyar vezényszó álláspontján állok. (Eljenzés a jobboldalon.)

Mondom, megajlit kell kiállatnom, ha az országot a legnagyobb pénzügyi bajokba visszacsodorni a szomorú állapotok, amelyekből két évvelzednek önmegtagadás és a nemzetre legnagyobb erőfeszítéseket roví küzdelem árán lehetett csak kiszabadítani (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) Ha nem sikerül helyes közzgazdasági politika által fejlesztő hatni a társadalom anyagi helyzetére és ez által az állam bevételeire is, de más részről ha nem sikerül megállítani az állami gépezet keretelinek azonos folytonos feltartoztatáhatatlan növekedését és terjeszkedését, akkor azon veszély előtt fogunk állni, hogy a magyar állam gépezete a saját önsúlyát ágy fogja bírni. (Ugy van! Ugy van! jobboldal) és a középben. Helyeslések baloldali.) Tehetetlenül fog zakatolni a nékül, hogy eredményeket tudna felmutatni. (Ugy van! Ugy van! a jobboldal) és nem marad anyagi eree e valóban produktív, a valóban szükséges kiadások lefedésére. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon a középben és a baloldalon.) Az első szükség tehát az, hogy igyekezzünk a takarékoság szellemét bevinni a kormányknak minden ágába. (Élnék helyeslés jobboldal.) igyekezzünk óvakodni minden felesleges kiadástól; igyekezzünk csak a lényegét nézni és igyekezzünk lehetőleg

mentül csekélyebb eszközökkel, mentül kisebb apparátussal bologulni. (Helyeslés jobboldal.) Igyekezzünk különösen a személyzet a létszám azon óriási emelkedésének újat bevágni, (Élnék helyeslés jobboldal) amely emelkedés tiz esztendő alatt olyan rohamosan haladt előre, sőt tovább megyek, amennyire csak lehetséges, igyekezzünk a ma meglévő kereteket apszítani, igyekezzünk a ma meglévő létszámot csökkenteni. Fontos szerep vár ezen a térer az ország tisztviselői karára. (Halljuk! Halljuk! jobboldal.) Mert hiszen én nem élek illuziókban (Halljuk! Halljuk! jobboldal.), én tudom azt hogy a kormányknak lezel-szintább, legelhatározottabb törekvése is csak akkor érhet el ezen a térer teljes eredményt, ha az ország tisztviselői karának odaadó támogatására szám that. Én feltételezem, hogy az ország tisztviselői karát ezen takarékosági törekvés (Halljuk! Halljuk!) ezen keretek leszállítására irányuló törekvés előmozdítására fogja vinni az ország irami kötelességérteze is (Ugy van! jobboldal.), de erre vihett saát jogosult, jól felfogott érdeke is. Mert men ill jobban elharitjuk a létszámamekedés veszélyét, mentül kisebbé tehetjük azt a végleges létszámot, amellyel számolunk kell, annál jobban, annál kiegyéitőbben otdha luk meg a tisztviselői személyzet egyét, a tisztviselői illetményekre vonatkozó kérdéseit. (Élnék helyeslés a jobboldalon.)

(A tisztviselői fizetésrendezése.)

T. Ház! Ebben a tekintetben fekszik már egy törvényjavaslat a t. Ház előtt. (Halljuk! Halljuk!) A kormány teljesen érzi a rajta fekvő felelősség súlyát és teljes tudatával bír annak, minő nehéz lépésre szánja el magát, ha ma bármilyen irányban is megbolgolygatja ezen kérdést, amelyre mar mint biztosra számított az ország tisztviselői karának nagy száma.

Véss József: Ugy van, számintatott is. (Morgás. Halljuk! Halljuk! jobboldal.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: De, t. Ház, méltóztatassék nekem megengedni, ha lépéseket fogok megtenni, bármint nehéz, bármily nálatlan, bármily népszerűtlen kérdések tevételei is inkább elhatározom magam, minthogy bármint olyan kötelességet vállaljak az állam térére, amelynek evállalasa által az államnak és az adózóelői közönségnek érdekei komolyan veszélyeztetnek. (Élnék helyeslés a jobboldalon.) Tartós mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal.)

Véss József: És ezt ugyanaz a pénzügyminiszter terjeszté be? (Élnök csengett. Hosszanartott nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobboldal.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Egész komolysággal jelentem ki a t. Ház előtt, hogy a kormány ma még nincsen abban a helyzetben, hogy végleges nyilatkozatot tehessen aziránt, vajjon a be-terjesztett törvényjavaslatot változatlanul fenntartja-e, vagy sem, nines abban a helyzetben azért, mert nézetünk szerint ezen be-terjesztett törvényjavaslat azon keretét tekintve, melyre hatálya kiterjed, csak félmunkát végezne, oly félmunkát, amelynél megallani nem szabad. (Helyeslés a jobboldalon.) Nem szabad tehát megköcköztatnünk azt, hogy ezen reform ezen javaslat elfogadása után a reform ezen részének végrehajtása után egyszerre arra ebredjünk fel hogy az állam pénzügyi helyzete nem enged továbbmenni és akkor ne elégteűssük ki azon érdektörőket, amelyeknek kielégítése az igazság elemi követelménye. (Élnék helyeslés a jobboldalon.) Egyuttal követelménye a közérdekeknek is. (Nagy zaj baloldali.) Élnék helyeslés jobboldal.)

Polczner Jenő: A katonai költségeket lehet emelni.

Fosszay Miklós: A főszoalbiraknak is kel mézes-madzag!

Gróf Tisza István miniszterelnök: Am hasznáják ki ezt a kérdést a képviselői urak ahol jónak látják, de én azt nem tudom a lelkismeretemmel megegyeztetni, hogy annak a veszélynek legyek mi az ország köztisztviselői karának széles réteget, hogy a maga legjogosultabb igénye e hosszú időn keresztül kielégítést ne találjon. (Élnék helyeslés a jobboldalon.) Itt van első sorban a vármegyei tisztviselői kar, itt van a községi és körgyezői kar. (Nagy zaj baloldali.) Elnök csengett.)

Zboray Miklós: Miniszteri nyugdíjak! (Halljuk! Halljuk! jobboldal.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: T. Ház! Lehetetlennek tartom azt, hogy ezen karnak ezen fontos ágazata csak azon körülménynél fogva, hogy nem kinevezés által nyeri hivatalos állását, hanem választatik, hátérbe szorítsassék. (Helyeslés a jobboldalon.) Az a unkció, amelyet végez, az emmenter állami funkció, az állami közzgazgatás legkardmáshabb ügyeit végzi ez a tisztviselői kar, azokat az ügyeket, amelyek a legnagyobb felelősséggel járnak, a legnagyobb kvalifikációt kívánják és amelyeknek elintézés és miképp intézése a közönség érdekeiből taán a legfontosabb. Én azt hiszem, hogy a közönség érdeke nézve is mélyen érdekes volna közzalapotainknak egy olyan rendezése amely hosszú időn át sokkal rosszabb anyagi helyzetben harvna a magyar köztisztviselőt a többi közzszolgálati ágakkal szemben és azt az eredményt érné el, hogy a fiatalág javarésze a közzalapotainak más ágazatait keresné fel. (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)

Polczner Jenő: Befallegzett a tisztviselőknak, akár kinevezettek akár választottak!

Gróf Tisza István miniszterelnök: A felekezeti iskolák tanítóinak és tanárainak kérdése szintén fontos kérdés. Én ott is azt tartom, hogy a felekezetek jogos érdekeit is sértené, de az ország általános kulturális szempontjaiban is ütköznek az, hogy ha módok nem nyujtának reá, hogy a felekezetek a maguk tanítványaiknál lépést tartassanak az állami tanítványaikkal. (Élnék helyeslés jobboldal és a néppárt.) Én azt tartom, hogy az államnak szigorúan örködniö kell afelett, hogy a felekezeti tanítványaik a megbiz-

ható hasznú érdeket melegeggyai legyenek. (Helyeslés jöbbséggel és a néppárt.)

Olay Lajos: Állami iskola! Akik az iskola, az az ország!

Folcsner Jenő: Meg kell szüntetni a felekezeti iskolákat!

Gróf Tisza István miniszterelnök: Szigorúan önköndüni kell a feleket, hogy a felekezeti iskola teljesítése azon törvényes kötelezettség, mely a magyar nyelv tanítása, a magyar kultúra terjesztése terén hárul rá. (Helyeslés a jobboldalon és a néppárt.) Ezt a felügyeletet talán szigorúbban kell teljesíteni, mint eddig teljesítették. Én éppen a nevelésségi terén ez ország hazafias szellemű felekezeteit és az államot valódi szövetségstársaknak, valódi munkatársaknak tekintem. (Helyeslés a jobboldalon és a néppárt.)

Bárá Kasz Ivor: Ez az igazi szabadelvűség!

Zboray Miklós: Nagyon helyes! Ezzel a programmal még Polónyi is jöhét! (Zaj.)

Polónyi Géza: Tapsol a néppárt! (Nagy zaj. Felkiáltások a néppárt: Helyes!)

Zboray Miklós: Majd az 1848: XX-nál ti tapsoltok! (Zaj) a bal- és szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldal. Elnök csenget.

Olay Lajos: Adjón nektek az Isten sok ilyen jóbarátot!

Gróf Tisza István miniszterelnök: Én én azt tartom, hogy a közoktatásügynek objektívje is leg-helyesebb, a nemzeti kultúrát legjobban gazdagító és legokoldalúbban továbbfejlesztő megoldása az, mely az állam és a felekezetek között ezen a téren bizonyos egészségesebb versengést támaszt. (Élénk helyeslés jöbbséggel és balról.) Én igencs kívánom az állami tanúgynek is továbbfejlesztését; töltse be az állam mind-azon urkét, amelyek a nemzeti kultúra terén bel-éltésre várnak. Állítsa fel azon típusokat, azon előrendő zsinórmentéket, hogy úgy fejezzem ki magam, amelyek felé a felekezeteknek törekedniük kell. De azután ne csak élé ne nyomja, ne csak hátréba ne szorítsa a felekezeti tanügyet, de ott, ahol lehet és amennyiben lehet, jöjjön segítségére a felekezeteknek. (Helyeslés. Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!) Én azt hiszem, hogy ha fontolóra vesszük azt — bárhogy gondolkozzék valaki elvileg a kérdésről, hogy a magyar ifjúságnak, és talán szabad legyen hozzátennem, különösen a tösgyökeres magyar ifjúság jelentékeny hányada felekezeti tanintézetekben nyeri nevelését, nagyon fontos állami érdek van abban, hogy a felekezeti tanintézeteken a kultúra nívója ne egy inferioris nívó legyen. (Helyeslés.)

Kasz Ivor: Az alapítványok kezelése.

Gróf Tisza István miniszterelnök: Felölősségünk teljes tudatában, de egyúttal érzve azt a kötelességet, hogy a fontos kérdésben (Halljuk! Halljuk!) a Házat és az érdekelteket tájékoztassuk, ma egyebet nem mondhatunk, mint azt, hogy sürgős feladatunkat fogja képezni legalább hozzávetőlegesen kiszámítani azt, hogy e fizetésrendezésnek kiépítése az egész vonalon (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon) minő pénzügyi következményekkel jár. (Zaj a jobboldalon.)

Zmeskál Zoltán: Ez nem tetszik neki! (Zaj. Elnök csenget. Felkiáltások a jobboldalon: Dehogy, dehogy nem!)

Polónyi Géza: A felekezeti tanítókról van szó. Nem értem, a felekezeti tanítókról is az állam gondoskodik?

Gróf Tisza István miniszterelnök: A felekezetek számára kell azokat a segélyforrásokat rendelkezésre bocsátani, melyek által elérhetik a felekezetek azt, hogy saját tanítóik és tanáraik s az állami tanítóik és tanárok helyzete között mélyreható difференca ne legyen. (Helyeslés.)

Vássonvi Vilmos: Az állam kifosztása a felekezetekért. (Hosszantartó mozgás a bal- és szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobboldalon. Zaj, elnök csenget.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: T. képviselő-társaim, (Halljuk! Halljuk!) ezt a konverzációt ebed után talán kedélyesebben fogják befejezni, most jobb volna, ha méltóztatnának megengedni, hogy folytassam. Ismétlem, a kormány sürgős feladatának tekintik (Halljuk! Halljuk! Zaj, Elnök csenget) legalább főbb vonásaiban kiszámítani a tervbe vett fizetésrendezésnek az egész vonalon való pénzügyi következményeit és ha erre nézve abban a helyzetben lesz, hogy a Házat tájékoztathatja, akkor foglaltat állást arra nézve, hogy a betervezett törvényjavaslat fenntartható-e vagy módosításra szorul. Arról legyen a t. Ház meggyőződése és nagyon kérem, legyenek meggyőződve az érdekeltek körök is, hogy a kormány teljesen érzi annak a súlyát, mily nehéz dolog, majd nem mondhatom, mily kíméletlen dolog most hozzányulni e kérdéshez, amely már annyira közel, befejezett tény gyanánt eszméppátított.

Legyenek meggyőződve az illetők arról, hogy a kormány csak abban az esetben fogja javasolni a módosítást, ha teljes meggyőződése lesz, hogy másképp a kérdés az állambiztonság egységszerű meg-helyezése nélkül meg nem oldható. (Helyeslés a jobboldalon) és akkor sem fog tovább menni, mint addig a határig, ameddig az állambiztonság egyensúlyára való parancsoló tekintet ezt feltétlenül megköveteli. (Helyeslés a jobboldalon.) Arról pedig unnepélyesen biztosított a t. Házat, hogy a kérdésnek napirendről való levétele, bármely úton való kitöltése nem áll a kormányzat szándékában. (Élénk helyeslés.) Ellenkezőleg, mondom, akár ebben az alakban, akár a változott alakban, de a kormányzat bátorozott kívánsága és törekvése, hogy ez a kérdés 1904-ben

megoldható legyen. (Helyeslés. Halljuk! Halljuk!) Hogy pedig azok a várakozások, (Halljuk! Halljuk!) amelyek 1903-ra vonatkozólag az érdekeltektől származnak már feltehető és amelyeknek talán az illetőkre nézve ma már nehezen reparálható anyagi hátrányai is lehetnek, (Igaz! Ugy van! a jobboldalon.) hogy a helyzetnek ez a része is kellően tekintetbe véssék.

A kormány megfontolás tárgyává tette és előterjesztést fog tenni a Háznak az iránt, (Halljuk! Halljuk!) hogy az 1903-ik évre tisztviselői fizetésrendezés címén felvett hitel keretén belül rendkívüli pótlék nyújtása által könnyítsen a tisztviselőkn. (Élénk helyeslés jöbbséggel.)

Ezek után, minthogy ez szintén egy közhajt képező törvényjavaslat sorsára vonatkozik, kötelességem tartom bejelenteni, hogy a kormány az investícionális törvényjavaslatot visszavonni szándékozik. Visszavonni nem azért, hogy az ügyet levegye a napirendről, de azért, hogy meggyőződése szerint előszerűbben oldhassa meg. Én azt hiszem, igen rövid idő alatt, mindenesetre úgy, hogy ezáltal az ügy gyakorlati elintézése semmi hátrányt ne szenvedjen, be fogjuk a törvényjavaslatot újabban terjeszténi olyan változtatásokkal, amelyeknek gyakorlati hordereje csak az lesz, hogy némely nélkülözhető, kevésbé szükséges, kevésbé produktív kiadások elhagyatván, azok helyett lehetőleg nagyobb összeget vegyünk fel a produktív kiadásokra. (Helyeslés jöbbséggel.)

Polónyi Géza: Hát a székegy vasutakkal mi lesz? (Zaj.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Én ma nem vagyok abban a helyzetben, hogy bármió konkrét nyilatkozatot tegyek, de a székegy vasutak kérdését egyik legelső sorban megoldandó kérdésnek tekintem. (Helyeslés.)

Polónyi Géza: Helyes, helyes. (Derültsg a jobboldalon.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Áttér a pénzügyi, földmívelésügyi, kereskedelmi, belügyi, igazságügyi és honvédelmi tárca kérdéseinek fejtegetésére s még a niánszokban is ugyanazokat, mondja, amit förendházi beszédében előadott, majd pedig így fejezi be beszédét:

Mind ezek befejeztével csak egész röviden kívánom a t. Házat biztosítani arról, hogy a kormány egy azon feladatok felsorolásánál, amelyekről itt most megemlékeztem, mint általában egész kormányzat eljárássában azon kardinalis meggyőződése által vezetett magát, hogy ez országnak első szüksége az, hogy az országnak kormánya, felelős kormánya legyen. Mi ez országnak kormánya akarunk lenni, mi igyekezni fogunk felelősségünk teljes tudatában ez ország kormányzatát lehetőleg rendben tartani és rendben vinni tovább, de abban a rendben, amely a törvények tiszteletében és pártatlan végrehajtásában áll, (Hosszantartó élénk helyeslés a jobboldalon) és amely megkívánja egyrészt azt, hogy a kormány akarata érvényesüljön a maga törvényes hatáskörében, de megkívánja másrészt azt is, hogy minden jogtalansággal, minden visszaéléssel szemben a kormány teljesítse kötelességét a maga kötelességét. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Arra, hogy az ország kormánya eredményesen járjon és arra, hogy az ország adminisztrációja rendben mehessen, szükséges az, hogy az ország tisztviselői karnak tekintélye legyen. (Helyeslés a jöbbséggel.) Ennek a tekintélynek előfeltételeit képezi megfelelő anyagi helyzet is megfelelő közigazgatási törvények és olyanok, amelyek a hatáskört és felelősséget megfelelőleg szabályozzák. (Helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon. Egy hang balról: Az a fő, hogy ne korteskedjenek!) De ha a tisztviselői kar tekintélynek ezek az alapjai meg vannak veve, azután ezt a tekintélyt, hatalmi szóval dekrétálni nem lehet; (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) az, hogy tekintélyt szerezzen magának, a tisztviselői kartól magától függ. (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)

Teljesítse kötelességét, hogy megszerezze a körülötte lakó polgárság tiszteletét, becsülését, vonzalmát és bizalmát. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) ne rideg érvényesítője legyen a paragrafusnak, (Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.) hanem legyen hivatott tanácsadója a körülötte lakó népek mindenféle ügyében, mindenféle bajában. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) Éreze azt, hogy neki a közigazgatás terén is csak akkor lehet kelő hatást elérni, ha a nép bizalmát, szeretetét és rokonszenvét kiérdemelte. (Élénk helyeslés a jobboldalon.) A kormány teljes erejéből, teljes lelkéből segédkezet fog nyújtani a tisztviselői karnak (Élénk helyeslés a jobboldalon.) egyfelől az által, hogy meg nem tőr a tisztviselői karban sejtesebb elemeket, másfelől pedig az által, hogy a tisztviselői karnak azon érdemes tagjait, akik híven, becsületesen teljesítik nehéz kötelességeiket, meg is védje minden téren, mindenfelé szemben. (Élénk éljenzés és helyeslés a jobboldalon) minden jogtalan vagy igazságtalan megtámadással szemben. (Élénk éljenzés és taps a jobboldalon. Felkiáltások: Erre szükség is van!)

Lukács Gyula: Itt egy kis lobát látszik ki. (Zaj.)

Gróf Tisza István: Végeztül még egy kérés intézék e Ház minden tagjához. (Halljuk! Halljuk!) Ne nézzük most, hogy mi történt a közelmúltban, ne nézzük a sebeket, amiket az alkotmány testén ütöttek, de ma, midőn a küzdelem folytatásának tárgyi indoka nincs, ma, midőn a nemzetnek mindenesre sokkal égetőbb s sürgős érdekei kívánják azt, hogy az alkotmányos rend helyreálljon, mint azon érdekek,

amelyekért még a küzdelem folytatni lehet, ma tereljük vissza az alkotmányos küzdelemet, az alkotmányos életet abba a rendes mederbe, amelyből annak kiszökkenése mindig, minden körülmények között igen nagy megrázkódtatásokkal, a nemzet fontos érdekeinek kockázataásával jár. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

Ugron Gábor: De a feladni a nemzet érdekeit nem lehet. (Nagy zaj a jobboldalon és felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Bármió választalat vonjanak közénk az eltérő politikai elvek és ha még — ami sajnálatos, de a dolog természetében van — egyszer-egyszer fel-felcsillan is közöttünk a pártszenvedély: ne felejtjük el soha, hogy magyar emberek vagyunk.

Ugron Gábor: Ezt az öreg már elosépelte! (Nagy zaj a jobboldalon és felkiáltások: Halljuk! Halljuk!) Bésben legyen magyar, nem itt! (Nagy zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Bésben is vagyok legalább olyan magyar, mint Ugron Gábor képviselő ur. (Élénk éljenzés és taps a jobboldalon.)

Ballagi Géza: A „Vaterlandba“ nem irt okkelt! (Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Ismétlem, ne feledjük el, hogy mindnyájan magyarok vagyunk, hogy mindnyájunkra nézve életfeltétel — mert hiszen életfeltétele minden nemzeti politikanak — a magyar alkotmányos élet lecségenek, becsületének megóvása, sikeres működésének további biztosítása. (Ugy van! Ugy van! Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.)

Ez azt hiszem, a mi választóink mindnyájunkat azzal a megbízással küldte ide, hogy ne megrendíteni, de megerősíteni igyekezzünk a magyar alkotmány épületét. És én azt hiszem, akkor fogunk találkozni nemcsak a nemzet érdekeivel, de megbízóink, a magyar nemzeti közvélemény intencióival is, ha — fenntartván a különbséget közöttünk ott, ahol az meggyőződésünkben gyökerezik — kezet fogunk arra a célra, hogy az országot az anarkiából a rendes viszonyok közé vezessük. (Hosszas, élénk éljenzés és taps a jobboldalon és a középen.)

Nyújtanak erre a t. képviselő urak segédkezet, tegyék meg ezt nem minéitük, tegyék meg ez országnak, (Éljenzés a jobboldalon.) egy hazafiai szorgalmat lesz az, amire mindig lelkiismeretük teljes nyugvásával, felemelt érzéssel fognak visszagondolhatni. (Igaz! Ugy van! jöbbséggel.) Azután ha helyreállott a rendes állapot, vegyék fel a harcot; küzdjék meg azt úgy, amint egymást megbecsülő tisztességes ellenfelekhez illik (Élénk helyeslés a jobboldalon) s akkor mindenki fél mindig készen fog állni meggyőződésének védelmére és érvényesítésére. Ajánlom a kormányt a t. Ház szives jóakarátába. (Hosszas, megunló lelkes éljenzés a jobboldalon és a középen. A szónokot számosan tüdőzik. Zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Halljuk Barta Ödönt!)

A program után.

Barta Ödön: Személyes kérdésben szöl. Megmagyarázza közbeszólas érielmét. Fenntartja azt, hogy Koberer elcsappasék; mint nemzeti óhaj fejezte ki, mert Koberer, a császár minisztere, megérette a magyar királyt, mikor belevaakozott a magyar ügyekbe. (Helyeslés az ellenzéken.)

Kossuth Ferenc beszéde holnapra marad.

Elnök: Megállapítja a holnapi ülés napirendjét.

Ugron Gábor: A kormány programbeszédét kéri holnapra napirendre tűzni, nem pedig a további teendőkről iránti intézkedést, ami semmit sem jelent. (Helyeslés az ellenzéken.)

Gróf Tisza István miniszterelnök: Konstátálá, hogy a Kuehen-kormány programjának vitatása alatt mindig a további teendőkről iránti intézkedési teleti tanácskozás volt kitűzve.

Kossuth Ferenc: Méltánytalan volna, ha az ellenzék elállna a felszólalás jogától. Leghelyesebb volna a kormány programját tűzni napirendre. (Helyes és az ellenzéken. Elitmondás jöbbséggel.) A béke helyre nem állhat, ha az ellenzék nem vitathatja meg a programot.

Gróf Apponyi Albert: Kifejti, hogy a Kuehen-kormány alatt ő indítványozta, hogy a további teendőkről iránti intézkedések felett tanácskozzanak s ennek keretében bárki felszólalhat a kormányprogramhoz, senki tehát szólati jogától elítve nem lesz. (Helyeslés.)

Polónyi Géza: Biztosítani kell azt a cöl, hogy mindenki szólhasson a kormányprogramhoz, az elnök jelentse tehát ki, hogy nem a napirend megállapítása tüzetik ki holnapra, hanem hogy a képviselők felszólalhatnak a kormányprogramhoz.

Elnök: Itt értelemben mondja ki a határozatot s az ülést beárja.

BELFÖLD

A delegációk összehívása. Bésből táviratozzák, hogy illetékes körökben a delegációk összehívását december 15-ikére tervezik. A közös kormány reméli, hogy ez az időpont betartható lesz.

A holnapi ülés. A képviselőház holnapi ülésén először megválasztják az elnököt és alelnököt, azután

“AGRARIA” magyar gépforgalmi részvény-társaság

a szab. osztrák-magyar államvasut-társaság resiczai mezőgazdasági gépgyáranak vezérügynöksége.

Megbízandák különös figyelmébe. Tiszta acélananyag saját hámorainkból. Eltörhetetlen téglacélekefeje. Páncélcél-kormánylenoz. Magasított acél-ekelője. Porvédő kerekék. Acél-gerendék. Csak kitámasztó nyeregkerettel bíró talpán szállítunk. Kérjük árjegyzéket. mivel ez az összes találmivölő-gépek terjedelmében ismerteti és egyáltalán a talaj alap megmunkálására terjedelmes, szakszerű és minden gazdának értékes felvilágosítást nyújt — és díjmentesen küldetük. Ekegyártás terén legelső-rangu magyar gyártmány, felülmúlja még a legnevezetesebb idegen gyártmányokat is. Rövidített levelem: „Agraria“ Budapest, V., Váci-út 2. Sürgönycim: „Agraria“ Budapest.

megkezdik a vitát a miniszterelnök programja fölött. Eddig *Kossuth Ferenc, Holló Lajos és gróf Zichy János* iratkoztak fel.

Előkezesület a sorosára. Pozsonyból táviratozák: *Nyírj Sándor* honvédelmi miniszterrel Pozsony megye alispánjához ma a következő rendelet érkezett:

A politikai viszonyok akként változtak meg, hogy remény van arra nézve, hogy az ujonejutalék meg fog ajánlatni. Ennélfogva felkérem a t. törvényhatóságot, hogy utazási és működési terveküket szorgoskosszen, hogy a főszerzés már folyó hó 23-án megkezdődhessek és folyó évi december 23-án befejeztessek.

Valószínű, hogy ugyanily rendelet ment a többi törvényhatóságokhoz is.

A új kormány üdvözlése. Az országos közegészségi tanács ma 6 órakor tisztelt gróf Tisza Istvánál, mint belligyminiszternél. A tanács elnöke, *Müller Kálmán* kiemelte beszédében a jól vezetett közegészségügy nagy és jótékony befolyását a közgazdasági viszonyokra s azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy a miniszterelnök teljes mértékben méltán fogja a közegészségügy fontosságát. Gróf Tisza István miniszterelnök válaszában utalva a közegészségügy nagy nemzeti jelentőségére, kérte az orsz. közegészségügyi tanácsot, melynek üdvös működése előtte is ismeretes, részesítse őt támogatásában az egészségügyi intézkedések bírálatával is. A miniszterelnök szívélves kézzortással bucsuzott a tanács tagjaitól.

Még délben tisztelt gróf Tisza István miniszterelnökél báró *Podmaniczky Frigyes* vezetése mellett a képviselőházban a közmunkatanács deputációja, *Garancsny Mihály és Bakos János* esztálytanácsosok és *Szuppán Frigyes* számtanácsos. Gróf Tisza István miniszterelnök szives szavakkal válaszolt a küldöttség üdvözlésére.

A *baranyavármegyei szabadalvópárt* ma meleg-hangu üdvözlő táviratot küldött gróf Tisza István miniszterelnökéhez. A pécsi szabadalvópárt szintén üdvözlölte az új miniszterelnököt a következő távirattal:

A pécsi szabadalvópárt nevében a hazának szebb jövőjébe vetett bittel üdvözlőjük nagyméltóságodat kormányunk élén és kormányát programja alapján, amelynek vezéreszméi az igazi szabadalvóság, a haladás és jogtiszelet. Teljes bizalommal reméljük, hogy hazánkat a jelenlegi súlyos helyzetből kivezérelni fogja, mire irányuló hazafias törekvéseiben mindenkor a legkészségesebb támogatásunkról biztosítjuk.

A *Kisfaludy-Társaság* ma délután 5 órakor bizalmas értekezletet tartott az Akadémia Kisaludy-szobájában, ahol *Beóthy Zsolt* elnök indítványra egyhangulag elhatározták, hogy a Társaság alelnökét, *Berzeviczy Albertet*, miniszterre való kinevezése alkalmából vasárnap délben félegykor testületileg üdvözölni fogja. *Berzeviczy*, aki most minden egyéb tisztségéről lemondott, a Kisfaludy-Társaság alelnöki székében, ahol négy év óta igen nagy buzgósággal szolgálja a társaság érdekeit, ezúttal is meg fog maradni.

Tisza István a szabadalvú pártkörben. A Magyar Távirati Iroda jelenti: Gróf Tisza István ma este a szabadalvú párt körében óvációknak volt központja. A kormányelnök 7 óra után jelent meg a pártkörben, melynek nagytermében a rendkívül nagy számban megjelent párttagok harsány üzenéssel fogadták és üdvözölték őt a mai nap parlamentári sikere alkalmából. A miniszterelnök fesztelen beszélgetésben mintegy másfél órán át időzött a képviselők körében.

Az államtitkári állások. Dr. *Berzeviczy Albert* vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a tegnapi nap folyamán felkérte dr. *Zsilinszky Mihály* államtitkár lakásán s kérte, hogy államtitkári állását továbbra is tartsa meg. *Zsilinszky* a miniszter felkérésére kijelentette, hogy állásában készséggel megmarad. Be van töltve már a kereskedelmi minisztérium államtitkári állása is. Gróf *Serényi Béla* csakugyan elfogadta ezt az állást, amelyre ma a régebbi kormányok alatt is ismételen komoly jelöltként emegették.

A szabadalvú párt körében ma mint bevégzett dolgot emlegették, hogy a földmívelésügyi minisztérium államtitkári állását *Makkfalvy Géza* volt képviselővel, a volt nemzetipárt tagjával töltik be. Nem tudjuk, hogy *Makkfalvy* kinevezése csakugyan bevégzett dolog-e, csak az bizonyos, hogy ma távirati uton Budapestre hívták.

Lemondó főispánok. Politikai körökben hirc jár, hogy négy főispán, akiket még *Széll Kálmán* Apponyi személyes hívei közül nevezett ki, megválik állásától. *Osztroczky Géza* trencsenyegyei, *Lippich Gusztáv* szolnokmegyei, *Deséy Zoltán* marostordai és *Urban István* aradmegyei főispánok lemondásáról szól a hír, amely azonban a szabadalvú pártkörben ma este még nem nyert megerősítést.

A miniszterelnök jelölése Ugrán. Most vasárnap lesz a jelölő értekezlet Ugrán, amelyen az odavál szabadelvú párt újra gróf Tisza István miniszterelnököt fogja jelölni. Az értekezletre a holnapi nap folyamán odautaznak: *Telegdy József, Papp Géza, Halász Zsigmond, báró Fejétsch Artúr, Szombathy György* országgyűlési képviselők és *Gajdár Odón* volt országgyűlési képviselő.

Még Tisza István miniszterelnöksége a távolban tűnt föl, amikor a függetlenségi pártkörben felvetődött az az eszme, hogy az ugrai körületben *Mocsárdy Lajost* léptetik föl ellene, ha a kerület mandátuma megüresedne. A Keleti Értesítő című könyvomat most azt írja, hogy a függetlenségi párt már tel is ajánlotta *Mocsárdy*-nak a jelöltséget, aki azonban a jelöltséget nem fogadta el. Egyik régi meghitt barátjához intézett levelében ki is fejté az okokat, amelyek miatt mandátumot nem vállal. Ő — ugymond — a változott körülményekre való tekintettel nem híve az obstrukciónak, mert a helyzetről való nézetei olyanok, hogy jelöltséget éppen Tisza Istvánnal szemben legkevésbé sem hajlandó elvállalni.

A függetlenségi párt értekezlete.

Budapest, november 6.

A Kossuth-párt ma este váratlanul értekezletet tartott. A párt ugyanis tudvalegő az határozta el a minap, hogy további magatartására nézve a miniszterelnök programbeszédének elmondása után fog dönteni. Minthogy nem igen lehetett előrelátni, hogy a programbeszéd elmondása ma lehetséges lesz, nem is hívták ma egybe ezt az értekezletet. Csak ma, a képviselőház ülése alatt határozták el a párt vezetői, hogy este konferencia lesz.

A konferencián nagyon élénk vita támadt és három ellentétes felfogás küzdött egymással. *Kapoteffy Jenő* nyíltan meg is mondotta, hogy ezek az ellentétek világosan észlelhetők. Az egyik felfogás szerint az elrő nemzeti engedmények után a további obstrukciónál el lehet állni s a magyar vezénnyelv kérdését a véderőtörvény revíziója alkalmával lehet fölvetni. A második felfogás ezzel szemben az volt, hogy miután a vezénnyelvet kivívni nem sikerült, tehát a harcot az eddigi szélső eszközökkel kell tovább folytatni. A harmadik felfogás hajlandó esetleg a katonai dolgokban elért eredményekkel beérni, de a felekezeti iskolákkal szemben a népoktatás államosítását követeli. Megjegyzendő, hogy ezt a harmadik felfogást csak *Olaj Lajos* képviselte igen kevesedmagával és voltaképpen az első két álláspont ütközött meg egymással.

Kossuth Ferenc ugyanis bejelentette, hogy holnap a párt nevében felszólal és kifejti a párt elvi álláspontját a miniszterelnök programjára nézve s egyúttal kérdéseket fog intézni a miniszterelnökhöz a *Tóth János-féle* ismert pontozatok alapján, s az ezekre adandó választól fogja függővé tenni a párt további magatartását.

Thaly Ferenc ezzel szemben, a másik álláspont kifejezésékképpen, meglehetősen élénk visszhangot keltve, kijelentette, hogy a miniszterelnök válaszára nem kíváncsi és már ma kívánt dönteni a párt magatartására nézve. *Polányi Géza* viszont kifejtette, hogy senkinek sem lehet megtiltani, hogy kérdéseket intézzen a miniszterelnökhöz és a választól tegye függővé magatartását.

Hosszas vita indult meg erre, amelynek eredménye az lett, hogy *Kossuth Ferenc* nem kapta meg a meghatalmazást arra, hogy a párt nevében intézzon kérdéseket a miniszterelnökhöz. Mindazonáltal a maga nevében fel fogja tenni az ismeretes kérdéseket a parlamenti reformra és a *Tóth János-féle* egyéb kívánásokra nézve. Egyébiránt a párt hétfőn újabb konferenciát tart és akkor dönt véglegesen. Ebben a határozatban és abban, hogy *Kossuth* holnap mégis szavá teszi a választól jog reformjának kérdését, ha csak a maga nevében is, sokan annak a jelét látják, hogy a békés felfogás van mégis tulsulyban.

Az értekezlet után a párt három tagja felkérte *Kossuthot*, hogy ne intézzon kérdést a választól reformra nézve a maga nevében se, de *Kossuth* kitérő választ adott.

Az értekezletre a következő tudósítást adjuk: A Kossuth-pártnak ma este hat órakor értekezlete volt, melyen *Kossuth Ferenc* elnökült.

Kossuth Ferenc utalt arra, hogy a kormányelnök ma elmondotta programbeszédét. A párt tagjai

nyomban az ülés után a képviselőházban összegyűltek és abban állapodtak meg, hogy döntő határozat hozatala céljából hétfőre értekezletet hirdetnek. Szóló holnap, amikor Tisza programjára a párt nevében kifejti elvi álláspontját, egyúttal több dologra nézve kérdést akar intézni a miniszterelnökhöz, ezeknek ezekre a dolgokra adandó válasza befolyással lehet a párt további magatartására.

Thaly Ferenc eszalokozik az elnöki előterjesztéshez. Nem tud róla, hogy a párt bármilyen értelemben is döntött volna, mert az téves, hogy a miniszterelnök választól tessziük függővé jövendő magatartásunkat. Olyan határozatot nem ismer. Ha volna, akkor annak alapján előzetesen, részletesen meg kellene állapítani a pontozatokat.

Kossuth Ferenc: Azt válaszolja, ilyen határozat nincsen, de a párt eddigi értekezleteinek általános felfogása az volt, hogy a tények teljes ismeretére van szükség, olyan felfogások is megnyilatkoztak, hogy amennyiben a hadügyi téren több eredményt elérni nem lehet, most ezen ügyekről a párt vívmányokat kieszközölni.

Thaly Ferenc kijelenti, hogy ő is gondolkozik *Tóth János* eszméjén. De hogy a miniszterelnökhöz az előbbi értelemben kérdéseket tétessenek, előbb dönteni kell a felett, hogy belemegy-e a párt az alkudozásba, mert a magyar hadseregért és főképp a magyar nyelvért küzdöttünk egy évig. E kérdés felett tehát csak úgy halgathatók átsiklani nem lehet. (Helyeslés.) Eddigi határozatunk az volt, hogy a párt mindaddig obstruál, amíg a magyar nyelv teljes érvényesülését ki nem vívja. Ez nem történt meg. Ennélfogva mindenekelőtt a felett kellene dönteni, vajon felhagyhatunk-e az eddigi taktikával. E tekintetben a hallgatásnak sem helye, sem oka. A miniszterelnök programját kétszer is hallottuk. A döntéshez minden előzmény megtörtént és ha nem határozunk azonnal, a közvélemény ingadozónak fog látni bennünket. Hétfőn esetleg a határozathozatal már későn is jöhet, mert magunk tartásával akkor már esetleg döntöttünk.

Polányi Géza kérdi, hogy miről is van szó. Az értekezlet idejéről és nem érdemben való döntésről. Az elnök erre nézve megkérdezte a Házban a pártot és a hétfői értekezlet ellen senkinek tiltakozott. Nem lényeges, hogy mikor döntünk. Érdemben pedig áll az, hogy mindenki tehet kérdést a kormányelnökhöz és ennek alapján véleményt formálhat.

Thaly Ferenc ismételen sürgeti a határozathozatát, még pedig már a holnapi napra.

Olaj Lajos a párt helyzetét igen nehéznek mondja. A legutóbbi értekezleten azt határozta, hogy a program után határozunk. Oszlja *Thaly* nézetét, de káoszt belőle nem csinál. A kérdések feltévesését nem perhorreszkálja. És ha ez megtörténik, kívánja, hogy a párt követeléstül állítsa fel azt, hogy a magyar nyelv az államélet minden ágazatában és főleg az iskolázásban egész vonalban feltétlenül érvényesüljön. Ha ezt ilyen formában rekompenciációképpen meg nem kapja, harcol a végletekig.

Papp Elek szerint a döntő értekezlet oly időben kell megtartani, hogy arra mindenki eljöhessen. Erre pedig a hétfői nap alkalmas.

Andrey Gyula, Lukács Gyula és Gáll Sándor csatlakozik *Papp* felfogásához.

Kapoteffy Jenő felel *Olajnak* és nyíltan akar szólni. Két felfogás van a pártban. Az egyik, hogy a magyar nyelvért feltétlenül jolytassuk a harcot, a másik, hogy bizonyos feltételek mellett a harc abba hagyható. Gondolkozott a megoldás problémáján és úgy fogja fel, hogy nem volna felesleges ezen előzetes kérdésben egyszer dönteni és ha az utóbbi vélemény győz, a kérdést megtárgyalni és a feltételeket megállapítani. Kéri az elnök előterjesztését.

Kossuth Ferenc erre határozatlan kimondja, hogy a döntő értekezlet hétfőn délután 5 órakor lesz. Véleményt kér a holnapi elnökválasztás ügyében.

Barta Odón nyílt kérdésnek kívánja a dolgot hagyni.

Thaly Kálmán kéri a pártot, hogy őt a jelöltségé né megvegyék kombinációba. Indítványozza, hogy a párt fehér lappal szavazzon.

Többek hozzájárulása után *Kossuth Ferenc* határozatlan kimondja, hogy a párt a Ház elnökségére jelöltet nem állít és fehér lappal szavaz.

Es most újra a felett kerekedik vita, hogy *Kossuth Ferencnek* a kormányelnök programbeszédére adandó válasza milyen keretben mozogjon.

Vértán Endre, Lengyel Zoltán és Gáll Sándor a mellett érveltek, hogy az elnök hivatalosan ne intézhessen semminemű kérdést a kormányelnökhöz, mert ezzel prejudikálna a párt határozatának, hanem csak a párt elvi álláspontjának kiejtésére szorítkozzék.

A párt ilyen értelemben határozott és csak azzal bizta meg *Kossuth Ferencet*, hogy a párt elvi álláspontját fejtsse ki holnap és a továbbiakra nézve a párt hétfői értekezletén fog határozni.

KÜLFÖLD

A wiesbadeni találkozás. A német császár és az orosz cár rövid találkozás után már elbucsztak, az egelsbachi állomásra. Az uralkodók ismételen kezét szorították. Vilmos császár gróf Lamsdorfftól is szívesen bucszott, valamint gróf Lamsdorff gróf Bülowtól.

Pétervár, november 6.

A wiesbadeni találkozásról szólóan, a *Novosztí* utal Németországnak az utolsó években követelt feltétel békés politikájára és hangsúlyozza Németország és Oroszország között a kölcsönös bizalom alapuló és szűkebb viszony szükségességét. Ha — úgy mond a nevezett lap — kölcsönös engedmények folytán megalkotják a mindkét részre nézve kedvező kereskedelmi szerződést, ez a politikai viszonyokra is vissza fog hatni. A két hatalomnak különböző szövet-ségekre való tartozása megtartja ugyan jelentőségét, azonban az idő a köztük lévő antagonizmust kiegyenlített. Mind a két szövetség biztosítja Európa politikai egyensúlyát, a nélkül, hogy káros hatással volna a hatalmak egymáshoz való viszonyára. A wiesbadeni találkozásnak nagy hatással kell lennie az európai béke megszilárdítására és a kereskedelmi szerződési tárgyalásoknak kedvező feltételeket kell teremtenie.

A Dreyfus-ügy revíziója. Párisban ismét beszélnek a Dreyfus-pör revíziójáról. A szocialista sajtó egyre feszegeti a revízió ügyét, azt írva, hogy ez a küszöbön áll. *Reinach* a tegnapi *Temps*-ban azt írja, hogy *André* tábornok hadügyminiszter a peresemót átnézte. Az új tényeket, melyeknek következménye a revízió kell hogy legyen, *Reinach* a következőkben foglalja össze: 1. Az állítólag a német császár megjegyzéseivel ellátott bordereau, melyet a rennesi bírának megmutatott. 2. *Minster* herceg levele *Reinach*hoz, melyben a herceg bevallja, hogy Esterházy Schwartzkoppennek összeköttetésben állt. 3. Esterházy levele ügyvédjéhez *Cabales*hoz, melyben Esterházy biztosítja őt, hogy a bordereau sohasem került Schwartzkoppen kezébe, hanem sértetlenül jutott el a hadügyminisztérium hírszerző osztályába. Esterházy leveléből kiderül, hogy a bordereaut Henry alezredes szakította el, mert azt a látszatot akarta kelteni, hogy a német nagykövetség hírhedt papirkosarából származott. Ez a pont nagyon fontos, mert élénk világot vet a Henry és társai által szőtt machinációkra. *Reinach* cikke szerint a hadügyminiszter a maga vizsgálatainak eredményét áttette az igazságügyminiszterhez, s ennek a belátásától függ, hogy a szükséges intézkedéseket megtegye-e, vagy sem.

A szerb király lemondása. Berlinből táviratozzák: A *Nationalzeitung*nak táviratozzák Belgrádból, hogy a király lemondási szándékáról terjesztett híresztelések az udvari körökben erednek és a leghatározottabb cáfolatok ellenére is fennmaradnak. A hírek terjesztői azok, akik reményeikben csalódtak, így elsősorban az egykori összeesküvő *Popovic* ezredes hadsegéd és a nem-radikális volt miniszterek. Ők nem tartják a királyt elég erőlyesnek s abban bízhatnak, hogy ha kiskoru fiu javára leköszön a trónról, régenség következik be, amelyben nekik helyet kell juttatni s azt híresztelik, hogy meg akarják övni az országot a tulzó radikálisoknak anarchisztikus törekvéseitől. A királygyilkosok azt hangoztatják, hogy a király bizonyos ígéreteket tett nekik s erre írásbeli kötelezettséget is vállalt, mivel pedig a tisztikarban az egyenlenség felett nem tud urrá lenni, nincs más választása, le kell mondania a trónról.

A német flotta fejlesztése. A német kormány nemsokára új flotta javaslattal fog a birodalomgyűlés elé terjeszteni. A tengerészeti parancsnokság nem tartja elegendónak a cirkálóhajókat, azonkívül új sorhajóhadosztályokat akar szervezni a kelet-ázsiai vizekre. Továbbá Amerikába, Afrikába és Ausztráliába új cirkálóhadosztályok megszavazását fogja a kormány kérni. A javaslat szerint a külföldi hajórajok állomáshelye Kiaocsau lenne.

A porta válasza. Bécsből jelentik, hogy ott nagy elgedettséget keltett az a válasz, melyet a porta a műrzségi megállapodásra adott. A porta válasza teljesen elutasítja a jegyzék első és második pontját s azután megjegyzi, hogy a porta a reformok dolgában már annyit tett, amennyit a körülmények megengedtek; a többi majd később fogja pótolni. A porta a hatalmak kívánságára idegen tiszteket is szerződett, de minden további követelés elfogadhatatlan. A hatalmak egyáltalában nem voltak elkészülve erre a válaszra, ami abból is kitűnik, hogy egy európai diplomata, akit néhány nappal ezelőtt megkérdeztek, hogy mi fog történni abban az esetben, hogyha Törökország elutasító választ ad, azt felelte, hogy

ez az eset teljesen lehetetlen és a hatalmak nem is gondolták rá.

A porta elutasító válasza következtében újra fölmerül a flottatúntetés eszméje, ami annyival könnyebb, mert most egy orosz hajóhad van Triesztnben.

A panamai fölkelés. A columbiai zavarokból az kezd kiderülni, hogy — legalább morálter — New-Yorkból szították és provokálták. Az amerikai sajtó folyton azzal piszkálta Columbiát, hogy ez utóbbinak pusztá kijelentései nem fogják megakadályozni a csatorna kiépítését. Azt mondják, hogy az Egyesült-Államok kormánya előre tudott a forradalom kitöréséről, ha ugyan nem segítette elő. Minden jel arra vall, hogy a panamai lázadók az Unió kormányával egyetértőleg cselekednek.

A panamai új kormány elismertetését kérte az Unió kormányától. *Cullon* szenátor, a külügyi bizottság elnöke azt indítványozza, hogy az új kormányt nyomban ismerjék el, hogy így a csatorna kiépítésére vonatkozó szerződést azonnal meg lehessen kötni.

Az új állam mintegy 250.000 lakost számlál.

Washington, november 6.

Az Egyesült-Államok kormánya a panamai *Isthmus* új kormányát el fogja ismerni azon feltétel alatt, ha főm bírja magát tartani s a rend megővéséért kezekedik.

Washington, november 6.

Loomis a külügyi hivatal helyettes titkárát, midőn a Roosevelt elnökkel folytatott értekezletről beszámolt, a hírlapudósítók megkérdezték, vajjon az a hivatalos nyilatkozat, melynek kibocsátását kilátásba helyezték, az új kormány elismerésére fog-e vonatkozni. *Loomis* igennel válaszolt és jelezte, hogy az Egyesült-Államok valószínűleg el fogják ösmerni a tényleg létező kormányt, melylyel az idegen konzulok elintézhetik a folyó ügyeket.

New-York, november 6.

A *New-York Herald* jelenti, hogy *Roosevelt* elnök elhatározta, hogy a kongresszustól teszi függővé Panama függetlenségének elismerését.

HIREK

Budapest november 6.

— **BUDAPESTI NAPLÓ.** Október 31-ikén új előfizetés nyílt a Budapesti Naplóra. Kérjük azokat a tisztelt olvasóinkat, akiknek az előfizetése ezen a napon lejárt, méltóztatassanak a megújításról idejekorán gondoskodni, hogy a lapot akadálytalanul küldhessük tovább.

— **Személyi hírek.** Báró *Burján* közös pénzügyminiszter ma Budapestre érkezett. — *Hegedűs* Sándor ref. főgondnok ma Kolozsvárra érkezett az erdélyi református egyházkerület holnapi közgyűlésére.

— **A földmívelésügyi miniszter utja.** *Tallán* Béla földmívelésügyi miniszter szombaton délután törökkanizsai birtokára utazik. Abból az alkalomból, hogy miniszter lett, a kerület ünnepélyesen fogja fogadni a törökkanizsai állomáson. A miniszter vasárnap éjjel a fővárosba visszautazik, hogy a hétfői képviselőházi ülésen ismét jelen lehessen.

— **A király a macedonoknak.** *Szofióból* táviratozzák: *Klementina* hercegnő, *Ferdinánd* bolgár fejedelem anyja több uralkodónak leírta a szökevények szomorú helyzetét. Ő felsége *Ferenc József* tagnap a szófiai osztrák-magyar diplomáciai ügyvivő utján 10.000 frankot adatott a hercegnőnek.

— **Lónyay Elemérné betegsége.** *Bécsből* jelentik, hogy gróf *Lónyay* Elemérnének, aki tegnap érkezett oda, állandóan kielégítő az állapota. A király ma délután tudakozódott a grófné állapota felől. Leányát, *Erzsébet* főhercegnőt, *Windischgrätz* utó herceg nejét még tegnap táviratban értesítettek állapotáról s ma is távirat ment hozzá Prágába. A hercegné aligha fogja megátogatni beteg anyját, mert anyai örömhöz várt. A Lónyay gróf pár az Imperial-fogadóban tiszobás lakást foglal el. A mai nap folyamán a hotelben temérdek sokan tudakozódtak a grófné állapota felől.

— **Gróf Tisza István fogadónapja.** Félhivatalosan jelentik, hogy gróf *Tisza* István miniszterelnök, ugys mint belügyminiszter, e hónap 12-étől kezdve minden hét esütőkorán délután négy órák a belügyminisztériumban általános kihalgatást ad.

— **A volt miniszterelnök elutasítása.** Gróf *Khuen-Héderváry* Károly miniszterelnök ma birtokára, *Hédervárra* utazott, hol hosszabb ideig fog tartózkodni, néhány heti pihenő után vissza a fővárosba, és állandóan itt fog tartózkodni.

— **Dseved Abdullah kiutasítása.** *Pozsonyból* táviratozzák: A belügyminiszter jóváhagyta a pozsonyi rendőrkapitánynak elsőfokú végzését és a városi ta-

násnak másodfokú határozatát, melylyel dr. *Dseved Abdullah* béget Pozsonyból és Magyarországból egy-szersmindenkora kiutasították. A miniszter a kiutasítás ellen beadott felebbezést elvetette.

— **Salamon Ödön meghalt.** A magyar zsmnalisták nagy gyász érte: *Salamon* Ödön, az újságírók gárdájának kedvelt és szellemes tagja ma délután 3 órákor meghalt a Margitszigeten, 40 esztendőskorában. Mint hírlapíró szorgalmas és becsületes volt, mint író élénk tollú, ötletes csevegő, aki sokat látott és sokat tanult. Finom, világias modorával sok barátot szerzett magának. Gyöngye szervezete régóta magában hordta az elmulás csirját. Tegnapelőtt rosszul érezte magát, ágyba fektült. A halál gyorsan végezte romboló munkáját. Ma kora délután kiszenvedett. Özvegy édesanyján kívül testvérei: *Salamon* Katinka, volt színésznő, *Salamon* Géza, a Rökk-gépgyár irodafőnöke és *Salamon* Miksa, a Siófok-fürdő részvénytársaság titkára, azonfelül kollégái és számtalan jóbarátja gyászolja.

Életrajzának főbb adatai a következők: *Salamon* Ödön Ersekújváron született 1864-ben. Iskoláit Budapesten végezte. A mérnöki pályára készült, hajlami azonban már korán a hírlapírói pályára vonták. 1888-ban Párisba ment, ahol 3 évig élt, irodalmi tevékenységet fejtvte ki. Haza térve folytatta a hírlapírást, közben az *Operaház* kötelekében titkári állást is vállalt. 1894-ben egy kötet novellát adott ki és 1895-ben a kolozsvári színházban előadták „Hipnotizmus” című vígjátékát. Legutóbb a *Journal de Budapest* című francia nyelven megjelenő folyóiratot szerkesztette.

Elhunyt hírlapíróitársunknak temetését a *Budapesti Újságírók Egyesülete* fogja rendezni. A temetés vasárnap délután 2 órákor lesz a kerepesi-uti temető halottasházából.

— **Gróf Andrássy Dénes — Bécs városának.**

A bécsi községtanács mai ülésén bejelentette a polgármester, hogy gróf *Andrássy* Dénes elhunyt felesége emlékére egy nagy házat és hatalmas parkot adományozott Bécs városának árvaák lélesítése céljából. A városatyák a köszönet jeléül álva hallgatták meg a bejelentést, amelynek kapcsán a polgármester tudta, hogy az adomány annál becsesebb, mert a a nemessivű főurnak nemrégi 175.000 koronát kínáltak a házért és parkért.

— **Az új miniszterelnök titkára.** Gróf *Tisza* István, mint a *Politikai Értesítő* jelenti, báró *Skerietz* Iván miniszteri titkár, aki *Szék* Kálmán és gróf *Héderváry* miniszterelnököknek is titkárja volt, megtartja miniszterelnöki titkárságát.

— **Berzeviczy Albert ünnepzése.** *Berzeviczy* Albert vallás- és közoktatásügyi miniszterrel történt kinevezése folytán a Muzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának vezetéséről visszalépett. *Berzeviczy* Székely Kálmán utódaként vette át a tanács vezetését és azokat a nagy szolgálatakat, amiket a tanácsal kifejtett, ma rendkívüli ülésében ünnepelte a tanács. A tanács tagjai csaknem teljes számban gyülekeztek össze délután három órákor a Rökk Szilárd-utca 2. szám alatti helyiségben. *Fraknói* Vilmos helyetteselnök méltatta azokat az érdemeket, amiket *Berzeviczy*, mint a tanács elnöke szerzett s indítványozta, hogy küldöttségileg üdvözzöljék. A tanács ehhez hozzájárult, megö dva *Lippich* Elek indítványára azzal, hogy arcképet megfestetik a tanács számára. Az egybegyűlt tagok aztán felkeresték *Berzeviczyt* a New-York-palotában levő lakásán. Ott *Fraknói* üdvözölte az új kultuszminisztert, egyben kiemelve a tanács sajnálkozását, hogy megválnak az elnöki állástól. Reményét fejezte ki, hogy az új kultuszminiszter alatt a tanács fejlődni és erősödni fog. *Berzeviczy* Albert miniszter megköszönte a tanács figyelmét és hangsúlyozta, hogy a választ könnyűvé teszi neki az a tudat, hogy ügykörében bő alkalma lesz arra, hogy a tanács fontos tevékenységét előmozdítsa. Végül kérte a megjelenteket, hogy továbbra is támogassák őt barátságukkal és jóindulattal. Az új miniszter aztán szívesen bucsut vett a küldöttség minden egyes tagjától.

— **A Ludovika új parancsnoka.** Mint félhivatalosan jelentik, a Ludovika-akadémia parancsnokává a honvédelemügyi miniszterrel kinevezett *Nyíry* Sándor helyébe pávai *Vajna* Albert vezérőrnagyot, a szegedi honvéd-dandár parancsnokát nevezik ki. *Vajna* vezérőrnagy székegy származású és vezérkari tiszt volt. Általában dícsérik egy kiváló katonai képzettségét, mint általános humanisztikus műveltségét és katonai körökben a legelénkebb megelégedéssel fogadják kinevezését.

— **Katonai gyászintézkedések.** *Bécsből* jelentik, hogy az Agoston-rend templomában ma általános katonai gyászmise volt, melyen a király, a főhercegek, a közös hadügyminiszter, az osztrák honvédelmi miniszter, a katonai hatóságok fejei, a helyőrség tisztikára és nagyszámu legénység vett részt. A király gyalog érkezett a Burg svájci részéből s elhaladva a kivonult csapatok előtt, a templomba bement, ahol hatalmas gyászravatal állították föl katonai

jelvényekkel. A gyászmisé után a csapatok elvonultak 6 óra feléig. A király ezután visszatért a Burgba.

— **Ciotta halála.** Fiuméből táviratozzák, hogy Ciotta János, Fiumének negyedszázadon át volt podesztája 81 éves korában Lovranában meghalt. Ciotta Fiume képviselője és a regnikoláris bizottság tagja is volt és nevéhez fűződik Fiume tartós felvirágzása. A magyar állameszme egyik legfőbb vezetője és legteljesebb híve volt. Először Ciotta elhunyt, akinek hivatalos működését mindenkor az a törekvés irányította, hogy Fiumét minél szorosabb kötelek kapolják Magyarországhoz.

Ciotta János Fiumében született 1824-ben. Csailádja Toscanából származott oda. Katonai mérnöki akadémiát végzett és miután őrnagyi ranggal lépett a katonai szolgálatból, nemzetgazdasági tanulmányokat folytatott és különösen szőlővárosa hajózásiak kifejtésén fáradozott. Az alkotmány visszaállítása után egyik vezetője volt a fiumei hazafias magyar pártnak, 1869–75-ben mint képviselő részt vett a magyar országgyűlésen. Podesztája 1872-ben választották és a magyar kikötőváros nagy gazdasági fellendüléséhez azóta hozzá van fűzve az ő neve. Irodalmilag is működött s emlékiratokat nyújtott be az alldó-fiumei vasút kiépítéséről 1864-ben és fejtegette a suzi csatorna megnyitásának fontosságát Magyarországra nézve. Főtevékenység volt mindenkor, hogy Fiumét minél közelebb hozza az anyországhoz és minél több barátot szerezzen a magyar állameszme Fiumében. Az ő indítványára nevezték el a város legszebb utcáját Deák Ferenc nevére s az ő kezdeményezésére készült az a gyűnyörű ezüst koszorú, amely Fiume kegyelele jeléül Deák mauzoleumát díszíti. Egyik intézője és vezetője volt annak a több száz főre menő fiumei társaságnak, amely 1893. év nyarán Debreczent meglátogatta. Debreczen az alkalomból díszpolgárának választotta. Ciotta hét évvel ezelőtt miniszteri tanácsosi címmel nyugdíjba ment és azóta teljesen visszavonultan élt a közügyektől. A város kinevezésekor díszpolgárán választotta.

— **Egyfőlétes bélyeg a recepteken.** Az országos közegészségi tanács mai ülésében azt indítványozta, hogy az orvosok és gyógyszerészek nyugdíjalapjának létesítése céljából, a gyógyszerárban kiszolgáltatott minden recept egyfőlétes bélyeggel láttassék el és az ebből eredő pénzösszeg e nyugdíj alapjára fordíttassék. Az országos közegészségi tanács az indítványt egyhangúlag elfogadta és az irányban felterjesztést fog tenni a kormányhoz.

— **A kecskeméti Kossuth-szobor.** Kecskemét városa már régebben megbizta Fadrusz Jánost, hogy a város részére készítsék el Kossuth Lajos szobrát. A művész közebejött halála azonban megakadályozta a terv kivételét. A kecskeméti szobor-bizottság ma tartott ülésében egyhangú határozattal Teles Edét szólította fel a szobormű kivételére. A művész a megbízást elfogadta és a szobor nemskára állani fog a város piacán.

— **Ováció a tanároknak.** A királyi József műegyetem mérnöki szakosztályának IV. éves hallgatói küldöttségileg üdvözölték Kherndl Antal és Bodola Lajos tanárokat, az Erzsébet-híd építése körül szerzett érdemeikért nyert legfelsőbb kitüntetésük alkalmából. A küldöttség élén ifj. László Károly és Királyi Kálmán hallgatók üdvözölték hallgatótársaik nevében a kiváló szakúdosokat. akik örömmel fogadták a hallgatók szeretetének megnyilatkozását; de különösen a kitüntetésnek a műszaki karra fontos elvi jelentőségére figyelmeztették a küldöttséget, amely lelkesen megjelönte őket.

— **Tüntető tartalékos tisztek.** A tartalékos tisztek főszelejtésé tegnapelőtt tartották meg az aradi várban. A császári és királyi hadkiegészítő parancsnokság vezetője, Badescu Dániel őrnagy előtt történt a jelenkezés. Közel száz tartalékos hadnagy jelent meg, egyesben mindenféle ezredhez tartozó, akik ezidőszakra Aradon vagy a hadkiegészítő körzet területén laktak. A főszelejtés vezető őrnagy, aki az előző években csak a legújabb hadügyminiszteri rendeletek ismertetésére szorított, most politikai élű beszédet mondott, melynek foglalatja körülbelül a következő:

— **Mintán a katonának nem kenyeret, de nem is feladatot a politizálás, azzal nem is foglalkoztam.** Olvastam azonban a lapokból a legújabb eseményeket s így tájékozódva vagyok azok felől. Ezt annak kapcsán említem meg, mert értesülésem szerint mozgalom indult meg, hogy a cs. és kir. tartalékos tisztek az előirások "hier" helyett magyarul jelenkezzenek. Figyelemztem az urakat, hogy aki ezt így megseleksi, azt nyomban följelentem súlyos felelősségtérséért és ennek előrelátható következményét azután tudja be önmagának.

A tartalékos tisztek a beszéd után a felszólítás sorrendjében előléptek és egyenként kivételével a többiek mindannyian némán jelentkeztek vagyis se hier-t nem mondtak, se jelen-t. Az őrnagy elfogadta a kényes kérdés békés megoldásának ezt a formáját s ezzel kikerülték mindkét részlől az összeküzdést.

— **A Nobel-díj — Lénártnak.** Götheborgból táviratozzák: A Götheborg Handels-och Sjöfartssindning című lapnak jelentik Stockholmól: A Nobel-díj bírálóhoz közel álló körökben az a hír kering, hogy a természettudományok díját a Curie-házaspár, amely a rádium tulajdonságait fedezte fel és Lénárt Fülöp (a pozsonyi származású kielő tanár) között fogják megosztani, aki a Röntgen-sugarakat elsőnek felfedezte. A vegytani díjat Arrhenius svéd tanárnak adják valószínűleg oda, a gyógyszerészeti díjat Finsle dán tanár vagy Pawlik tanár (Prága) és az irodalmi díjat az angol Spencer Herbert vagy a spanyol Echegaray fogja előreláthatólag kapni.

— **Mommsen temetése.** Charlottenburgból táviratozzák: Ma temették Mommsen Tivadart, a nagy történelmíró. A gyászszertartás a Vilmos császár emlékére emelt templomban folyt le. A templom a gyászszertartáshoz képest volt feldíszítve. A virágokkal díszített koporsó az oltár előtt volt felállítva. Körösökül óriási számú koszorú volt. A császári pár koszorúja mellett, melyet a trónörökös személyesen tett a koporsóra, volt az oldezőli egyházközség koszorúja, amely Mommsen szüleinek sírjáról szedett virágokból volt fonva. A koporsó előtt két fekele vankoson voltak az elhunyt érdemrendjei. A koporsótól jobbra és balra a Mommsen-család tagjai foglaltak helyet. Az udvari padosban a trónörökös ült a császár megbízásából. Megjelentek még Frigyes Lipót herceg, valamint Albrecht porosz herceg három fia, Frigyes Henrik, Joakim Albert és Frigyes Vilmos. Az őcs padosokban különböző méltóságok viselői, miniszterek, a német és külföldi egyetemek és városi hatóságok képviselői ültek. Menzel Adolf is elkísérte a halottat utolsó útjára. Miután a trónörökös az elhunyt fiainak részvétét jelezte ki és elhelyezte a császár koszorúját, megkezdődött a gyászszertartás. Orgona-előjáték és karének után Harnack tanár mondott emlékbeszédet, amelyben képt adta Mommsen életének és munkájának.

Azt mondta többek között, hogy még nem volt német történelmíró, ki olyan erővel kényszerítette volna beszédre a nagyot, úgy mint a kicsit. Mommsen szorgalma hősiesség volt. A porosz haza számára a tudomány munkálkodásának szervezőjé vált. A porosz oktatásügyi közigazgatásban olyan támasztékra talált, amelyre az olyan munkának, mint az ővé volt, szükség van. Mommsen a tudományok akadémiát új, magasabb fokra emelte. Ezután a szónok nagy vonásokban méltatta az elhunytat, mint hazafit és világpolgárt.

A gyászszertartást Kirms lelkes imája és éneke zárta. Ezután a koporsót kiemelték a koszorúk tömegéből és a gyászkoosra emelték. A templom kijárójánál egyetemi hallgatók zászlókkal állottak sorfalat, amelyeket a koporsó közeledtekor leboosítottak. A gyászmenetben a gyászkoosi után a császár díszfogata, majd pedig a család és a gyászoló közönség kocsijai haladtak.

— **Kőműves-sztrájk Eszéken.** Eszékről jelentik: Ma délelőtt váratlanul újból kitört az általános kőműves-sztrájk. A sztrájk oka az, hogy az utász-laktanya építévállalkozói a munkások tudta nélkül az építőhelyen munkarendet függesztettek ki, melyen az az intézkedés foglaltatik, hogy a munkát, ha a munkaidő közben dohányszón érik, felmondás nélkül elboosáthatják. Amikor ismeretessé vált a munkarend, az összes munkások, mintha összebesszéltek volna, beszüntették a munkát. Csalakozatok hozzájuk azonnal az összes többi építkezések kőművesei és szolidárisnak nyilatkoztak velük. Dél körül a sztrájkoló kőművesek, számszerint több százan, Hofbauer és Schulhoff vállalkozók építési irodája elé vonultak, ahol a vállalkozókra kiállott gyúnykialtások közben letépték a munkarendet. A munkások fenyegető magatartása miatt kénytelen volt Hofbauer elmenekülni és rendőri segítséget kérni. Gayer rendőrkapitány megjelent 15 rendőrről az építés színhelyén és helyreállította a rendet. A munkások elkeseredése a vállalkozók ellen folyton nő. Az ácsok sztrájkja még folyton tart.

— **Volt Iskolatársak Szövetkezése.** Az V. kerületi polgári iskola egykori növendékeinek Volt Iskolatársak Szövetkezése nyílt egyesülete a hó 8-ikán, vasárnap délelőtt 11 órakor tartja közgyűlését a V. kerületi polgári leányiskola helyiségében. A gyűlés tárgysorozata a következő: Elnöki megnyitó; titkári jelentés; az átvizsgált pénztárra vonatkozó jelentés; a bírázó tisztviselő-tagok válaszája; elnöki zárzó.

— **Dunába zuhant kocsis.** A Vámbárhéren izgalmas jelenet játszódott le ma reggel. Kramminger Rudolf 18 éves kocsis az alsó rakodóparton hajtott a kocsijával. Egyszerre csak a lovak megbokrosodtak és a rakparól egyenesen belerohantak a Dunába a kocsival együtt. Óriási riadalom támadt a parton. A vásárosarnoki szolgák és hajósok a veszedelemben levő kocsis megmentésére siettek, akik a kocsival és lovaival együtt sikerült kibuzni a vízből. Kramminger azonban eszékből annyira összezúzta magát, hogy a mentők a Rókus-kórházba szállították.

— **Péter király életbiztosítása.** Nagyon sokáig áhították Karagorgyevics Péter a trónra. Beleöröklődött a vérebe mint családi hagyomány az uralkodásra való szívós törekvés. A száműzetés messze földjéről is szakadatlan kontaktusban volt a szerb néppel és soha el nem szunnyadt számitással szervezte az Obrenovicsok ellen zúgóldó elégületlenségét. Nem volt türelmetlen, nem kényszerítette előre az eseményeket, hanem higgadtan és józanul csinálta a maga dolgát és várta az eredményt. Ki is várta. Az Obrenovics-család egy véres éjszakán elpusztult és rövid idő múlva Karagorgyevics Péter foglalta el a szerb trónt. Amin évtizedeken át dolgozott, azt egypár véronozzó gyilkos nagyon hamar elintézte. Karagorgyevics Péter hercegből Péter szerb király lett, de ő bizonyára másképp gondolta el az uralkodást, mikor genfi kastélyában karosszékebe dölve el-elábrándozott a jövőről... Bizony a szerb trón nincs elég puhára kipárnázva. Az alattvalók nem hódolnak, hanem diktálnak, a katonák nem szolgálnak, hanem uralkodnak. Mindenütt csupa megbizhatatlanság. Még leginkább azoktól az embertelen katonáktól kell Péternek félnie, akiknek a trónt örök halálval tartozik. Szóval, sommiképp sem mondató a szerb király élete nyugodtalmannak. Uralkodása első napjától kezdve folytonosan résen kell lennie, hogy elejét vegye a lapangó renitentiának és szemébe nézzen a nyílt ellenkezésnek. A legfőbb baja az, hogy nincsenek büntető eszközei, mert azokot a trónszertő katonaság nem engedi ki a kezéből. Ilyen körülmények között nem is csodálkozunk azon, ha állandóan Péter király lemondásáról szól a fáma. Nem utolsó dolog a zavartalan pihenés, abból pedig nagyon is kiesett Karagorgyevics Péter, mióta Genfből Belgrádba költözött. A helyében bizony sokan visszavonulnának. Mert mintha csak egyenesen ő rá mondta volna jó Horatius, hogy: beatus ille, qui procul negotiis... De Péter király nem szándékozik visszalépni. Élete nem biztos a szerbek között, de azért ő marad. Mindössze arra határozta el magát, hogy behitósítja életét két millió koronára. Karagorgyevics Arzén herceget bizta meg a biztosítási nyelbeütésével. A herceg előbb egy londoni biztosító-társaságnál próbálkozott, de ott hallani sem akartak a dolgról. Tegnapi aztán a bécsi szerb nagykövetség ideiglenes vezetésével megbízott szerb államférfi megjelent a Gresham biztosító-társaság bécsi fióknézetében és a szerb király nevében két millió életbiztosítást ajánlott. A társaság azonban praktikus szemmel nézi az ügyleteit és visszautasította az ajánlatot. Ime Péter szerb király tragikumai.

— **Nagylelkű adomány.** A budapesti ügyvédi kamara választmánya ma foglalkozott Thuróczy György fővárosi ügyvéd és nejeinek született Clementi Viktóriának nagylelkű adományával, akik a Szentkirályi-utca 5. szám alatti közel 300,000 korona értékű bérházukat közös végrendelet alapján a budapesti ügyvédi kamara segélyalapjának hagyományozták. A választmány tagjai a felett tanácskoztak, hogy a nagylelkű adományozókkal szemben mi módon rójják le az ügyvédi kar halálját. Voltak akik közgyűlésileg akarták köszönetüket kifejezni, viszont voltak mások, akik azt javasolták, hogy az épület bejárójában emléktáblával örökítsék meg a Thuróczy-pár emlékét. A választmány végre is abban állapodott meg, hogy dr. Szivák Imre kamarai elnök, dr. Brüll Ignác elnök, dr. Pap József kamarai titkár, Pollák László ügyész és Novák Sándor pénztárosból álló bizottságot küld ki, amely a legközelebbi választmányi ülésen jelentést fog tenni arra, hogy mi módon fejze ki a kar méltó halálját ezen adományért.

— **Mathematikai tanulmányverseny.** A matematikai tanulmányverseny ezidő eredményét tegnap este hirdették ki a Matematikai és Fizikai Társulat ülésén. A díjakat Haar Alfréd és Kronstein Béla kapták meg; mindkettő Budapesten végzte el a középiskolát, az egyik az evangélikus főgimnáziumban, a másik az I. kerületi állami főgimnáziumban tett érettségi vizsgát.

— **Emberosont-kereskedők.** A bécsi rendőrséget egy rendkívül büneset foglalkoztatja. Két szolgáról, akik a kintinán a halottakat kezelik, kiderült, hogy évek óta rendszeres emberosont-kereskedést űznek a külfölddel. Hivatalosan spódiump készítésére használják az emberosontokat, a két szolga azonban őket sokkal élelmesebben értékesítte. Óriási árákért szállítottak emberosontokat és egyéb preparátumokat Európa nevezetesebb centrumaiba, ahol a drága szállítmányokat tanulmányozás célokra fordították. Ez az üzlet mindkét szolgát gazdaggá tette, mert bízhatlan nagy összegeket szedtek be az emberosontokért. A költsézésül gyanút keltett a rendőrségen, amely aztán a vizsgálat során nyomára jött a borzasztó manipulációknak. Azonban még eddig nem tudtak rábizonyítani semmit a két szolgára, mert ezek gondosan el-tüntettek minden fölvilágosító bizonyítékot.

— **A külföld magyarjai.** A stuttgarteri magyarok egyesülete vasárnap, november tizenötödikén hangversenyyel egybekötött tancumláságot rendez a stuttgarteri Gewerkschaftshaus termeiben.

— **Klerikális zavargások az egyetemen.** Ma ismét megakasztották a *Négyessy* professzor egyetemi előadását a klerikális egyetemi hallgatók. Nagy tömegben gyűltek össze a rendetlenkedők az előadásra és mikor a professzor a terembe lépett, fülsíketítő zajongással követelték, hogy a mult órában a tüntetések miatt félbeszakított klerikális irányú bírálatot továbbolvassa a bíráló. *Négyessy*, hogy elejét vegye a marakodásnak, természetesen nem engedett a követelődéseknek, hanem maga olvasta föl a bírálat tárgyilagossági részeit. Ez nem tetszett a nagy apparátusú fölönvult klerikális ifjaknak és zajosan megbagugolták a tanárt. Miután nagynehezen lecsillapult a lármá, egy egyetemi hallgató *Feszty* Árpád és *Zichy* Mihály képeiről kezdett értekezni. Amint azonban *Zichy* Mihály *Autodafé* című képének a méltóságába fogott, a rendbontók újból ordítozni kezdtek. *Négyessy* tanár, mikor látta, hogy misem használt, távozott a teremből, mire a botrány okozói is szétszórtak. Ugy látszik, csak legszigorubb fegyelmi intézkedések szüntethetik meg az ilyen szegénytelen és egyetem tekintélyét mélyen sértő heceket.

— **Házasság.** Verbó *Saluha* Imre vas megyei nagybirtokos a minap vezette oltárhoz almási *Kovachich* Adrienné, almási *Kovachich* János nyugalmazott honvédszázados, földbirtokos leányát, Jászberényben.

Kohn Lipót tejnyakereskedő vasárnap tartja eljegyzését Klein Róza kisasszonnyal. Ugyanakkor tartja a menyasszony alya, *Klein* Ignác kereskedő ezüstlakodalmát feleségével *Gottlieb* Eszterrel.

Dr. *Mandel* Károly nyírbátori ügyvéd e hó 10-én tartja esküvőjét *Mandel* Dezső ottani részvénytársasági igazgató leányával, *Erzsike*vel.

— **Robbely Jenő büntársai.** *Robbely* Jenő, a kaucióssikkasztó vívómester már valószínűleg Amerikában jár, bár a rendőrség mindent megtett kézrekerítésére. Úgyében a rendőrség nagy mederben folytatta a nyomozást, amelynek most eredménye is van. *Robbely* ugyanis ügynökökkel szállította az áldozatokat, busás provizó mellett. Ügynökei voltak: *Braun* Sándor 27 éves volt kereskedő, a másik *Mohalek* Károly, a harmadik *Smolka* Endre rovott multu s a fővárosból kitiltott család. *Braun* ezelőtt pár évvel 20.000 koronával dívatáru-üzletet nyitott a nagyköruton, amely azonban valamiképpen teljesen leeggett s *Braun* koldusbotra jutott. E közben ismerkedett meg a hirtelén vívómesterrel s lépett a bün útjára. A *Robbely*-eset iratit áttették az ügyészséghez, amelynek megkeresésére a rendőrség ma reggel mind a három ügynököt előállította s letartóztatta. *Smolkáról* kiderült, hogy kitiltása dacára a fővárosban bujkált és *Szolgá* Andor néven szerepelt, közben különféle csalásokat követve el. A három jómadarat átkísérték az ügyészséghez.

— **Halálozás.** *Nelhubel* Ede, a székesfőváros vízvezeték igazgatóságának mérnöke ma éjjel, rövid szenvedés után elhunyt. A vízművek igazgatóságára benne tehetőség és szorgalmas munkaelegeltesítette.

Keszler Károly pásztori földbirtokos, Hevesvármegye egyik legtekintélyesebb polgára 79 éves korában Pásztón elhunyt. Temetése pénteken, e hó 6-án délután 2 órakor volt nagy részvét mellett.

B. Puz Matild urnó hosszas, kínos betegség után ma meghalt a fővárosban. Temetése holnap, szombaton délután 3 órakor lesz a Váci-utca 54. számú házból.

Dr. *Csánky* Géza körösladányi községi orvos október 31-én, 42 éves korában meghalt.

Kotunovics Jakab Sándor jáászó-premontrei kanonok november 3-án 56 éves korában Nagyváradon meghalt.

Özvegy *Pollák* Dávidné Kapuvárott végelegyűlében elhunyt. A halottban Dr. *Kisfalvi* A. Rézső fővárosi ügyvéd anyját gyászolja.

— **Nyomdász-sztrájk Kolozsváron.** Tegnap az összes kolozsvári nyomdáknak megállott a munka, mert a nyomdász munkások nincsenek megelégedve a helyzetükkel és kijelentették, hogy addig nem dolgoznak, míg követeléseiket a nyomdatulajdonosok nem teljesítik. A sztrájk miatt a kolozsvári lapok nem jelenhetnek meg, amiről a lapok kiadóhivatalai plakáton értesítik a közönséget.

— **Elgázolt hordár.** *Weisz* Lipót 340-es számú hordár ma estefél egy kis kézikocsit tolt Budán, a Margit-körút egyik mellékutójából a körútra. Éppen akkor haladt arra az 58-as számú villamos kocsis. A hordár valószínűleg részeg volt, mert a villamos kocsis vezetője erősen csevegelt s mégis egyenesen nekiment a kocsinak, amely halálra gázolta. A rendőrségi vizsgálat kiderítette, hogy a kocsi vezetője mindent elkövetett a szerencsétlenség elhárítására és hogy a hordár maga volt az oka annak, hogy a villamos elgázolta. Holttestét bevitték a törvényszéki orvostani intézetbe.

— **Megtámasztott rendőrök.** Nagy csoport volt tegnap este kiene óra tájban Budán, a Palota-téren. Két részeg suhanc nagy lármát csapott ott s mikor az őrtől rendőrség csendre intette őket, neki estek a rendőrök s ütlegelni kezdtek. A ruháját már félig leszedték róla, amikor a lármára még egy rendőr érkezett a térére. *Fekete* Imre rendőr az egyik támadott nagynehezen megkötözte. Közben a másik legény kihuzta a rendőrkardját s eliramodott vele. Az elfogott embert a Szerpentin-úton kísérték az I. kerületi kapitányságra, de utközben mintegy adott jelre előállt

egy csomó suhanc, akik aztán kiszabadították a verekedőt s valamennyien elmenekültek. Az egész csapat ismert budai verekedő alak, akiket a rendőrök mind felismerték s így elveszik méltó büntetésüket.

— **Tolvaj az ékszerüzletben.** *Lipovics* Zsigmond ékszerész Váci-utcai üzletébe ma reggel beállított egy uriasan öltözött asszony és aranylakókat kért. Az ékszerész elője rakott egy sorog értékű aranylakókat, amelyből az ismeretlen egy szép darabot a zsebébe csuszított. *Lipovics* észrevette a lopást, rendőrt hívott és a tolvaj asszonyt átadta neki. A főkapitányságon kiderült, hogy a tolvaj asszony *Richter* Józsefa csehországi születésű 27 éves fodrász. Bécsből jött a fővárosba *Ballon* József 27 éves vasöntővel, akit a tolvajasszonnyal együtt a rendőrség letartóztattott. *Richter* Józsefnél több ékszer talált a rendőrség, amelyekről azt hiszik, hogy lopásból származnak.

(x) **Étvágytalanság,** rossz emésztés ellen pártalan a *Brady-féle* *Márczantilli gyomorcsépek*. Üvegeje 80 fillér a gyógyszertárakban.

FŐVÁROS

(*) **A jőzsefvárosi képviselőválasztás.** A központi választmány *Halmos* János polgármester elnökletével ma tartott ülésén a jőzsefvárosi képviselőválasztás napját november huszadikára tűzte ki. A választás a Rökk-Szilárd-utcai elemi iskolában lesz. A választmányi választási elnöknek dr. *Verdy* Károlyt, küldöttségi elnöknek *Novák* Sándort, helyettes elnöknek dr. *Ebner* Jánost és dr. *Kiss* Józsefet, jegyzőknek dr. *Bencsik* Józsefet és dr. *Grauer* Vilmost, helyettes jegyzőknek *Reichheld* Izidort és dr. *Matolcsy* Kálmánt választotta meg. A szavazóbárakát november 12-től kezdve, reggel 8—12 órakor és délután 2—6 órakor az előjáróságnál adják ki.

(*) **A könyvtárosi állás szervezése.** A fővárosi tudvalevőleg elhatározta, hogy a városi könyvtárhoz egy könyvtárs és egy könyvtárügyi állást szervez. A helyigymiszter ma a határozatot jóváhagyta, de kikötötte, hogy a pályázatba vegyék föl a szakminősítés igazolását.

(*) **Új iskola építkezése.** A VI. kerületi felső kereskedelmi iskola állandó elhelyezése tekintetében a fővárosi közoktatási ügyosztálya azt az eszmét vetette föl, hogy erre a célra használják föl a Wesselényi- és Dobány-utca sarkán lévő üres telket. A pénzügyi osztály ehhez nem járult hozzá, s kérte a javaslat mellőzését, mert ez a telek szerfölött drága, s az igen sokba kerülő új iskolaépület költségeinek a pénzbeli fedezete sem mutatható ki. A mai ülésen *Feleki* Béla szolt először a tárgyhoz, előadva, hogy az iskola a mai helyén nem maradhat, mert az egész épület alkalmatlan erre a célra; a termekek szűkek s a beosztás olyan, hogy tűzveszély esetén a legnagyobb katasztrófától lehet tartani. A Wesselényi- és Dobány-utca sarkán lévő telek azonban az iskola áthelyezésére nem alkalmas, mert ez a városrész nagyon zajos, de másrészt a telek igen nagyértékű. Sokkal helyesebbnek tartaná, ha a Kemnitzer-utcai szomszédos telket vennék meg. Ami pedig a költségeket illeti, tudomás van róla, hogy a megfelelő összeget már föl is vették a budgetbe, a százmillió kölcsön terhére; minthogy pedig ebből még van pénz, kéri utalják erre a célra. *Fülöp* Károly, *Hutti* Tivadar, *Rácz* Károly G. *Ehrlich* Gusztáv felszólalása után *Vassilievits* János tanácsos előadja, hogy a 100 millió kölcsön a valódi összegben tul. 1.900.000 koronával van megerhelve. Így tehát ez idő szerint nincs rá mód, hogy a felső kereskedelmi iskola céljára új és nagy költségre kerülő épület emeljenek. A bizottság erre egyhangulag mellőzte a tanügyi osztály javaslatát.

(*) **A községi választások.** A lipótvárosi demokraták párt a demokraták kör helyiségeiben választói gyűlést tartott, melyben elnök: *Nagy* Andor, jegyző: *Káldor* Gyula és dr. *Kovács* László választották meg. Dr. *Soós* Béla előadó nagy tetszés mellett ismerteti a párt következő határozati javaslatát. A lipótvárosi demokraták párt megállítja teszi a fővárosi demokraták körei által megállapított községi programot és kijelenti, hogy csak azokat a jelöltöket támogatja, kik a községi programot egész terjedelmében el fogadják.

Dr. *Baracs* Marcel köteletségének tartja, hogy mint változás alá kerülő-bizottsági tag eddigi működését ismertesse és ennek alapján a demokraták program alapján is kéri a választók bizalmát. A kereskedők részéről *Drucker* Géza, az iparosok részéről *Cserna* Lajos beszéltek. Majd *Visontai* Soma országgyűlési képviselő buzdította összejáratásra az egybegyűlteket. A gyűlés elfogadja a határozati javaslatot és 11 tagú bizottságot küldött ki a jelölések megjelölésére végett.

(*) **A Kossuth Lajos-utca szabályozása.** A Kossuth Lajos-utca szabályozását a közmunkatanács hagyta végre, de a főváros elvállalta a költségek felét. A közmunkatanács most értesíti a fővárost, hogy a névleges leszámolás szerint a fővárosnak 665.562 koronát kell fizetnie s kérte, hogy ezt az összeget vegye föl a jövő évi költségvetésbe.

(*) **A vízvezeték.** A vízvezeték bizottság *Rózsa-völgyi* Gyula alpolgármester elnökletével ma ülést tartott. *Kajlinger* Mihály vízvezeték igazgató bejelentte,

hogy a kőbányai medence elkészült s október 26-án üzembe is vették. Azóta Kőbányai magasán fekvő részei is kapnak vízvezeték vizet. Elkészült a gellérhegyi medence is, de azt még nem kapcsolták be. Az idén befejezik a kőpóztásmegegyeri telep második részének az építését is. Ennek a bekapcsolása néhány napig meg fogja zavarni a vízszolgáltatást, de a közönséget idejében fogják értesíteni. A bizottság jelentését tudomásul vették. Bejelentette az igazgató, hogy a vízvezeték egyik derék mérnöke, *Nelhubel* Ede az éjjel meghalt. A bizottság részvétének a jegyzőkönyvben adott kifejezést.

SZÍNHÁZ, ZENE

— **Nemzeti Zenede.** Ma este rendezte a *Nemzeti Zenede* igazgatósága ebben a szezonban e' sz hangversenyt, hogy növendékeinek anyagát, tehetségét és haladását bemutassa. Örömmel konstátáltuk, hogy ez a jeles in'ezet fényes multjához hiven nagy sikerrel működik a zenepedagógia terén és hogy a rendelkezésre álló növendékanyag ezutal is kiválóan bizonyult. Mindenekelőtt dicsérettel kell megemlékeznünk a *Nemzeti Zenede* zenekaráról, amely kitűnő karnagya, *Gobbi* Alajos vezénylete alatt pompás produkciókat nyújtott. A vonózenekar *Csajkowszky*: *Serenatáját* adta elő szabatosan, összevágóan és sok hangzati szépséggel, — az egész zenekar pedig *Raff*: *Az erdőben* című szimfoniájának két tételét meglepő szépséggel tolmácsolta, pedig ez a nehéz kompozíció begyakorolt és régen összejátszott zenekarokra is súlyos feladatokat róna. *Hegyi* Béla preludiuma és fugája a kitűnő komponista muzsájának komoly és művészi terméke: a nélkül, hogy a jelzett magyar stílus nagyon előtérbe lépne, a kompozíció formailag klasszikus, invenció dolgában sok gazdagságot mutat. A közönség lelkesen ünneplte *Hegyi* Bólát, aki maga vezényelte művét. *Waller* Bella kisasszony, *Aggházy* Károly fiatal tanítványa, ezutal először lépett a nyilvánosság elé és Beethoven e-dur koncert I. tételét, (különösen remek kadenciáját) pompásan játszotta. — Az est két fénypontja, amelyre, mint pedagógiai sikerre a *Nemzeti Zenede* méltán büszkén utalhat, *Csánki* Kornélia zongorajátéka s *Schnur* Ignác hegedűjátéka volt. *Csánki* Kornélia a jeles *Tomka* tanárkitűnő iskolájának minden előnyét mutatta *Schubert-Liszt-Wanderer*-fantáziájának előadásában, amely ritmus, tagolás és technika tekintetében meglepő készűlést mutatott. *Schnur* Ignác Vieuxtemps e-dur-koncertjének első tételét játszotta, megmutatván, hogy minő elsőrangú pedagógiai erőt bír a *Nemzeti Zenede Arányi* Frigyesben a kitűnő mesterben. *Schnur* Ignác utolsó vizsgálta óta ismét nagyot haladt, tónusa nemesült, technikája egyenletesebb és a kadenciát meglepő sikerrel juttatta érvényre. Megérdemelte a nagy tapsot, amelyet többször is kellett megköszönnie *Tomka* és *Arányi* tanároknak ma sikere után önzérlettel töltheti el a *Nemzeti Zenede*-t, hogy ily kiváló magyar erőket állíthat a magyar zenepedagógia szolgálatába.

— **Kamaraestély.** A *Hubby-Popper*-kvartett ma tartotta első kamaraestélyt a Royal-szálló termében szokott nagy és fényes publikuma előtt. A főváros zenei életében ezek az esték igazán magas színvonalon állanak. *Hubby* Jenő és *Popper* Dávid és a velük szövetkezett két odaadó munkatárs: *Kemény* Rézső és *Szerényi* Gusztáv a nemes irányú, klasszikus zene művelésében elsőrangú összjátékra tettek szert. Mai megnyitójukon *Frank* Cézár D-dur vonósnegyestet játszották. (Elsőször.) A bemutatott ópuszban vannak létezős gondolatok, de a kidolgozás arra vall, hogy a szerző a formának még nem szuverén mestere. *Sonia* Herma kisasszony dalokat énekelt *Astorgától*, *Händeltől*, *Lisztől*, *Brahmstól*, *Mozarttól*. Művelt, stilszerű énekét rokonszenvesen fogadták. Legmélyebb hatása volt az utolsó számnak, *Beethoven* E-moll vonósnegyességének. A remekmű minden finomsága kiemelkedett a négy művész kitűnő előadásában.

— **Senki.** Ez lesz a címe a Népszínház legközelebbi operette-újdonságának, amely ismét három hazai szerzőt szolgált meg. Az operette szövegírói *Balla* Miklós, a kitűnő poéta s *Nyárai* Antal a Népszínház kiváló kómikusa, zenéje pedig *Barna* Izsz legújabb szerzeménye. A fő női szerep *Küry* Klára kezében van. Az új operette próbált már a *Vándorlegény* előkészületeivel egyidejűleg folytatták és az előadást nagy gonddal készíti elő a Népszínház személyzete. A darab próbált *Stoll* Károly főrendező vezeti.

— **Katona József emlékezete.** A *Nemzeti Színház* *Katona* József emléket e hónap 9-ikén, hétfőn *Bánk* bán előadásával állí meg. Az előadás érdekességét bőven az, hogy a tragédia lényeges szerepváltozással kerül színre. A címszerepet ezutal *Bakó* Endre királyt *Mihályfi* és *Mikhal* bán *Gál* Gyula fogják játszani.

— **Városligeti Nyári Színház.** A *Városligeti Nyári Színház* vasárnap tartják meg a két utolsó

előadást ebben az évben. Délután is, este is a *Molnár és gyermeke* népdrama kerül színpadra felére lezártított helyarárral.

„A Vigaszínházból. A *Vigaszínház* vasárnap, e hónap 8-án, két előadást tart. Délután a *Dr. Nebántavirág* előadást, amely még nagy vonzódást gyarorított, de a *Csodagyermek* szenzációs sikere folytán ezt előadásul nem volt kiűzhető. A *Dr. Nebántavirág* vasárnap 28-adszor kerül színpadra. A címszerepet *Góth Sándor* játssza. Este a *Csodagyermek*nek lesz 10-ik előadása.

„Népszínház. Vasárnap délután a *Gyimesi vadvirág* Géczy István híres népszínműve kerül újból a Népszínház műsorára *Blaha Lujza* vendéglételezésével Magdolna szerepében. Az előadás lezártított helyárak mellett tartatik meg s a nagy művésznő mellett részvesz az előadásban *Mária* szerepében *Kápolnay Irén*, *Imre* szerepét *Sivmai*, *Fábián Gyurkát* pedig *Pintér Imre*, a színház új tagja játssza.

„A kis kofa. A *Magyar Színház* eredeti darabjait sorát *Sztojanovics Jenő* és *Falk Rikárd* a *Kis kofa* című 3 felvonásos nagy operettjével nyitja meg. *Sztojanovics Jenő* a *Ninon*, a *Csárdás* és a *Kis molnárné* kiváló szerzője, aki hosszas hallgatás után először jut szóhoz ebben az operettben, nagyarányi zenei alkatával lép a közönség elé. Az operettet *Békési Ferenc* karmester tanítja be és *Rubos Árpád* rendezi. A címszerepet *Keleti Juliska*, a színház új énekesnője adja, a *Falk Rikárd* vídám meséjű szövegkönyvének komikus főszerepét, *Thespis színigazgatót* pedig *Sziklai Kornél*.

„Jótékony hangverseny. A budapesti II. kerületi *Közjótékonyági Egyesület* tölgy évi december hó 1-én a budai *Vigadó* nagyeremben a kerületi szegényei javára hangversenyt rendez. Közreműködők gyanánt a legfényesebb művészi nevek viselőit nyerte meg a bizottság, többek között *Cebrián Róza* grófnőt, *Huday Jenő* és *Durigo Ilona* dr. *Kasics Ozmanné* énekre, *Rákosi Viktor* humoros felolvasásra, *Juhász Aladár* zongoraművészt és még számos előkelő művészt. A hangverseny részletes műsora közelebb fog közzététetni.

„A Magyar Színházban a Tavaszi május huszonkettedik előadásán cserélték el szerepüket *Sziklai Kornél* és *Tollagi Adolt*. *Tollagi* játszotta ezúttal *Hollósi*, *Sziklai* pedig a *Pinó*. A kis epizódokból *Sziklai* elmés és eredeti karrikatúrát ösmint s minden szavát harsogó kacagás kíséret. Hasonlóan mulatságos és sikeres volt *Tollagi* alakítása is. A közönség sokat tapsolt.

„Az új londoni Gaetty-színház. A napokban nyitották meg *Londonban* az angol királyi pár jelenlétében az új *Gaetty-színházat*. A régi színház, amely lebonthatott, a londoni arisztokrácia legkedveltebb színháza volt s ehhez képest az új *Gaetty-színház* a legnagyobb fényűzéssel és kényelemmel épült. Az új színházat *Caryll* és *Monektonnak* az *orchidák* című operettjével nyitották meg.

Aranyvirág.

— A Királysínház megnyitó-előadása. —

Budapest, november 6.

A főváros legújabb színháza — immár hatodik a sorban — ma este megnyit. Megnyit minden ünnepies színháznyitásoknál már szinte sablonossá vált formások nélkül, egyenesen rátréve a munkára. Egy új színháznak a legelső színpadnyitását mindössze az jelezte, hogy a függöny felgördülését megelőzőleg *Beithy László*, a *Királysínház* igazgatója, megjelent a lámpák elé és egyszerű, de boncsórteljes szavakkal a magyar szó, a magyar dal és a magyar művészet nevében isten áldását kérte a munkára, melynek az új színház neki indul és a közönség szeretetére, amely e munkát istápolni hivatva van.

Ami ünnepiesség a megnyitó-előadásban volt, azt az új színház nézőtere nyújtotta. A budapesti közönség elite-je töltötte meg a nézőteret, melynek részletes leírását már adtuk, s amely a villamos lámpák ragyogó fényében is keretül szolgálva a divatos színek egész tarkaságában pompázó hölgyeknek s a frakkos, szmokingos uraknak, egy igazi világvárosi színháznak a benyomását kellette.

Beithy László rövid beiskuztató beszédét rokonszenves tapsok fogadták, amelyek erősen megüváltak, mikor *Kont József* karmester, akit a zenekar tussal fogadtak, megjelent a karmesteri emelvényen. Csak a hosszasan zúgó tapsok elosendesülte után nyulhatott, anyai színházi diadalt vezényelt, dicsőséges karmesteri pálcájához és jelt adott a *Királysínház* megnyitó darabjának, az *Aranyvirág* operettnek a megkezdésére.

A *Bob herceg* szerzői trifoliumából csak kettő, *Huska Jenő* és *Martos Ferenc* maradt együtt. Az *Aranyvirág* szövegírója, *Martos Ferenc*, ezúttal kevesebb invencióval és kevesebb eredetiséggel dolgozott, de megmaradt azon a tisztas írói színvonalon, mely ezt a finom ízelési fiatal irót minden munkájában jellemzi. Nápoly két ege aló röpött ezúttal s egy szerelmes lazzaroni-történetet dolgozott fel s talán éppen ezért nem bírt szabadulni a sablonosság béklyójából. Istenem, anyai szerelmes lazzaroni-történetet

írtak és daloklak már össze s a legtöbbje annyira hasonlatos egymáshoz.

Az új operett lazzaroni-párja *Beppo* és *Aranyvirág*, a nápolyi táncosleány. Szeretik egymást s nem kelhetnek egybe a szegénységük miatt. Ugyanakkor érkezik Nápolyba egy amerikai milliommis jegyvesztő, *Stone Ellen* és *Gould Harry*, akiket *Spleen* terbe nyom s amint ezt már a *Szegény Jonathán*ban s már egybeült is sokszor láttuk, a milliommis vagyoniok ura megírlyli a szegénység rongyjait s szabad életét. A milliommis amerikai leány rubát cserél *Aranyvirággal* s *Beppo* kedvéért beáll táncosleánynak, *Aranyvirág* pedig a milliók pompájába és fényébe kerül A történet végét önkönnyen kitalálhatják. A két koldus szerelmes végül mégis csak egymás karjába vágyik vissza, az amerikai lady pedig visszavitorlázik fölegényével Amerikába.

Az *Aranyvirág* librettistájának invenciója vékonyan fonogatta a mese szálát s ugyszólván egészen az angol operettek mintájára dolgozott. Inkább a táncokra és a színes felvonulásokra vetett súlyt, mint a cselekményre. Csakis a szépen megkonstruált, fordultatos és sok poétikus helyzetben bővelkedő finálékban találjuk nyomát drámairói vénájának.

Az *Aranyvirág* szövegkönyvének is a fináléi az erősségei; s darab többi részét jelentéktelen epizódikus dolgok töltik be, melyek hol lekötik, hol pedig nem kötik le a közönség érdeklődését.

Az *Aranyvirág*-nak a zenei része az erősebbik. *Huska Jenő*, a *Bob herceg* burokban született zeneszerzője, ebben az új operettben finom, előkelő ízelési muzsikusknak mutatta meg magát. Az operett ugyszólván szakadatlan láncra az édes és lágy melódiáknak. Valóságos hajtóvadászat ez a melódiák után, s ki ne tévedt volna a vadászat hevében — idegen vadászterületekre. Anyai bizonyos, hogy ezek a melódiák egytől-egytig belopják magukat a fülbe s a gyors népszerűség fogja őket rövid időn szárnyukra emelni. *Beppo* és *Aranyvirág* szerelmi kettőse, *Aranyvirág* és *Harry* magyaros *Cake-Walk*-ja csakhamar népszerűvé lesznek.

Előadás, rendezés és kiállítás mintaszerű volt. Új színház talán még soha és sehol nem lépett ki olyan teljesen készen, mint ahogy ezt a *Királysínház* ma este megcselkedte. Igazán akárcsak *Minerva* Jupiter tejéből s sine ira et studio kilehet mondani, hogy az új színház mindjárt a mai első estén egy nagystíliú s a legkiválóbb művészi színvonalon álló operett-színháznak bizonyult.

A szereplőkről szólva, a tradíciók szent operettjogánál fogva a színház „star”-jának illik adnunk az elsőbbséget s így mindenekelőtt *Fedák Sáriról* szölvünk. Szubretkvalitásai annyira ismeretesek, hogy fölösleges ismertetniük; mísem vesztett ezekből. Ugyanaz a szilaj temperamentum, aki volt s a plasztikának ugyanazokkal a mesteri hatásaival dolgozik, amelyeknek nevezetes sikereit köszönhetjük eddig. Ez a siker ma is hűségesen melléje állott s újra halhatta a zajos tapsok zenéjét, melyeket füle megszokott. Toilette-jei mesésen szépek.

Sajnos, csak röviden írhatunk már az új színháznak három kiváló akvizíciójáról: *Szamosi Elzáról*, *Ferencai Károlyról* és *Vécsey Gézárol*. Mindenekelőtt *Ferencciről* kell szölvünk, akire sokan emlékezhetnek még a *Magyar Színház* ensemble-jából, ahol három évvel ezelőt még szerényebb szerepkörben mozgott, bár akkor is elsőrangú művész volt már. A *Királysínház* igazgatójának egyenesen köszönetet mondunk, amiért ezt a ragyogó, fiatal színész-geniét visszahozta a főváros operett-színpadára, amelyen nemcsak a legelső lesz az első közt. A mi kedvesség, báj, szeretetreméltóság, humor és finomság csak lehet egy operett-komikusban, az mind egyesül ebben az oly ifjú s máris nagy művészen, aki ma este — szerepének előírása szerint, — még utólrhetetlenül groteszk s e mellett elégans táncművészenk is bizonyult. *Ferenccy* egyenes meglepetést keltett a közönségben és sikere szenzációs volt. Második felvonásbeli kupléját, — a legjobb és legütetesebb operett-kuplé, melyet eddig hallottunk, — alig győzte ismételni.

Szamosi Elza elsőrangú énekesnő és a legmeyerőbb színpadi jelenség. Sikere különösen a harmadik felvonásban volt nagy, amelyben háromszor kellett megismételnie betét-dalát. *Vécsey* (*Beppo*) szintén a legjobb akvizíciók közé tartozik. Végre egy igazi szép férfhang az operett-színpadon! Játéka egyszerű, nemes s kétségtelenül az új színház oszlopos tagja lesz. Mint jó ismerőt üdvözöljük *Gyöngyit*, aki az ő elővílhetetlen humorával játszott egy poptázó herceget. Kitűnő epizodisták voltak: *Cseh* (*John*), *Körmeny* (*logadó*) és *Gabányi*.

A közönség az ujdonságot tetszéssel fogadta s az estén sűrűn váltották egymást a tapsok és ismétlések. A szereplőket és a szövegírókat sokszor hívták. Végül — fölösleges tán mondanunk is — a zenekar *Kont* vezérlése alatt, remekelt.

SPORT

„Alagi versenyzék. A két napos novemberi meetinget holnap kezdik meg az alagi versenypályán. A nevezések egy mennyiség, mint minőség tekintetében kitűnőek. A reális mezőnyök talán restaurálják majd a sok letört játékos pénztárcáját. A holnapi versenyzékben ezek a tipjeink:

- I. *Hamis* — *Dávid-istálló*.
- II. *Petánovits-istálló* — *Pátrány*.
- III. *Nyájas* — *Jaelló*.
- IV. *Orsich-istálló* — *Agnes*.
- V. *Robber* — *Mravik-istálló*.
- VI. *Bordereau* — *Caserta*.

„Bécsi lovasversenyzék. Bécsben holnap tartják az idei szezon utolsóelőtti versenyeit. Az egyhangos programnak csak egy érdekese száma van: az a 8000 koronával teljesített handicap, melyben a meeting „peches” díjazóit állítják start elé. Jelöltjeink ezek:

- I. *Santov* — *Rosemontag*.
- II. *Machiavell* — *Funiculi-Funicula*.
- III. *Tolmács* — *Ugyanaz*.
- IV. *Ezaz* — *Rothal Express*.
- V. *András* — *Gloria*.
- VI. *Testa* — *Gomb*.
- VII. *Gedacht* — *Jovore*.

TÖRVÉNYSZÉK

§§ Az ügyvédek hivatalos közlönye. A budapesti ügyvédi kamara, hogy leentartisa s mentő szorosabbra fogja az érintkezést a kartársak között s hogy a kartársak tudomást azerezenek a kamara belételeiről, működéséről, dr. *Bihari Mór* indítványára a mai választmány ülésben elhatározta, hogy 1904. évi január 1-től kezdve hivatalos közlönyt fog kiadni, amely magában foglalja a választmányi munkáról kimagaslóbb mozzanatait, az igazságügyminisztériumhoz s a hatóságokhoz intézett felterjesztéseket, az ezekre érkező válaszokat, a közérdeklő bizottságnak a törvény előkészítése körül kifejtett munkálatait s előadományi tervezeiteit s végül a fegyelmi judikatúrának közérdeklő részeit. A lap tartalmának részleteiben megállapítására, valamint a jelelés szerkesztő megválasztására a választmány bizottságot küldött ki, amely a legközelebbi ülésben jelentését már meg is teszi.

§§ Wallburg báró születési bizonyítványa. Néhai Ernő főherceg fiát, báró *Wallburg* Ernőt tudvalevőleg azzal vádolják, hogy meghamisította a laibachi anyakönyvet, mely származása titkát őrizte. Az anyakönyvben ugyanis állítólag törvénytelen származásúnak volt beiktatva, a hamisított törzslap szerint pedig báró *Wallburg* a néhai főhercegnek *Studits* Laurával kötött morganatikus házasságából, tehát törvényes házasságából született. A laibachi törvényték, amely ebben az ügyben az eljárást megindította, báró *Wallburg* kiadatlását kérte, az igazságügyminiszter megállapította, hogy báró *Wallburg* magyar honos, s megtagadta a kiadatlását. Így került az ügy a budapesti büntetőbírószékbe, mely sokáig vizsgálati fogságban tartotta a királyi vérből való vádlottat, s csak akkor bocsátotta szabadon, amikor a vizsgálatot befejezte. Ma a vádatanás foglalkozott a *Wallburg* esetével *Czárán István* táblai bírő elnöklésével. A vádatanás *Geszi* Andor királyi ügyész képviselte. A vádatanás nem hozott vádatározatot, hanem elrendelte a vizsgálatot abban az irányban, hogy *Wallburg* nem-e követett el csalást.

§§ A hevesi gyerek. A pestvidéki törvényték esküdtbírósga ma mondott ítélet *Bogdán* János tatárszentgyörgyi vincellér fölött, aki turkós bottal agyonverte *Baracs* István *Marci* Sándor bérsegződés és dr. *Hets* Béla védelme után büncsnek mondoták ki *Bogdán* Jánost az erős felindulásban elkövetett számdékos emberölés büntetében s ezért a törvényt alkalmazó bíróság a vádlottat 8 évi fegyházra ítélte. A védő és vádlott semmiségi panaszszal éltek.

§§ Sikasztó végrehajtó. Nagyon meglepőket magáról *Ladányi György* budapesti királyi bíróság végrehajtó. Tavaly július elsején nagy anyagi zavarban volt a végrehajtó, aki pénzükcsont hajszolt; de míg a pénz megszerezte, addig néhány végrehajtó pénzét saját céljaira használta fel. Így megtörtött a *Pesti Viktória* gőzmalom javára árverésen befolyt 987 koronáját, *Gencsy Elemér* javára befolyt 843 koronát és özv. *Tüttösné* számára lefizetett 29 koronát. Ez ősszekeget nem helyezte letétre, hanem hamis jelentést adott be feleslet hatóságának, mintha az ősszekek be sem folytak volna. Végre azonban a *Viktória* gőzmalom ügyvéde felelősségre vonta *Ladányit*, aki ellen a fegyelmi és később a bünvádi eljárást megindították *Ladányi* ellen, — bár az okozott kárt megtérítette, — az ügyesség vádat emelt hivatali sikasztás büntetése miatt, de a törvényték felmentette a vád és következményei alól, gondatlan mulasztásának jelentve ki tettét. Ma tárgyalta a királyi tábla dr. *Bucz* Lajos előadásában az ügyesség felelősségét a tábla bíróságnak mondta ki *Ladányi György* végrehajtót a hivatalos sikasztás vétségében s egyhávi fegyházra s állásának elvesztésére ítélte.

A főkapitány sajtópanaszja.

Budapest, november 6.

Pecher Frigyes volt államrendőrségi hivatal-tisztet másfél évvel ezelőtt többrendbeli hivatali szabálytalanság elkövetése miatt a főkapitány hivatalvesztésre ítélte a fegyelmi eljárás befejezése után. Ezt az ítéletet a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányra, valamint harmadfokban a belügyminiszter is helyben hagyta. — **Pecher** ezt a súlyos ítéletet **Rudnay Béla** főkapitány gyűlésének tudta be s e meggyőződésének nemcsak szóval, de több ízben írásban is kifejezést adott. Midőn az ítélet jogerős lett, beadványt intézett kéztében is a belügyminiszterhez, akitől ügyének újraelvételét kérte. E beadványokban azt írta, hogy **Rudnay Béla** pusztán személyes gyűlölség alapján indította meg ellene a fegyelmi eljárást és a hivatalvesztésre szóló ítéletet erőszakos módon vitte keresztül. Egy másik beadványban pedig azt állította, hogy **Rudnay Béla** gyűlölete miatt indított meg ellene a fegyelmi eljárást. Ez a gyűlölet és bosszúérzet a főkapitány határozatának minden betűjében kifejezésre jut. Általa úgy gyártanak az erkölcsi halottak, mikor a bíró a maga óriási hatalmával visszaél és a törvényt rájárára feszíti. E kifejezések miatt a főkapitány felhatalmazására a királyi ügyészség nyilvános rágalmazás miatt vonta próbára **Pecher Frigyes**.

Ma tárgyalta ezt az ügyet a büntetőtörvényszék **Oláh** bíró elnöksége alatt. A tárgyaláson a vádlott kijelentette, hogy nem érzi magát bűnösnek s kérte, hogy a bíróság védőjének dr. **Nessi Páns** megérkezéséig ügyessze fel a tárgyalást. Ezt a kérelmet azonban a bíróság elutasította s a tárgyalás folytatását rendelte el.

— Öntől már kérdeztem az előbb, megértette-e a vádat, erre nyilatkozott is. Most azt kérdezem, miért állította ön az inkriminált kifejezéseket a főkapitányról?

— Nagyon izgatott voltam, mikor ezeket írtam. Nekem nem volt szándékomban akkor sem s most sincsen szándékomban a főkapitány urat megrágalmazni. Én a belügyminiszterhez intézett beadványaimban fegyelmi feljelentést tettem **Rudnay** ur ellen. Hogy a belügyminiszter a feljelentésre nem rendelte el a fegyelmi vizsgálatot a főkapitány ellen, arról én nem tehetek.

— Ha önt **Rudnay** főkapitány el is ítélte hivatalvesztésre — amint ön állítja hivatalos gyűlésiből — ezt az ítéletet még másik két fórum: a közigazgatási hatóság fegyelmi választmányra, mint másodfokú, és a belügyminiszter, mint harmadfokú fórum is felbírálta. Ha most már ön ártatlan lett volna, akít **Rudnay** főkapitány merő bosszúból ítél el, ezek bizonyára nem hagyták volna helyben a hivatalvesztésre szóló ítéletet.

— De kérom, a másodfórum előtt megjelent ügyem tárgyalásakor **Rudnay** ur, aki ott egyszemélyben vádlóm és bíróm is volt.

— A főkapitány jogában áll a fegyelmi választmány ülésén megjelenni.

— Én azt hiszem tekintetes törvényszék, hogy ez a gyűlölet abból is kitérszik, hogy én ellenem **Rudnay** csak írásokkal telített indoklással tudta kimondani a hivatalvesztésre szóló ítéletet, pedig én se nem loptam, se nem csaltam. Sőt még nem is zsaroltam. Azok ellen pedig, akik loptak, sikkasztottak, oszlattak és zsaroltak, még csak fegyelmit sem indítottak. Ezek vagy végkielégítéssel bocsátattak el, vagy pedig még most is huznak penziót. Eseteket tudok magnevezni, hogy ez így van.

— Hagyja, ez nem tartozik ide. Ezután az inkriminált két miniszteri beadványt olvastatta fel egész terjedelmében az elnök.

— Ezt a személyes gyűlölet szót hogyan érte ön? Mint magánéleti vonatkozású-e, vagy pedig mint hivatali életre vonatkozó értelmű?

— A hivatalos életre vonatkozta.

— Mielőtt itt tovább kérdezném, hányszor volt önnek fegyelmitje?

— Először 1898. évben rosszalásra lettem ítélve, másodszor ugyanazon évben 50 forint pénzbüntetéssel sújtattam s most harmadszor hivatalvesztésre ítélték.

— Mi oka lett volna a főkapitánynak önt hivatalos minőségében gyűlölni?

Volt oka elég. Első ok az volt, hogy ő kinevezett egy díjnyertes rendőrségi, aki 9 évi fegyházát ült. Én bevitem ezen díjnyokra vonatkozó törzskönyvi nyilvántartási lapot és fényképet a főkapitány urhoz, de ő ridegen elutasított vele. Később **Farkas** tanácsos mondott olyasmit, hogy minek ártottam én bele az ügybe magamat. Továbbá azért is gyűlölt, mert egy ízben, mikor a főkapitányság épületében **Rudnay** ur bált rendezett, ezt mi azzal a megjegyzéssel kísértük, hogy ez még sem járja a hivatalos helyiségben tanonculatásokat rendezni. Azután jött a Kovács-féle röpírát, mely nemcsak **Bérczi** kapitányt támogatta, hanem magát a főkapitány urat is s ő még sem indított sajtóport Kovács ellen, hanem meglegedett bocsánatkéréssel s Kovács repülő orfeumot s két bércsosi számot kapott jutalmul. Végül nem áll jogában a főkapitánynak közrendőröket elvonnai a hivatalos szolgálatól, s privát fogatának bakjára felültetni. — Mindezeket nemcsak én, hanem a többi tisztviselő is beszéd tárgyává tettük s megjegyzéseket fűztünk ezen dolgokhoz.

— Gondolja ön, hogy a főkapitány megtudta az ön megjegyzéseit?

— Azt hiszem igen, Következett **Rudnay Béla** főkapitány kihallgatása. A főkapitány elmondta, hogy ő sem most, sem soha

gyűlölettel nem viseltett a vádlott iránt. Vele is úgy bánt, mint a többi alantasaival, szigorúan, igazságosan, részrehajlatlanul.

— Mi indította méltóságod, hogy felhatalmazást adjon az ügyészségnek e pör megindítására.

— A vádlott ellen, mint hivataliszt ellen, sokszor merült fel panasz, mikor még a nyilvántartó hivatalban volt, úgy hogy kénytelen voltam őt áthelyezni a IX. kerületbe. Innen is sok panasz érkezett be ellene, úgy, hogy a fegyelmit meg kellett indíttatnom.

— A vádlott azt állítja, hogy méltóságod személyes gyűlölettel van eltelve irányában?

— Ez nem áll.

— Ez állításának igazolására felhozta, hogy egy fegyházviselt díjnyokot nevezett ki.

— Erre emlékeztem, de én, mikor megtudtam ennek az embernek előéletét, nyomban elbocsátottam.

— Azt is felhozta a vádlott, hogy a hivatalos helyiségben tanonculatást rendezett méltóságod.

— Ez igaz. Volt ott egy nagy terem üresen, ebben adtam egy estélyt, de ebből a hivatalra semmi hátrány sem hárujt. Ezért különben a felelősséget mindenkor elvállalom.

— Továbbá azt állítja, hogy rendőröket használt privát céljaira.

— Erre egy belügyminiszteri rendelet feljogosít.

— Mindezeket a vádlott azért hozta fel, hogy ezekre tett megjegyzései, kritikái miatt lett méltóságod neki gyűlöljő.

— Sohasem tudtam, hogy ő valaha ezekre megjegyzéseket vagy kritikát gyakorolt volna. Azt is kijelentetem, hogy sem a II-od, sem a III-ad fórum nem foglalt a vádlott fegyelmi ügyének elintézésébe. Haraggal nem viseltettem a vádlott iránt, mit azzal is tanúsíthatok, hogy most is kész vagyok megbocsátani a vádlottnak.

Pecher Frigyes vádlott azonban ezeidig nem volt hajlandó a bocsánatkérésre s csak akkor kért bocsánatot, mikor a bíróság már visszavonult. A főkapitány erre kijelentette, hogy részéről nem kívánja a vádlott megbüntetését, de dr. **Daróczy** királyi ügyész fenntartotta vádját s kérte az elítélést. A törvényszék bűnösnek mondotta ki **Pecher Frigyes** vádlottat a nyilvános rágalmazás vétségében s ezért 20 korona fő- és 10 korona mellékpénzbüntetésre ítélte. Az ítélet jogerős.

Nyilttér.

Med. Dr. Brünauer Ferenc

száj- és fogorvos

lakik novemb. 1-től: Teréz-körút 18. I. emelet.

Rohitsi „Styriaforrás” gyógyviz

Gyomordaganat és görccsök, **Bright-féle** vesegyulladás, **Orvosilag ajánlva!**

Gége- és torokkatarrhus, Gyomor- és bél-katarrhus, **Hugycsöbetegségek, Cukorbetegségek,**

Kitűnő gyógy-eredmények! Kemény székelés, **Májbetegségek ellen.**

Főraktár Magyarország részére: **Hoffmann Józsefnél, Budapest, Báthory-utca 8.**

Szomorodott szívvel jelentjük, hogy

Salamon Ödön

iró

rövid szenvedés után, 41 éves korában ma délután 3 órakor elhunyt.

A megdolgoztat vasárnap délután 2 órakor kiserjúk örök nyugalomra a kerepesi-úti temető halottas házából.

Budapest, 1903. november 6.

A gyászoló család.

Ovja az egészségét!

Ezeréni több kiváló orvos ajánlja!

Arjgyszék kivánatva mindenható díjmentesen küldeti. Vidékre 25 vagy 50 üveges ládák; a invardiját oda és az üres üvegekért vissza fizeti a

SZT. LUKÁCSFÜRDŐ KUTVÁLLALAT BUDÁN

(Az e rovat alatt közöltéknek sem tartalmáért, sem alakjéért nem felelős a szerkesztőség.)

SOMATOSE

(eláldó húsfelhénye)

orvosi szaktekintélyek véleménye szerint „tápkészítmények ideálja” betegeknek és gyengéknek.

Idegeket és izmokat erősíti.

Gyógyszerárakban és gyógyszerkereskedésekben.

TÁVIRATOK

Bécs, november 6. Ő felsége ma délután az **Imperial** szállóba ment és miután **György** herceget, **Kréta** kórmányzóját nem érte ott, leadta névjegyet.

Bécs, november 6. Ma délután ünnepiesen átszállították az 1820-ban elhunyt **Smola** tüzértábornok, a **Mária Terézia**-rend vitézének holttestét a **Bécs** városa által felajánlott dísz sírhelyre. **Kropatschek** tüzérségi felügyelő lendületes beszédben vázolta **Smola** dicső tetteiben gazdag életét, és **Luiger** polgármester hazafias beszédben átvette a síremléket a város őrizetébe.

Magyarország ellen.

Grác, november 6. A tartománygyűlésen előterjesztették a politikai bizottság jelentését a Magyarországra kivinduló cukor pótlételeké tárgyában. A bizottság ezt indítványozza: A stájerországi tartománygyűlés a leghatározottabban tiltakozik a pótlételek behozatala ellen és kijelenti, hogy Magyarországnak ez a követelése összeegyeztethetetlen a fennálló vám-közösséggel egy, hogy Magyarország preponderanciájának ez a mélyen sajnálatos tünete okot szolgáltat arra, hogy a **Reichsrath**ban képviselt királyságoknak és országoknak Magyarországtól való teljes elválása kívánatosnak tűnjék fel.

A Loi Falloux ellen.

Páris, november 6. A szenátusban folytatták a **Loi Falloux** eltörlésére vonatkozó vitát. Több szóznoknak válaszulva, **Chaumié** közoktatásiügyi miniszter azt válaszolta, hogy ezt a törvényt el kell törölni, de annak helyébe az oktatás valódi szabadságának uralmát kell behozni. A miniszter ellene nyilatkozott az állami közoktatási monopóliumnak és kimutatta, hogy mily előnyei vannak a kormányjavaslatnak, mely az oktatás szabadságának teljes; megóvása mellett, biztosítja a szabad intézetek ellenőrzését és a felügyeletet. (Tettség.) Ezután az ülést berekesztették.

A rémlátó franciák.

Páris, november 6. **Fonény** helység mellett ma délelőtt egy léghajó szállott le, amelyben négyen ültek, köztük egy porosz galogsági százasos. A lakosság közt nagy izgatottság támadt és szájról-szára járt a hír, hogy a léghajósok német kémek. A rendőrbiztosnak a kapitány **Aberon** Hugó gyanút mutatkozott be és elmondotta, hogy négy társával **Düsseldoriban** szállott föl s nem szándékosan ereszkedtek le francia földön. Hogy a tüntetésnek elejét vegye, po gári rubát ütött magára a porosz kapitány és a társaság este vona'on visszautazott **Düsseldoriba**.

A finnek kérvénye.

Majna-Frankfurt, november 6. A **Frankfurter Zeitung** nap jelentik **Darmstadt**-ból, hogy az országból kiutasított finnek képviselői **Miklós** cárnál kihallgatást akartak kieszközölni, hogy neki egy kérvényt átadjanak, amelyben az alulírottak meg akarták világitani a mostani orosz kormányának a finnekkel szemben ügött politikáját és amely kérvénynek a tartalma **Plehve** belügyminiszter ellen irányul. A kihallgatás nem adatott meg a kérvényezőknél, de **Miklós** cár hírszerint a kérvényt ellogadta.

Közgazdasági táviratok.

Bécs, november 6. A petroleumpiacon a forgalom néhány nap óta nagyon élénk és az árak jelentékenyen emelkedtek. **Galíciai** **Standart** **Witert** 33½—39-et fizetnek azonnal való szállításra helyből, holott a hivatalos árfolyam 37½.

Bécs, november 6. (A **Budapesti Napló** telefonjelentése.) Eladottok **buza**, tiszavideki: 8.35—8.80 K. marosi 8.30—8.55 K., bányási 7.80—8.35, déli vasuti 7.95—8.35 K., rozs, tót-felvidéki: 6.85—7.— K., pest-megyei 6.75—6.95 K., déli vasutment 6.65—6.80, magyar tengeri: régi 6.50—6.70, új 6.45—6.70 K., magyar zab: 5.60—6.10 K., válogatott 6.60 K.

New-York, november 6. (Törvényössze.) (Zárult.) **Gyapot:** New-Yorkban helyben 11.05 (10.85), Nov-re 10.80 (10.60), Februárra 10.85 (10.57). **New-Orleansban** helyben 10.½ (10.½). — **Petroleum:** **Stand white** New-Yorkban 9.30 (9.30). **Stand white** Philadelphiában 9.25 (9.25). **Raffined in Cases** 12.— (12.—). **Credit Balances at Oil City** 1.77 (1.77). — **Zeir:** **Western steam** 7.45 (7.45). **Rohe és Brothers** 7.60 (7.70). —

Tengeri irányzata állandó. — Decem. 51. 1/4 (51. —). — Márc. —. — (—). — Májusra 49 1/2 (49. 1/2). — Buza irányzata szilárd. — Piroz órák helyben 86 1/2 (86. 1/2). — Dec. — 86. 1/4 (86. 1/4). — Márc. —. — (—). — Májusra 82. 1/4 (82. 1/4). — Júliusra —. — (—). — Gabona szállítási díja Liverpoolba 1. 1/4 (1. 1/4). — Kávé: íár Rio 7. sz. 6. 1/2 (6. 1/2). — Nov. — 5.60 (5.60). Február 5.85 (5.85). — László: Spring Wheat clears 3.65 (3.65). Cukor: (8. 1/10 — 8. 1/10). Ón: 25.25 — 25.40 (25.45 — 25.65). Rész: 13.75 — 14. — (14. —. —. —). (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

Chicago, november 6 (Terményföldes.) (Zárójel.) Buza irányzata szilárd. Dec. — 78. 1/4 (78. 1/4). Márciusra —. — (—). — Tengeri irányzata állandó. Decem. — 44. 1/2 (44. 1/2). — Zár: Január 6.75 (6.9. 1/2). Májusra 6.75 (6.95). — Szalonna snort clear 0. — (7.87). — Sertés: Január 10.05 (11.17). — (A zárójelben lévő számok a tegnapi árakat jelzik.)

KÜLÖNFÉLÉK

— A gazdag nők öngyilkos klubja. Amerikában nem szokatlan dolog hogy a szegényebb osztály férfitagjai titokban öngyilkos klubot alakítsanak. hogy ilyen módon vessék el maguktól megunt életüket. A nők azonban még Amerikában se gondoltak eddig ilyen klub alakítására. San-Francisko az első amerikai város, ahol az első női öngyilkos-klubot feloldották. San-Francisko városában a napokban miss Izabella Clark, az elhunyt Clark milliárdosnak leánya és örökös öngyilkosságot követett el, olyan módon, hogy szobájába zárkózott, a gázvezető csőt kinyitotta és megfulladt. Az öngyilkos miss papirjai közt megtalálják egy öngyilkos klub alapszabályait. és a következő napon megmérgezte magát miss Odelina Waldor, aki barátnője volt miss Clarknak, és huszonnégy óra múlva egy harmadik hölgy, miss Hertha, aki szintén barátnője volt az előbbi kettőnek, a tengerbe ölte magát. Mind a három miss valószínűleg egy öngyilkos klub tagja volt és öngyilkosságuk összeütközésben volt az öngyilkos-klub megtalált alapszabályaival és mivel mind a bármán gazdagok voltak, azt hiszik a san-franciskóiak, hogy az öngyilkos klubok csak gazdag nők voltak a tagjai. A hatóság természetesen igyekszik kinyomozni a többi klubtagokat is, akik tekintve gazdag voltak, minden valószínűség szerint örültek házába kerülnek.

— Elajándékozott hegy. Az ó-kor és középkor hatalmas fejedelmei olyan gazdagok voltak hogy ajándékul vagy zálogul országokat, tartományokat, uradalmakat adományozhattak. Ma már ninosenek ilyen kellemes helyzetben az uralkodók. Az az idő elmúlt már, hogy szép asszony csókjáért uradalmat is adtak és az újabb kor férfainak udvariassága a

hölgyekkel szemben ma legfeljebb virágban, ékszerben vagy csekkokban nyilvánul. A rég letűnt idők emlékeit idézte fel most egy kaukázusi herceg ajándéka. A kaukázusi hegység legmagasabb csúcsára néhány hónappal ezelőt egy Ficker nevű német kisasszony szállt fel apró lábaival. A merész vállalkozás annyira elragadta a hegy urát, Tartachan Dadaschkeliani herceget, hogy s 4938 méter magasságra Uschba hegyet minden arra vonatkozó joggal együtt a kisasszonynak ajándékozta.

— Miért vándorolnak a madarak? A madarak vándorlásról érdekes adatokat gyűjtött Sebsohm angol természettudós. Amerika és Európa különféle helyein fölállított világító-tornyok óreinke tapasztalatai szedte össze s ezt kiegészítette a maga megfigyelésével, amelyet Helgolandban és Észak-Ázsiában, a Pecsora vidékén tett. Sebsohm szerint a madarakat sohasem a meleg vagy a hideg készíti a más égalj alá való vonásra, hanem az eledel megfogyatkozása. A fecskek is azért mennek el tőlünk őszszel, mert a napi táplálékul szolgáló bogarak világa nagyon is megfogyatkozik. A szibériai partokon a tundrákat lepik el az otthonos madarak, mert bármint hideg legyen is, várják a jég megrepedését, amikor a bogarak lárváinak milliárdnyi tömege kerül napfényre. A délvidekekre való vándorlásnak a költési vágy sem az oka, mert jóformán valamennyi madár ott költ, ahol állandóan tartózkodik, azaz a hidegebb vidéken, tájékon. A vándorlás idejét az időjárás és a szél is befolyásolja. Rossz időben a madarak parton vagy szigeten várják a vihar elmúlását. Sohasem mennek szél irányában, szél ellen is csak néha s legjobban szeretik, ha a szél oldalt éri őket. Általában nagyon magasán száll a vándormadar s a pihenőhelyére hirtelen, megdondolás nélkül csap le. Az alattuk lévő talajt, bármily magas repüljenek is, folyton figyelik, amit már az is bizonyít, hogy borús éjszakán jobban közelednek a földhöz. Sok madárnak mindegy, akár nappal, akár éjjel vándorol, más faj meg csak sötétben szeret utazni.

KÖZGAZDASÁG

Ipar és kereskedelem.

— Az Országos Iparügyiület ipartestületi és kézműipari szakosztályai tegnap délután Thék Endre elnökölte alatt ülést tartottak. Gelleri Mór igazgató tett jelentést az ipartörvény módosítási munkálatainak jelen stádiumáról, amely a kereskedelmi miniszteriumban Szterényi József vezetés alatt működő kódifikáló osztályban most folyik. A jelentést az szakosztályok élénk megelégedéssel vették tudomásul. Ezután Thék Endre terjesztette elő a kereskedelmi miniszter felhívására megszerkesztett előadói javaslatát a kézműipar-szobrászat képzéséhez kötése tárgyában. A

kelmefestők és vegytisztítók kérelmét a vegytisztító iparnak a képzéséhez kötött iparok közé sorozása iránt Szterényi Ferenc fogalmazó ismerette, akinek a kérelmet elutasító javaslatát a szakosztály egyhangulag elfogadta. Ezután Dr. Soltész Adóti titkár terjesztette elő a Magyar Országos Pincéregyesület beadványát a vendéglős-, szállodás- és kávéipari segédzemélyzet alkalmazásának hatósági engedélyhez kötése tárgyában. A beadvány esetelői azokat a bajokat, amelyek a pincéri karba belatokolódott hivatalnokok úgy erkölcsi, mint képzettségügyi tekintetben okoznak és a bajok elhárítása végett kéri a pincéregyesület, hogy a segédzemélyzet, azok kivételével, akik a közönséggel közvetlenül nem érintkeznek, esetelőre csak hatósági engedélyvel legyen alkalmazható. Az előadó a kérelmet teljesítését nem javasolta, hanem azt az indítványt terjesztette elő hogy a vendéglős-, szállodás és kávéipari képzéshez kötése legalkalmasabb útja a bajok orvoslásának és az csak az ipartörvény módosítása keretében lesz megvalósítható. A képzés kimondása iránt újból tegyenek lépéseket az illetékes fórumnál. A szakosztály az indítványt Guck Frigyes, Németh Antal és Kalmár Fábán felszólafta után elfogadta Gelleri Mór ama kiegészítő javaslatával együtt, hogy az Iparügyiületnek az ipartörvény módosítása ügyében tartandó ankétán megjelenő kiküldöttei ez álláspontot képviselőre felkérésnek. Dr. Décsi Sárul fogalmazó előterjesztette a kereskedelmi miniszter leiratát az egyesületnek a cipőkkel és papucsokkal a főváros területén való házálása ellátása iránt tett felterjesztésére. A leiratban a miniszter értesítette az egyesületet, hogy Budapesten lábbelivel egyáltalán nem lehet házani s így a felvidéki házálásokkal szemben sem kell külön intézkedés. Amennyiben e leirat dacára sem találnának védelmet az érdekeltek az elsőfokú iparhatóságoknál e visszaélések ellen, a konstatált esetek kapcsán az egyesület újból lépéseket fog tenni a bajok orvoslása végett. Gelleri Mór igazgató figyelemzettette a szakosztályokat az iparhatósági megbízottak december hó 20-ára kitűzött választására és indítványra elbátorították, hogy ismétellen kéri fogják-e választásoknak karácsony betetől más, a kalmarsabb időpontra való áthelyezését. Végül Klemens Sándor jelentette be értelem gyanúnt, hogy a most lefolyt sültopári kongresszuson a budapesti kereskedelmi és iparkamara nem képviseltette magát. Az ennek megnyugtató választás a felszólaló tudomásul vette. Borosky Soma előterjesztése a székely fiuk elhelyezésének ügyét a jövő őrésre tűzték ki.

— Borjuyvásár. 1903. évi november hó 6-án. (A budapesti marhavásártéri vásár-pénztár részvénnyársaságától.) Felhajtás. Belöldi élő borju 218 drb, leölt borju 7 db, bécsi borju — db, — db, — db, növendékmarha — darab, bárány élő — darab, leölt bárány — darab, — Arjegyzések. — Belöldi élő borju I. rendű 80—108 l-ig, kivétele 110 l. II. rendű élő borjuékrt 72—88 l-ig, I. kilónként, leölt borju I. r. 120 — l-ig, II. r. — l-46l — l-ig, kivét. l. kilónként, levonás nélkül. Rugótt borjuékrt 40—64 l-ig. Növendékmarha — l-től 54 l-ig, I. r. — l-ig, középminőségű — l-ig, alárendelt — l-ig, I. k.-kint. Bárány élő —, —, —, k., leölt bárány —, —, —, k., kivételesen ár — k-ig páronként. — Irányzat élénkünt, az árak 4—6 fillérel kg.-kint javultak.

— Sertéskonzumvásár. (A székesfővárosi sertésvásár és közvágóhid intézősége.) November 6-án. Felhajtás: Zsírterest, nygmint őrög I. rendű — kilogrammon felül — darab, II. rendű 280—350 kilo-

REGÉNY

Egy férj regénye

Irta: SALVATORE FARINA

(15)

Volt azokban a viszonyokban, amelyekkel ezzel az emberrel kötöttem valami, ami a megszokott barátság szabályai alá nem volt vonható; a miénk is különbözött más emberek barátságától, a bizalomnak, az oiaadásnak és a artzokodásnak vegyüléke; több tekintetben több volt az a testvéri viszonynál, más tekintetben kevesebb a barátságnál. Átléptük a legválságosabb korlátokat, melyek ember és ember közt fennállhatnak és visszavonultunk a legkisebb akadályok elül, talán több véletlen, mint szándék volt mindennek az oka. Nem tudom, ismert-e valaha valaki ily köteleket; tény az, hogy a bizalmatlanság, amely engem signor Lucianoval egyesített, mindig véget ért háza ajtaja előtt és sohasem tudtam rá elhatározni magamat, hogy oda belépjek. Az estén is úgy volt; hosszas habozás után eltávoztam úgy, ahogy jöttem.

Másnap reggel több szerencsése volt megismételt szándékomnak. Signor Luciano lakása elé érve, azonnal bementem oda; egy szolga jött elém. Gazdája ilyenkor nem szokott senkit sem fogadni. El otmaradtam és megmondtam nevemet; a szolga nemokára visszatért és szótlanul egy kellemesen fűtött szobába vezetett. Lángoló tűz pattogott a kályhában és az ablakon át beömlő fény derülte tette, mégis oly szomorúnak tettett ez a hely. Addig a néhány pillanattal, amíg egyedül itt várakoztam, szerteszét tekinttem a körülöttem álló butorokra. Egy sötét írósztól minden szobrázati és berakott díszítés nélkül, egy karosszék, néhány szék és egy sárga selyemmel bevont keretet, a falra erősített könyvszekrény és egy nagy tükör sötét keretben. E

tárgyak megválasztásában, színeiben, a takarékosságban mintha valami sajátzerű beszéd, valamely halkán suttogott titok, mely buskomorság, végtelen gyász volna. De talán az én képzeliődő szenvedélyem rakott bele sokat a magából. E merengésben, amely néhány pillanattal tartott, szinte megfeledeztem látogatásom céljáról, helyesebben mondom, nem gondoltam rá, hogy látogatásomnak van célja is.

Egy ajtó kinyílt és signor Luciano megjelent a küszöbön.

A mikor meglátott engem, egy pillanatra megállt, aztán elém jött és a keretre ültetett, miután én szavakat nem találya, egy gondolatot bántva arát vizsgáltam. Sápadtabb volt mint máskor és szomorubb; a szemei be voltak esve és két karikák vették körül; homlokán redő képződött, majd hirtelen elsímul, amint nagy fájdalomnak kifejezését a végtelen lelki nyugalom vonásai váltották föl. Járásában, vonásain, fájdalomtól megtört beszédében kinzó fáradtság, kimerültség, súlyos nyomás mutatkozott. Öszlönserüleg simítottam hozzá, mintha segítséget akarnék neki nyújtani és az izgatottságtól rezgő hangon kértem tőle:

— Beteg volt ön?

Ajki keserű mosolyra nyíltak.

— Nem — választott és kezével megsimogatta homlokát, mintha sejténé, hogy ez árulója lelet szenvedéseinek. — Miért kérdi?

— Mert két napja nem láttam.

— Nem engedett végigbeszélni.

— Tebát ön foglalkozik velem? — folytatta kimért szavakkal. — Es mit érez e szerencsétlen iránt, akít ön barátjának nevez.

Nem válaszoltam neki. Volt valami bennem, ami visszariasztott attól; magamtól sem kérdeztem azt volna.

— Szánalmat, — tette hozzá rövid hallgatás után signor Luciano, — semmi mást. Ne iparkodj tiltakozni ez ellen, ugys hiába; a száznál jobbát nem nyújthat az ember egy ismeretlennek és ez vagyok én az ön számára. Ne

beszéljen ön velem vonzalomról; vagy önmagát, vagy engem tévesztene meg; ön nem érezhet vonzalmat irányomba. A koldusnak, akivel az utcán találkoztam, egy soldot adunk alamizna gyanánt, de ritkán ejtünk egy könyvet érte, sohasem ajándékozunk meg vonzalmunkkal, soha...

Es most szavába akartam vágni, signor Luciano nyomatlékkal ismétlé:

— Soha. Mert a vonzalom a szív gyökere, annak legsajátabb kincse és a szív helyesen cselekszik, ha takarékoskodik vele. Ne higgyen senkinek, akik azt mondják, hogy szeretnek és hogy szeretik őket. A vonzalmat nem lehet a végtelenségig elforgatolni, a nélkül, hogy meg ne fosztaljon lényegétől. És aztán az emberek lelkében nagy részben kishitűség, gőg és gyűlölet honol és csak egyetlen egy kis részben szeretet — sovány tőke, amelyet uszoraként kamatoztatnak — száz percentre és ez nem elégséges. A család! Ez a látható és biztos haszon egyetlen forrása, A hitves! A gyermekek! Néha egy barát, ritkán kettő és ez felemészti az egész emberi szívet. Aki azt hiszi, hogy még maradt számára egyéb is, elszámította magát; annak hamis pénzt kell vernie.

Mellére horgasztotta fejét és egy darabig mozdulatlanul maradt; aztán fölemelte zemeit és az én szemem közé nézett, miáltal bágydát hangon ismétlé: A család, a hitves, a gyermekek, egy barát, minden más vonzalom családok.

Őly meggyőződéssel mondta e szavakat kifejezésében, tekintetében, oly lelki fásultsággal és ridegséggel, hogy szívetem leközdhetetlen részvét szállta meg. A félénk tisztelet nemével gondoltam e rérfiu multjára; kitaláltam tépelődését, titkos küzdelmeit és végtelentjes kimerülését; merész fantáziával végiglapoztam a fájdalommal szentelt könyvet... Megértettem, hogy signor Luciano bánata számára nincs segítsé. És mégis fiatal volt még, alig állott az élet küszöbén; a jövő még ezer ígérettel mosolygott rá és gyönyörűség szötte számára csábításait.

(Folytatás következik.)

Csak tények bizonyítanak!

A legutóbbi időben a magyar királyi szabadalmazott osztálysorsjátékban a következő nyereményeket kiválóan szerencsés bankházunkban nyerték és fizettük ki vevőinknek:

Nyeremény:	szám:	Nyeremény:	szám:	Nyeremény:	szám:
605.000	kor. 57080	100.000	kor. 52528	100.000	kor. 74366
100.000	94780	90.000	83610	90.000	92787
90.000	109780	80.000	83061	80.000	81161
60.000	51613	60.000	76347	60.000	4036
40.000	96626	30.000	38928	30.000	51382
30.000	83604	30.000	83709	30.000	83762
30.000	84324	30.000	91184	20.000	82276
15.000	35357	15.000	51401	15.000	86927
10.000	6307	10.000	6446	10.000	15661
10.000	23096	10.000	26244	10.000	26293
10.000	35338	10.000	35384	10.000	35399
10.000	40962	10.000	46571	10.000	59525
10.000	64430	10.000	64444	10.000	83015
10.000	83712	10.000	91389	10.000	96851
10.000	101434	5.000	978	5.000	4010
10.000	4064	5.000	8624	5.000	12308
10.000	15653	5.000	17741	5.000	26297
10.000	32110	5.000	34489	5.000	38106
10.000	38151	5.000	38185	5.000	38921
10.000	44319	5.000	46913	5.000	55193
10.000	55513	5.000	60039	5.000	60598
10.000	65658	5.000	74386	5.000	75915
10.000	75922	5.000	83116	5.000	83240
10.000	83261	5.000	83490	5.000	83518
10.000	83612	5.000	84325	5.000	84711
10.000	89308	5.000	89316	5.000	89367
10.000	92743	5.000	92747	5.000	94570
5.000	100359	5.000	107440	5.000	109924

Különösen figyelmeztetjük a n. érd. közönséget, hogy fenti nyereményeket **CSAKIS** a magyar osztálysorsjátékban, nem pedig egyéb külföldi sorsjátékban nyerték nálunk.

Ennélfogva joggal állíthatjuk, hogy főarudánk kiválóan szerencsés és igen nagy örömünkre szolgált, hogy nagyrabecsült, hú vevőink közül sokan szerencséséek lettek.

Az I. osztályu sorsjegyek hivatalosan megállapított árai:

egy egész eredeti sorsjegy frt 6.- vagy kor. 12.- | egy negyed ered. sorsj. frt 1.50 vagy kor. 3.-
 egy fél eredeti sorsjegy frt 3.- vagy kor. 6.- | egy nyolcad ered. sorsj. frt .75 vagy kor. 1.50

Fő-üzlet:

1. Teréz-körút 46/o sz.

Fiókok:

2. Váci-körút 4. szám.

3. Museum-körút 11. sz.

4. Erzsébet-körút 54.

Török fi. és Társa

bankháza BUDAPEST.

Legnagyobb osztálysorsjáték-üzlet hazánkban.
 Központ: TERÉZ-KÖRÚT 46/o. Sürgőnyozim: TOROKBANK.

Megkezdődött!!
a karácsonyi szövetvásár!
Weiner Mátyás
 női divatruházában
 BUDAPEST, VI., Andrásy-ut 3. sz.
 Legdivatosabb téli és nyári gyapju-
 szövetek mtrje 45 krtól 5 frtíg.
 Mindennemű téli és nyári mosó-
 ruhák mtrje 13 krtól 1 frt 50 krig.
 Kirakatalm megtekintése a t. hölgyek figyelmébe
 ajánlatk.
 Teljes karácsonyi mintagyűjtemény a vidékre ingyen
 és bérmentve.

IGÉRVÉNYEK
 a f. hó 15-iki húzásokhoz
 1 díjkölesség-igérvény, főnyer. 300.000 K., ár 15.— K.
 1/2 díjkölesség-igérvény, főnyer. 150.000 „ „ „ 8.50 —
 1 jelzőlog-igérvény, főnyer. 70.000 „ „ „ 4.—
 1 földrajzi-igérvény, főnyer. 90.000 „ „ „ 4.—
 kapható az összes előleges beküldése ellenében
 Beifeld József Bankházában Budapest, Károly-körút 1.
 Próbáljon egyszer szerencsét: osztálysorsjegyeket!
 Nálunk nyertek az utolsó sorozat legnagyobbi nyeresémét:
602.000 koronát.
 Sorjegyek a november 19-iki húzásokhoz:
 1/8 150 kor., 1/4 3 kor., 1/2 6 kor., 1/12 kor.-ért kaphatók.
 Nincs többé **székrekedés** megszűntelt az az ón
 huss-kalácsom.

Nincs többé **székrekedés** megszűntelt az az ón
 huss-kalácsom.

Gummi
 és hatályos-éve különlegességek valódi francia
 gyártmány, orvosi és csomagolóanyagok
 ajánlja, feltétlen biztos és ártalmatlan! Árak ko-
 ronáértékben: Tucatanként: 2, 4, 6, 8, 10, 12.
Ered. amerikai újdonság! „Newerrip“
 Földművelésügyi Rügyonosi! Elvitáztatlanul a
 jelenkor legjobb övszere!!!
 Bonts-amerikai. Tucatanként 6, 8, 10
 Női övszer. „Fossarium“ ocsulásvimű! Műanyag társ
 szerint, francia eredetűre adatik ki. Ár 3-6 korona.
 Valódi francia óv biztonsági szivacsok (safety-sponges) ára
 tucatanként 12—20.
Uj! „Auto Waxinál Spray“ a
 legbiztosabb és legkényelmesebb
 női különlegesség. Ára kor. 15.— **Uj!**
 Dinná-óv (habiból kész) haak 80k.
 Gammi géncser-hatályos, fűszerek, irritátorok, bidets,
 szobatrészek stb., a legelőbb árak mellett.
 Figyelmeztetés! Legújabb 22 és 32 sz. sz. Koldi-fő szivcsók,
 pneumatis gummi-nyelőket, a legkülönösebb ezen sámban!
 Legújabb képes árjegyzéket, nért borítékban, titoktartás
 mellett küld:
KELETI J. orvos-sebész mű- és
KELETI J. kőtszergyár. Alapítva 1878.
 Budapest, IV., Koronaherceg-u. 17.
 A hirdetésre hivatkozók gummiáru rendeléseknél
 20 százalék árcedvenyben részesülnek!

A 21226. számú „Vízösves gőzkazán“ című, 1900. no-
 vember 13-ról, a 21051. számú „Vízösves gőzkazán“
 című, 1900. november 13-ról, a 21052. számú „Be-
 rendezés a kazán tápvízének előmelegítésére és a kazán-
 ban a vízkeringésnek előmozdítására“ című, 1900. nov.
 13-ról és a „Tápvíz tisztító és előmelegítő“ című, 1900.
 november 13-ról kelt magyar szabadalomra
 vevők vagy engedélyesek kerestetnek.
 Szives ajánlatok „W. E. 7319.“ jel alatt továbbit Mosse
 Rudolf Bécs, I., Seilerstätte 2.

A 19820. számú
 „Aknaszivattyú“
 című, 1898. augusztus 9-ről kelt magy. szabadalomra
 és a 13993. számú
 „Hydraulikus vezényű szivattyúszerepek számára“
 című, 1898. július 26-ról kelt magy. szabadalomra
 vevők vagy engedélyesek kerestetnek.
 Szives ajánlatok „W. Z. 7437.“ alatt Mosse Ru-
 delrhoz, Bécs, I., Seilerstätte 2. kérésnek.

Húzás már november 16-án.
Jósziv-sorsjegy
 Főnyeremény 30.000 korona | Évenként 2 húzás.
 KAPHATÓ
 36 havi részletfizetéssel
 HAVIFIZETÉS
 5 darabra 2 kor. 20 fill.
 10 darabra 4 kor. 40 fill.
 Már az első részlet beküldése és 5 fill. pótdíjjal elle-
 nében megküldöm a sorsjegyet sorozat és számtár-
 talmán részletet 2 részlet egyszerre való beküldésnél
 3 részlet nyugtázattal, tehát egy részlet ingyen
 nyugtázattal.
FLIBISSIG SÁNDOR BANKHÁZ
 Budapest, Erzsébet-körút 2.
AZONNALI JÁTEKJOG.

Elegáns női ruhákat
 készítek saját műhelyemben, mérték szerint 15.— és 18.—
 frtért. A 18 forintos ruhák 2 frt 50 kros divatelméleti képzé-
 nek. Elegáns estélyi-koszorú, reformál és palotó, az 50-
 és 60-évi divatminták, gallérok és grollokkal díszítve 15.—
 frt és feljebb. **Silkos Gizi palotók** fekete vagy színe-
 sen 5.50, 6.50 frt és feljebb. **Divatos női reform-
 ruhákban** 4.50, 5.50, 6.50, 7.50 és feljebb. **Videki
 megrendeléseket** telekiismeretesen eszközölök, meg
 nem felelté kiterjedő. Mértékemelés: felő- és alsóbbővő,
 nyakbővő, ujjá hosszú, alhoson elegáns vagy egy jólőllő
 derék beküldése. Kivánsra minták küldök. Tűző ruha biz-
 to megrendelésnél szabószemintákkal és divatlapokkal
 vidékre is küldöm.
BRUCK ZSIGMOND
 CSENGERY-UTCA 35. Andrásy-ut 61. sarok.

AEATHENAEUM r.-t.
 kiadásában megjelent:
HÁZASSÁGI PEREK
 ÉS ELJÁRÁS
 HÁZASSÁGI PEREKBEN.
 Irta: **KNORR LAJOS**
 egyv. és ny. táblai bír. sth.
 E könyv egybefoglalja a
 házassági perekre vonat-
 kozó összes jogszabályokat
 úgy, hogy annak nemcsak
 a szakember, hanem a per-
 lekedő házastársak is hasznát
 vehetik.
 Ara angol vászon-
 kötésben 2 korona.
 Kapható az **AETHENAEUM**
 r.-társulatnál (Bpest, VII.
 ker., Kerepesi-út 54.) és
 minden hazai könyvkeres-
 kedőben.
 18625, 66167 számú
 osztálysorsjegyek
 kizárólag
Lukács
Vilmos
 bankházában
 BUDAPEST
 Fűrdő-utca 10
 kaphatók.

DÓCZI M.
 BUDAPEST.
 Kerepesi-ut
 10. sz.
 bámulatos olcsó árak mellett
 kapható saját készítményű elegáns, csinos, tartós
cipő és csizma.
 Női cipő: frt
 Sárga tűző v. cuogos 2.50, bagarálóból 3.20, gombos 3.40
 Fekete zergo v. borjúbőr, tűző v. cuogos 3.— gombos 3.30
 Különlegesség, amerikai box tűző v. cuogos 3.50, gombos 3.40
 Tartós orosz v. szalonlakk tűző v. cuogos 3.50, gombos 3.40
 Finom francia selym tűző v. cuogos 4.20, gombos 4.—
 Zergo v. lakk kivágott 1.50, keresztoslatos 2.—, ragmá 2.50
 Posztó cuogos, bőrel borítva 3.20, oroszlakk 4.—, hős szár. 4.—
 10,000 gyermekcipő posztóból vagy bőrből 20—25 számig 4.—
 Férfi cipő: frt
 Sárga tűz. v. cuogos 3.—, bagarálóból 3.50, gombos 3.80
 Legújabb orosz v. szalonlakk tűző v. cuogos 4.20, gombos 4.50
 Ujdonság, Derby-bakancs, box-, szalon v. oroszlakkból — 4.50
 Elegáns amerikai box, tűző v. cuogos 4.—, gombos — 4.50
 Földrajzi eleg. francia selym tűző v. cuogos 4.50, gombos 3.—
 Borjúbőr sima 3.—, betétes 3.20, tűző 3.30, bakancs 3.50
 Posztó cipő, bőrel borítva 3.30, oroszlakk 4.—, hős szár. 4.50
Csizma: frt
 Vízmentes bagarálóból 7.50, borjúbőről 8.50, vízkösz. 10.—
 Hüllőcsizma, alacsonyán létrős 8.—, magasán bőrvész 7.—
 Vadászcsizma halinából 9.—, vízmentes vadászcipő 5.—
 Füveszima, lakk v. bőrzérről, 5—10 sz-ig 2.20, 11—16-ig 2.50
 Orosz galocsim, férfi 1.50, női 1.30, barnacipő gummi 1. 1.10
 20,000 pár női hűslepipő, némes vagy bőrrel 40 krtól feljebb.
 Videki rendeléseket utánvéttel pontosan eszközölök.
 Nem megfelelő kicseréltek. 10 forinton felül bérmentve.
 Új árjegyzék és csomagolás ingyen!

Titkos betegségek
 gyógyítására legjobban ajánlott 26 éven át
 szerzett kórházi és magánorvosi tapasztalatai
 alapján
Dr. KAJDACSY
 v. cs. és kir. ezredorvos és
 kórházi főorvos
 Biztos sikerrel rövid idő alatt gyógyít; hgy-
 eszfolyást, hólyagbajt, csökött, syphilist, bő-
 hajokat, elgyengült férfierőt, idősebbeknél is
 electro Massage vagy Psychropor Altal. Onfer-
 tóztást és annak utóbajait; ideg- és hátergine-
 bajt és minden női bajokat.
 — Rendel: 9 órától 4-ig és este 7—8-ig. —
Budapesten, Kigyó-utca 5.
 Clotild-palota (I. emelet).
 Átjáró ház. — Lift használat.
 Levelékre válaszol, gyógyszerokról gondoskodik.
 Levél útján is biztos gyógyszer.
 E napokban hagyta el a sajtót:
„Bizalmas Barát“
 című könyvecske, mely mindennemű férfi- és
 nőbetegségekre világ utmutatásul szolgál.
 Kapható a szerzőnél: (Dr. Kajdacsy József). Ár
 csak 1 kor. Videki megrendelések 20 fillérral drágábbak

Ne adja fel senki a reményt, mig
 remélni lehet. Vessen magával mindenki
 számot, hogy megtett-e mindent a saját
 boldogulására? Mert ha nem, akkor pó-
 tolnia kell a mulasztottakat. A ki remél,
 az kövessen el minden lehető, hogy
 reményét siker is koronázza. Van egy
 dolog, a melyről sokan azt hiszik, hogy
 csak remélniök kell és többet reményük
 teljesítésére tenni fölösleges. Ez minden-
 kinek óhajtott vágya, a főnyeremény.
 Pedig ez esetben különösen áll, hogy
 igyekeznünk kell arra, hogy minden
 lehető elkövezzünk, hogy e reményünk
 jogosult legyen. Ilyen jogosult reménye
 van annak a főnyereményre, a ki ott
 vásárolja meg osztálysorsjegyét, a hol
 reményében bizhatik, mert nemcsak
 hogy ott szolgálják ki oly pontosan és
 oly nagy körültekintéssel, hogy a sze-
 rencse, mint azt a tények eddig igazol-
 ták és ezek után is igazolni fogják,
 állandó nagy és szakadatlanul megnyi-
 latkozik, hanem ott kilátásai is vannak,
 hogy reményei teljesüljenek. E tények
 beszélnek. Ezek a tények, hogy a Hecht
 Bankházánál nyertek Európa legnagyobb
 főnyereményét, a hatszáztizezer koronát,
 hogy ott nyerték a legtöbb huszezer ko-
 ronán felüli nyereményt, hogy ott két
 nap alatt nyertek három nagy főnyere-
 ményt, hogy ott vásárolnak osztálysors-
 jegyet, a kik a Hecht Bankház nagy
 szerencsésének részesei akarnak lenni és
 főnyereményre vágnak. Ne adja fel
 tehát senki a reményt, hisz soknak jut
 főnyeremény az osztálysorsjáték kétszer
 évenként kisorsolásra kerülő majdnem
 harmincz millió nyeremény tömegéből. A
 Hecht Bankháznál vásárolt osztálysors-
 jegyeknek legtöbbje teljesítette a reményt
 és nagy főnyereményeket juttatott tulaj-
 donosaiknak. Ne adja fel tehát a nagy
 főnyereményekre való reményt. Vásárol-
 jon a Hecht Bankháznál osztálysorsjegyet
 és a szerencse kedvezésével megnyerheti
 a főnyereményt.

A török sorsjegyek lebélyegzése.
 November 10-iktől kezdve a török sorsjegyeket le kell
 bélyegzetetni és minden sorsjegy után az összes szelvények le-
 vonása mellett 2 frankot fizetnek ki.
 Az ezen célból szükséges teendőket **jutalék felszá-
 mítása nélkül** — elvállalom, mely célból kérem a sorsje-
 gyek szives beküldését. E sorsjegyeket egyuttal az összes eddigi
 húzásokban utánanézem.
Fuchs H. váltóháza, Budapest, IV., Egyetem-tér.

